

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Katedra pomocných věd historických a archivního studia

Bakalářská práce

Miroslava Breburdová

**K historickému vývoji a písemnostem četnických stanic
Čerčany a Červený Újezd v 1. polovině 20. století**

To the Historical Development and Documents of Gendarmerie in Čerčany
and Červený Újezd in the First Half of the 20th Century

Praha 2014

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Jiří Šouša, CSc.

Děkuji panu doc. Šoušovi za cenné připomínky a trpělivost při vedení mé bakalářské práce. Dále bych ráda poděkovala archivářům ze Státních okresních archivů Benešov a Příbram za jejich rady a ochotu při vyhledávání archivního materiálu.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 11. srpna 2014

.....
Miroslava Breburdová

Klíčová slova

bezpečnostní sbory - četnictvo, četnické stanice, Československá republika, Protektorát Čechy a Morava

Key words

law-enforcement services – gendarmerie, gendarmerie station, Czechoslovakia, Protectorate of Bohemia and Moravia

Abstrakt:

Předkládaná bakalářská práce má za cíl přiblížit historii četnických stanic v Čerčanech a Červeném Újezdu v kontextu vývoje československého četnictva v období let 1918-1945.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol. V první kapitole je zhodnocena současná literatura a dostupné prameny k problematice četnictva, se zvláštním důrazem na problematiku četnických stanic. Druhá kapitola shrnuje vývoj četnictva a jeho organizaci, personální otázku, vzdělávání a službu v období let 1918-1945. Ve třetí kapitole je stručně nastíněna historie obcí Čerčany a Červený Újezd především v době existence zdejších četnických stanic. Vlastním jádrem práce je kapitola čtvrtá pojednávající o dějinách stanice, jejím personálu a činnosti ve sledovaném období.

Abstract:

Presented bachelor thesis intends to introduce the history of gendarmerie stations in Čerčany and Červený Újezd in the context of development of Czechoslovakian gendarmerie during the years 1918 – 1945.

The thesis is divided to four chapters. The first chapter evaluates contemporary literature and available sources to the questions of gendarmerie, with special emphasis on gendarmerie stations. Second chapter summarizes development of gendarmerie and its organisation, personnel question, education and service in 1918-1945 period. In the third chapter there is brief look on the history of municipalities Čerčany and Červený Újezd, particularly in the period of existence of local gendarmerie stations. Heart of this work is the fourth chapter, which contains information about history of the stations, its personnel and activities in the period under consideration.

Obsah

1. Úvod.....	9
2. Prameny a literatura k problematice četnických stanic	12
2.1 Prameny	12
2.2 Literatura.....	18
3. Četnictvo v období První republiky, Druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava	22
3.1 Vznik a vývoj	22
3.2 Organizace četnictva v letech 1918-1945	26
3.3 Personál a vzdělávání.....	31
3.3.1 První a Druhá republika	31
3.3.2 Období Protektorátu Čechy a Morava.....	35
3.4 Četnická služba a život na četnické stanici	38
3.4.1 Četnická služba	38
3.4.2 Život na stanici	40
4. Nástin dějin Čerčan a Červeného Újezdu v období 1918-1945	44
4.1 Poloha a okolí Čerčan	44
4.2 Nástin historického vývoje Čerčan	45
4.2.1 Dějiny Čerčan do roku 1918	45
4.2.2 Čerčany v letech 1918-1945.....	47
4.3 Poloha a okolí Červeného Újezdu.....	57
4.4 Nástin historického vývoje Červeného Újezdu.....	57
4.4.1 Dějiny Červeného Újezdu do roku 1918.....	57
4.4.2 Dějiny Červeného Újezdu v letech 1918-1945	59
5. Historický vývoj četnických stanic Čerčany a Červený Újezd.....	63
5.1 Vznik četnických stanic v Čerčanech a v Červeném Újezdu.....	63
5.1.1 Četnická stanice Čerčany	63
5.1.2 Četnická stanice Červený Újezd	67
5.2 Personální obsazení stanic v Čerčanech a v Červeném Újezdu	69
5.2.1 Četnická stanice Čerčany	69
5.2.2 Četnická stanice Červený Újezd	71
5.3 Vývoj četnických stanic v Čerčanech a Červeném Újezdu a nástin jejich činnosti v letech 1919-1945	73
5.3.1 Četnická stanice Čerčany	73
5.3.2 Četnická stanice Červený Újezd	80
5.4 Srovnání četnických stanic Čerčany a Červený Újezd.....	85

6. Závěr	88
7. Seznam použitých pramenů a literatury	92
8. Seznam příloh	99
9. Přílohy	100

Seznam použitých zkratek

AO – archiv obce

AoČ – archiv obce Čerčany

AoČÚ – archiv obce Červený Újezd

č. j. – číslo jednací

ČO – četnické oddělení

ČsČ – četnická stanice Čerčany

ČsČÚ – četnická stanice Červený Újezd

f. – fond

FúČÚ – Farní úřad Červený Újezd

GVČ – Generální velitel četnictva

inv. č. – inventární číslo

kart. – karton

NA – Národní archiv

OČV – okresní četnické velitelství

OkÚ – okresní úřad

ONV – okresní národní výbor

OšČÚ – obecná škola Červený Újezd

sign. – signatura

SOkA – Státní okresní archiv

SSK – staniční služební kniha

ÚČPO – Ústřední četnické pátrací oddělení

ZČV – Zemské četnické velitelství

1. Úvod

Dějiny četnictva v našich zemích v období let 1918-1945 jsou v poslední době oblíbeným tématem české historiografie. Zájem laické veřejnosti o tuto problematiku znatelně narostl po odvysílání seriálu Četnické humoresky, který četnictvo představil v novém, velmi pozitivním světle a napravil tak jeho pošramocenou reputaci. Rovněž populární seriál Hříšní lidé města pražského, představující prvorepublikovou policii, měl na negativním obrazu četnictva svůj malý podíl. Četníci jsou zde v některých dílech vykresleni jako nepříliš schopní a věčně si stěžující. Je pravdou, že to nutně nemusel být záměr, ale laici tím mohli být jistě ovlivněni, a to zejména v době vzniku seriálu. V dnešní době však přetrvává spíše pozitivní obraz četnictva, což také dokládá existence řady zájmových organizací zabývajících se četnictvem ze všech stránek. Tato sdružení fungují pod názvy četnická pátrací stanice, četnická stanice a existují v různých místech České republiky podle sídel četnických útvarů, které mají připomínat. V těchto organizacích vedle sebe působí jak prostí zájemci o historii této bezpečnostní složky, často aktivní policisté, tak několik odborníků s publikační činností. Poslední jmenování směřují dnešní vývoj historického bádání o četnictvu.

Cílem předložené práce je podat přehled o problematice četnických stanic ve sledovaném období s následným podrobnějším rozbohem dějin stanic v Čerčanech a v Červeném Újezdu. Tento záměr je poněkud ztížen skutečností, že dnes nejsou k dispozici veškeré archivní materiály. Fondy obou četnických stanic jsou dnes uloženy ve Státním okresním archivu v Benešově, přičemž fond stanice v Červeném Újezdu je nepoměrně obsáhlejší. V důsledku tohoto faktu bylo nutno ke zpracování dějin stanic přistoupit poněkud netradičním způsobem a využít pokud možno i doplňkových pramenů z jiných fondů a archivů, konkrétně fondů okresních úřadů v benešovském a příbramském archivu a několika písemností z Národního archivu v Praze. Cílem práce není podat vyčerpávající historii obou četnických stanic, nýbrž spíše připomenout jejich činnost a přiblížit osobnosti četníků v rámci dochovaných archivních pramenů a doplňkově za využití regionální literatury.

Vzhledem k tomu, že se jedná o zpracování historie dvou četnických stanic, musela být v práci nutně využita metoda komparativní. V tomto případě byl porovnáván pramenný materiál obou stanic. Jak už bylo řečeno fond četnické stanice Červený Újezd je mnohem bohatší, a proto často posloužil jako vodítko pro zpracování historie stanice

čerčanské. Samozřejmě pouze v obecných otázkách, aplikovatelných na všechny stanice v Čechách. Většinou se jednalo o příkazy ministerstva vnitra, které byly posléze předávány zemskému úřadu, okresním úřadům přímo četnickým stanicím hlavně ve vzrušených dobách let 1938, 1939 a 1945. V několika případech byla využita také metoda normativně-komparativní, konkrétně v obecné části o četnictvu v období let 1918-1945. Četnické orgány a jejich fungování zde bylo popsáno porovnáním reálné situace, vylíčené prostřednictvím pamětníků, a reality dobových předpisů.

Práce je rozdělena do čtyř hlavních celků.

V prvním z nich, nazvaném *Prameny a literatura k dějinám četnických stanic*, bude nastíněn a zhodnocen současný stav literatury a dostupných pramenů k tématu. Část o literatuře poskytne co nejširší přehled literatury nejen k četnickým stanicím, nýbrž i k obecné problematice četnictva, bez níž nelze provádět náležitý výzkum stanic. V úseku věnovaném archivním pramenům budou nejdříve obecně vylíčeny možnosti studia těchto materiálů v našich archivech a následně konkrétní situace, jaká panuje v případě pramenů k historii sledovaných stanic. Dále bude popsána situace jejich dochování a jejich hodnota pro výzkum.

Následující kapitola, *Četnictvo v období První republiky, Druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava*, je rozdělena do tří podkapitol. V první z nich bude nastíněn vývoj četnictva v rámci habsburské monarchie až do roku 1918, kdy bylo četnictvo převzato novou republikou. Organizace četnictva v meziválečné republice a za Protektorátu bude popsána v druhé z nich, kde bude podán hierarchický přehled jednotlivých četnických orgánů a jejich úkoly a následně budou naznačeny změny, které četnictvo podstoupilo v období Protektorátu. Třetí podkapitola je věnována personálu a vzdělávání četnictva, které je jistě jednou z mnoha zajímavých oblastí v četnické problematice. Nejinak tomu bude v poslední, čtvrté, podkapitole věnované vybraným problémům četnické služby a každodenního života na stanicích.

Ve třetí kapitole pod názvem *Nástin dějin Čerčan a Červeného Újezdu v období 1918-1945*, bude přiblížena podoba obcí Čerčan a Červeného Újezdu v době existence četnických stanic. Situace je zde poněkud komplikovanější, neboť k dějinám Červeného Újezdu máme sice množství pramenů, avšak v podstatě žádnou literaturu. Vzhledem k tomu, že samotným cílem práce je rozbor četnických stanic a nikoliv obcí, bude tato část nastíněna jen v nejnutnější míře.

Poslední úsek, *Historický vývoj četnických stanic Čerčany a Červený Újezd*, je věnován dějinám samotných četnických stanic zejména od jejich vzniku v roce 1919, do

jejich přeměny na stanice Sboru národní bezpečnosti v roce 1945. Je rozčleněn do čtyř podkapitol. V první z nich budou popsány okolnosti vzniku stanic a jejich sídla, dále jejich místo ve struktuře československého četnictva a vztah k politickým úřadům. Druhá podkapitola přinese náhled do personálních záležitostí stanic. Posléze bude nastíněna činnost četnických stanic ve sledovaném období, za využití několika konkrétních případů, které stanice řešily. Na závěr následuje menší srovnání obou stanic v rámci možností podle dochovaných pramenů.

Jak už bylo řečeno výše, záměrem práce je přiblížit dvě četnické stanice z obsáhlé struktury četnictva v Čechách. Práce je do značné míry limitována dochováním archivního materiálu, proto ani nemůže být vyčerpávajícím pojednáním sledujícím všechny aspekty dané problematiky, nýbrž je spíše příspěvkem k dějinám četnictva na Benešovsku a Voticku, kterému dosud nebyla věnována náležitá pozornost.

2. Prameny a literatura k problematice četnických stanic

2.1 Prameny

Použité prameny k dějinám četnických stanic lze rozdělit do dvou oblastí. Do první patří prameny vznikající činností četnických stanic (dnes archivní). Do druhé z nich pak tištěné prameny vydávané ústředními četnickými orgány pro potřeby fungování četnických sborů v Československu.

Dochování archivního materiálu četnických stanic je velmi proměnlivé. Fondy řady četnických stanic tvoří pouze památníky, staniční služební knihy a registraturní pomůcky (indexy, rejstříky), nachází se zde však výjimky, kdy fond obsahuje i další prameny – například protokoly o přehlídkách a zejména spisy, které jsou k dispozici velmi zřídka.

Podle charakteru můžeme rozdělit písemnosti četnických stanic do tří skupin a to na pamětní prameny, úřední knihy a spisový materiál (včetně registraturních pomůcek).

Do skupiny pamětních pramenů náleží *Památník četnické stanice*, který zaznamenává základní informace o četnické stanici – její umístění, velitele nadřízených orgánů (zemského četnického velitelství, četnického oddělení, okresního četnického velitelství), velitele stanice a podřízené četníky zde sloužící v průběhu její existence, dále pak nastiňuje dějiny stanice včetně událostí obecních. Část údajů (např. období okupace) mohla být zaznamenána retrospektivně, proto je třeba informace obsažené v památníku konfrontovat i s dalšími prameny. Zejména seznamy četníků je nutno porovnávat se staničními služebními knihami, které poskytují přesné údaje o působení četníků na stanici a případně také s Kalendářem československého četnictva (viz. níže).

Kategorii úředních knih tvoří především staniční služební knihy, protokoly o přehlídce a dále kancelářské knihy – podací protokoly, podací deníky, apod. (včetně pomůcek). Mimo tyto knihy vedla každá četnická stanice ještě další písemnosti, mezi hlavní patří: záznam o obchůzkách v jednotlivých obcích, osadách a místech, výkaz služebních hodin, přehled důležitých úspěchů a zvláštních služeb (vedený v dvou exemplářích pro každý rok, jeden z nich byl odeslán na konci roku velitelství četnického oddělení, druhý byl ponechán na stanici), protokol o hlášení četnických a

vojenských dovolenců¹ a záznam ústních (telefonických) udání, záznam o telefonních hovorech, pátrací rejstříky, rejstříky k podacímu protokolu, kniha paušálů (kancelářský, otopný, ubytovací) a výkazy stravného, aj.²

Staniční služební knihy informují o obchůzkách četníků, uvádějí číslo obchůzky, datum, jméno četníka (příp. četníků) konajících pohotovost, jméno četníka (příp. četníků), který byl určen ke konání obchůzky, dobu jejího trvání, konkrétní výzbroj a výstroj, cíl obchůzky a její výsledek a čísla jednacích spisů k aktuálním případům, případně vyřízených záležitostí. Obsahová stránka staničních knih byla kontrolována okresním četnickým velitelem při přehlídce, o čemž byla také v poznámce knihy učiněna stručná poznámka. Přestože se zdá, že zápisy ve staničních knihách jsou poměrně jednotvárné a nepřinášejí příliš informací, ve skutečnosti tomu tak není. Díky tomu, že byly předepisovány velitelem stanice případně jeho zástupcem, zaručují nám poměrně velkou důvěryhodnost minimálně v případě jmen a hodností zde sloužících četníků. Zejména ale postihují aktuální situaci na stanici, tj. kteří z četníků odjeli na dovolenou, soustředění, na služební cestu včetně data a hodiny jejich návratu, dále přehled dočasně přidělených četníků na stanici, četníků z okolních stanic přizvaných k vyšetřování závažnějších případů, apod. Pokud nemáme k dispozici veškerý pramenný materiál stanice, staniční knihy nám pomohou alespoň částečně rekonstruovat chod stanice včetně kompletního přehledu četnictva, které se zde v danou dobu pohybovalo. Na druhou stranu mají zápisy ve staničních knihách stále úřední charakter a nemohou tedy postihnout veškeré aspekty činnosti stanice.

Protokol o přehlídce zaznamenává kontroly četnických stanic nadřízenými četnickými hodnostáři, okresními četnickými veliteli. Daný hodnostář zapisoval do protokolu datum a čas kontroly a dále poznatky zjištěné během přehlídky, tj. průběh služby, stav kanceláře, pokladny, výzbroje a výstroje četníků, stav jejich ubytování, stravování, kázeň, ověřoval vědomosti četníků, zapisoval případné prosby a stížnosti či další záležitosti. Kvalita zápisů se odvíjí se od písemného projevu dotyčného, proto zde najdeme zápisy velmi stručné, ale i obsáhlejší a tím také pro poznání četnické stanice hodnotnější.

---

¹ Pokud četník nastoupil dovolenou, jeho příchod a odchod byl zaevidován v tomto protokolu, který vedla četnická stanice, do jejíhož obvodu místo dovolené patřilo.

² Srov. Jednací řád četnictva, Díl I., II., Praha 1928.

Každá četnická stanice vedla rozsáhlou písemnou agendu, proto bylo nutné ji nějakým způsobem evidovat. K tomuto účelu byly na stanici *kancelářské knihy*, tj. podací protokoly (deníky), expediční protokoly. Vykazují logicky stejné znaky jako ostatní prameny tohoto druhu v jiných státních institucích,³ chybí pouze rubrika „přiděleno odboru“, která na četnických stanicích postrádala smysl. Podací protokoly byly vedeny ve dvou řadách, pro spisy obyčejné a důvěrné. V případě, že nejsou k dispozici staniční knihy ani jiné prameny pro některé období, mohou být tyto knihy využity pro zjištění řešené agendy. Jejich význam roste především u protokolů důvěrných, neboť ve fondech četnických stanic často chybí důvěrné spisy, proto tuto agendu můžeme zrekonstruovat alespoň tímto způsobem.

Samostatnou kapitolou jsou pak spisy, které můžeme podle obsahu rozdělit na čtyři skupiny:

1) *spisy zahrnující korespondenci četnické stanice s nadřízenými orgány.*⁴ Ta se týkala četnické agendy a dále záležitostí konkrétní četnické stanice a jejího četnictva (ubytování, výzbroj, výstroj).

2) *korespondence s jinými četnickými stanicemi* (včetně četnických pátracích stanic)

3) *korespondence s orgány politické správy*

4) *vlastní agenda stanice*, tedy udání, trestní listy, evidenční listy cikánů apod.

Pro snazší orientaci ve spisech vedly četnické stanice registraturní pomůcky, indexy a rejstříky.

Výše popsané archivní prameny jsou uloženy ve státních okresních archivech. Četnické stanice zde mají své vlastní fondy, pro úplnou dokumentaci chodu stanice je ale také nutno využít fondů okresních úřadů, především presidiálních spisů. Doplnkově je také možné vyhledat materiály z fondu Zemské četnické velitelství Praha uložené v Národním archivu, kde se nachází především osobní spisy jednotlivých četníků, které dokumentují jejich kariérní postup u sboru.

---

³ Tzn. rubriky: pořadové číslo přiřazené došlému spisu na stanici („běžné číslo“), došlo, úřad, číslo spisu a den jeho vyhotovení, předmět, kdy a jak vyřízeno, poznámka

⁴ Zemským četnickým velitelstvím, velitelstvím četnického oddělení, okresním četnickým velitelstvím.

Písemnosti četnických stanic Čerčany a Červený Újezd jsou uloženy ve Státním okresním archivu v Benešově.

Fond četnické stanice v Čerčanech není příliš rozsáhlý. Obsahuje pouze Památník četnické stanice a neúplnou řadu staničních knih.

Památník vychází z obvyklého vzorce. Začal být veden pro původní stanici v Poříčí, po přesídlení do Čerčan se zde v zápisech pokračovalo. Nemůže nás tedy překvapit výskyt německé novogotické kurzívy, kterou jsou psány události týkající se stanice od jejího vzniku⁵ v roce 1909 do 28. října 1918. Zápisy týkající se poříčské stanice jsou často konkrétnější, než je tomu u následující části, která obsahuje informace o změnách v četnických předpisech a také o dění v obci, kromě samotného dění na stanici. Pravidelné zápisy se objevují naposledy v roce 1936, poté následuje retrospektivní vylíčení událostí v letech 1938-1945. Památník končí rokem 1948. Při využívání tohoto pramene je potřeba konfrontovat obsažené údaje s jinými prameny, ať už archivními (staniční knihy) nebo tištěnými (zejména Kalendář čs. četnictva). Zvláště v seznamech četníků sloužících na stanici může docházet k nepřesnostem. Pokud hodnotíme zápisy o samotném dění na stanici, platí to ve stejné míře. Zhodnocení událostí důležitých pro stanici rozhodně není vyčerpávajícím, obsahuje spíše základní údaje o stanici a o několika vyšetřovaných případech. Následující období do roku 1945 je popsáno zřejmě s určitým časovým odstupem.⁶

Staniční knihy máme k dispozici především ze třicátých a čtyřicátých let. Obsahují obvyklé údaje, kromě let 1935 a 1936, kdy stanice užívala jiný typ staniční knihy, který navíc obsahoval rubriku o výdajích za stravování, kniha z roku 1935 navíc ještě seznam osob, se kterými četníci v průběhu obchůzky mluvili a místo a čas. Pokud tyto knihy navíc otočíme, zjistíme, že byly využívány také v druhé polovině čtyřicátých let pro zápis bezpečnostních zpráv z různých míst republiky. Pro další léta využívala stanice knihy formátu zhruba A3.

Fond četnické stanice v Červeném Újezdu je v porovnání s pramennou základnou čerčanské stanice nepoměrně obsáhlejší. Kromě památníku, staničních knih a

---

⁵ Těmto zápisům předchází vylíčení dějin četnictva od jeho vzniku v Habsburské monarchii v roce 1849.

⁶ Jednalo se zřejmě o dobu těsně po válce.

protokolu o přehlídce, kancelářských knih (podací protokoly, deníky), obsahuje také spisy (včetně registraturních pomůcek).

Památník stanice byl veden v období let 1919-1950. Kniha měla odlišné schéma rubrik než památník čerčanské stanice,⁷ chybí zde údaje o generálních velitelích četnictva, zemských četnických velitelích a velitelích oddělení. Jinak následují rubriky jak bylo obvyklé - jméno nejbližší představeného velitele (tedy okresního četnického velitele), seznam velitelů stanice, seznam podřízeného mužstva a důležité události. Poslední část byla psána pravidelně s krátkým časovým odstupem. Období okupace je zde zachyceno pouze do roku 1940 a to navíc jen třemi zápisy, další pokračují až 4. května 1945. Pokud opět přihlédneme k obsahové stránce, zjistíme, že zápisy jsou poměrně bohaté. Obsahují sice také dění v obci (často ve spojitosti se zdejším četnictvem), ale ve větší míře spíše dění na stanici, rozkazy od Zemského četnického velitelství, které se jí týkaly a v letech 1919-1925 dokonce výkaz činnosti za předešlé období. Vypovídací hodnota tohoto pramene koresponduje s již uvedenými tvrzeními.

Staniční knihy jsou dochovány od třicátých let, pro období okupace jsou kompletní. Skladba odpovídá ustálenému vzorci.

Protokol o přehlídce je z období let 1919-1930. Obsahuje zápisy o vykonaných přehlídkách na stanici v Červeném Újezdu. V několika případech jsou do knihy také vlepeny protokoly o přehlídce na sousedních stanicích, které se újezdští četníci zúčastnili.⁸

V předkládané práci byly využity také osobní záznamy četníků⁹ z fondu Zemské četnické velitelství Praha, uloženém v Národním archivu. Obsahují jméno, hodnost (včetně data, kdy jí získal a čísla rozkazu, kterým byl povýšen), datum a místo narození, domovskou příslušnost, národnost, náboženství, znalost cizích jazyků, rodinný stav, rok odvodu a vojenské těleso, u kterého daný četník sloužil (včetně dosažené hodnosti), dosažené vzdělání před vstupem do četnictva, informace o druhu absolvované četnické školy a prospěch a v některých případech pořadí, dále zvláštní kurzy, pokud četník nějaké absolvoval, zvláštní schopnosti a znalosti, informaci, zda sloužil v zahraničním

---

⁷ Památník čerčanské stanice totiž pocházel z dob Rakouska - Uherska.

⁸ K tomu docházelo především kvůli malému počtu četníků na stanici v době konání přehlídky. Některý z nich totiž mohl být v této době například na soustředění a okresnímu četnickému veliteli se nevyplatilo konat vyučování (které bylo integrální součástí přehlídky) pro tak malý počet a proto jej spojil pro více stanic najednou. O přehlídce na domovské stanici je učiněn stručnější zápis hned po tomto záznamu.

⁹ „Osobní záznam pro gážistu mimo služební třídy“

vojsku, udělená vyznamenání, jméno a domovská příslušnost jeho rodičů, sourozenců, manželky, jména a data narození dětí, kvalifikace v jednotlivých letech a nakonec přehled zařazení na jednotlivých četnických stanicích. V období Protektorátu byly tyto záznamy vedeny německy, avšak v ostatních ohledech byly prakticky totožné. V případě zkoumaných stanic se nedochovaly u všech četníků.

Dále byly využity spisy okresních úřadů v Benešově a Sedlčanech. V prvním případě je k dispozici větší množství spisů. Některé z nich mají pouze menší informační hodnotu, neboť obsahují například jen příkazy, které měl okresní úřad předat četnické stanici. Zajímavější a hodnotnější jsou spisy ke konkrétním případům, které obsahují i svědectví zúčastněných osob, hlášení četnické stanice, apod. Ve fondu okresního úřadu v Sedlčanech se k dějinám četnické stanice dochoval pouze jediný spis, pojednávající o možnostech přesunutí stanice v Červeném Újezdu do Střezimíře.

Mezi nejdůležitější tištěné prameny patří písemnosti normativního charakteru. Kromě zákona o četnictvu byly tímto způsobem vydávány i služební instrukce, konkrétně například *Četnická služební instrukce*. Z pramenů přímo určených pro četnické stanice je to *Kasární předpis pro četnictvo*. Zahrnuje údaje o zřizování četnických stanic (nájemní smlouvy, budovy stanic), o dodržování pořádku ve stanicích, o ubytování četníků a o denním rozvrhu jejich práce či o opatřeních při slavnostních či smutečních příležitostech. Informace o provozu četnických kanceláří a o zpracování úřední agendy poskytuje *Jednací řád četnictva*. Velkým pozitivem tohoto pramene je vzorkovník jednotlivých typů úředních knih četnických stanic, který je užitečný při určování úplnosti či neúplnosti archivních fondů četnických stanic. Četnické předpisy byly pro potřeby vzdělávání četnictva sumarizovány do jednotlivých příruček. V roce 1923 byla například vydána *Sbírka četnických předpisů*, v roce 1937 *Rukověť četnictva*, obsahující ustanovení zákona o četnictvu a příslušné prováděcí předpisy. Dále byly vydávány sbírky občanských, trestních a zemských zákoníků, učebnice pátrací taktiky, kriminalistiky a daktyloskopie. Velkou zásluhu měl v tomto ohledu zejména důstojník četnictva Josef Erhart.

Na vydávání tisků o četnictvu se podílel také Masarykův četnický podpůrný fond¹⁰, který každoročně vydával *Kalendář československého četnictva*. Jednalo se o

---

¹⁰ Později Masarykův četnický vzdělávací a podpůrný fond.

příručku určenou samotným četníkům, která obsahovala celou strukturu četnictva v Československé republice včetně jmen a hodností všech četníků i jejich nadřízených. Kromě praktických informací (kalendář, přehled měr a vah, poštovních poplatků, kolkové stupnice, barev vlajek zemí, přehledu měr a vah) zde byl uveden seznam zemřelých příslušníků četnictva, stručná zpráva o některém z četníků padlých ve službě (včetně fotografie) a přehled udělených vyznamenání. Některé ročníky obsahovaly také strukturu armády, dále zde byl uveden soupis politických úřadů včetně jejich představených. Přestože je tento typ pramene do jisté míry závislý na kvalitě zpracování (tj. mohou se zde nalézat nepřesnosti, které jsou však logicky dány velkým množstvím zpracovávaného materiálu), poskytuje nejlepší přehled o četnictvu v daném roce.

V průběhu let 1918-1945 byla vydávána také zvláštní četnická periodika. Jednalo se například o časopisy Četnický obzor, Detektiv, Bezpečnostní služba, který později vycházel pod názvem Časopis policie a četnictva Protektorátu Čechy a Morava a poté pod názvem Zeitschrift für die Protektoratspolizei.

2.2 Literatura

Problematika dějin bezpečnostních sborů je bezesporu velmi rozsáhlou a ne zcela jednoduchou oblastí české historiografie. Tvoří ji zejména dějiny policie a četnictva, ale také dějiny speciálních bezpečnostních složek jako například Stráže obrany státu a Finanční stráž.

V České republice existuje několik odborných pracovišť zabývajících se dějinami bezpečnostních sborů. Specializované pracoviště funguje v Muzeu policie ČR a dále v Policejní akademii ČR v rámci Katedry policejních činností. Další výzkum probíhá na katedrách a ústavech historických oborů na našich univerzitách, kde jsou dílčí části této problematiky zpracovávány ve studentských pracích, zejména pak diplomových a disertačních. Většina badatelů se schází každoročně na policejní konferenci pořádané Muzeem policie.

Pokud hodnotíme fázi zpracování četnické problematiky, hlavním problémem je zde neexistence veřejně dostupné souhrnné bibliografie. Pro tento účel můžeme sice využít bibliografii Mackových a Uhlířových publikací (viz. seznam literatury), nicméně jedná se o práce staršího data a tudíž nezohledňující aktuální situaci. Některé z dalších publikací věnujících se četnictvu seznam literatury (ani pramenů!) navíc vůbec nemají,

a proto nezbyvá než publikace vyhledávat spíše náhodně podle jednotlivých autorů většinou z internetových zdrojů.

Rozsáhlá organizace četnictva v Československu ve sledovaném období let 1918-1945 poskytuje badatelům velké pole působnosti. I přes výše nastíněné těžkosti, můžeme konstatovat, že je dnes v podstatě zpracována organizace četnictva, ale nadále je zde několik bílých míst, které je potřeba zaplnit (což vlastně platí v podstatě pro všechny kategorie, o kterých bude níže pojednáno). Mackovy a Uhlířovy Dějiny policie a četnictva, u nás jediná souhrnná publikace zabývající se dějinami obou bezpečnostních sborů, tedy nemusí být nutně poslední svého druhu a postupně může být (a je) doplňována novými zjištěními. Problematika vzdělávání četnictva byla v posledních letech také obohacena a to především díky vypracování bakalářské práce na Masarykově univerzitě věnující se výhradně tomuto tématu. Zpracování služby u četnictva je dnes rovněž na dobré cestě, a to především díky výše zmíněné konferenci policejních historiků, kde jsou často publikovány výsledky z této oblasti. Každodenní život četnictva je dnes také častěji námětem odborných prací, nicméně zde je nutno brát v potaz také dosud žijící pamětníky, bývalé četníky, kteří mají k tomu nejvíce co říci. Jistě nebude daleko od pravdy tvrzení, že mnoho dalších témat dosud nebylo dostatečně probádáno.

Do této oblasti patří také základní kameny četnického sboru, tj. četnické stanice. Při jejich obrovském počtu zůstává dnes mnoho z nich zapomenuto a je možné, že ani v budoucnosti se některým z nich nedostane řádného zpracování. Dějiny četnických stanic bývají častým námětem prací na vysokých školách a je tomu dobře, neboť je to nejsnazší cesta, jak zpřístupnit velmi zajímavé poznatky dalším lidem, na druhé straně ale velmi závisí na kvalitě daného zpracování.

Počátkům četnictva v českých zemích se věnoval na konci třicátých let dvacátého století ve své studii František Roubík.¹¹ Přestože se jedná o práci staršího data, obsahující několik nepřesností, na které upozornil Lubomír Uhlíř, může být ke studiu této problematiky využita i dnes.

---

¹¹ František ROUBÍK, *Pokusy o zřízení četnictva v Čechách*, in: Sborník věd právních XXXIX, Praha 1939, s. 161-188.

Kratší stat¹² o četnictvu v Habsburské monarchii napsal Lubomír Uhlíř, který je také spolu s Pavlem Mackem autorem publikace dokumentující obecný vývoj policie a četnictva v našem prostředí, *Dějiny policie a četnictva I-IV*.¹³ Autoři zde vylíčili dějiny obou sborů od dob jejich vzniku v Habsburské monarchii až po rok 1989. Všechny čtyři díly jsou vhodně doplněny přílohou zahrnující archivní materiál ať už písemného či obrazového charakteru. Zásadní je pak uvedený seznam použitých pramenů a literatury, který poukazuje na možnosti dalšího studia v této oblasti.

Pro komparaci s četnickými a policejními sbory v Evropě a ve světě poslouží publikace Lubomíra Uhlíře *Dějiny evropských policejních sborů*.¹⁴

Pro studium problematiky četnických stanic lze kromě výše nastíněných prací využít řady článků, které se však povětšinou zaměřují na problematiku pouze v jednotlivých lokalitách nikoliv z obecnějšího hlediska. Z autorů jmenujme například Martu Medkovou či Jana Juřenu.¹⁵ Velmi podnětné jsou práce archivářů ze státních okresních archivů, zabývající se písemnostmi četnických stanic. V tomto ohledu lze zmínit například Blaženu Przybylovou, Michaelu Škvírovou či Jana Kašpara a Alenu Pečovou.¹⁶ Historie četnictva a stanic v pohraničních oblastech nejen v krizovém roce 1938 se dotýká v několika svých pracích Jaroslav Beneš.¹⁷ Četnictvu v oblasti Slezska jsou věnovány některé z článků Ondřeje Koláře a Ivany Bartečkové.¹⁸ Nástin činnosti

---

¹² Lubomír UHLÍŘ, *Osudy rakouských četníků*

¹³ Pavel Macek – Lubomír Uhlíř, *Dějiny policie a četnictva I – IV*, Praha 1997-2011.

¹⁴ Lubomír UHLÍŘ, *Dějiny evropských policejních sborů*, Praha 2008.

¹⁵ Srov. Marta MEDKOVÁ, *Z historie Četnické stanice v Mladecku*, in: *Vlastivědné listy Slezska a Severní Moravy* 32, č. 2, 2006, s. 17-21. Jan JUŘENA, *Četnická stanice Výrovka*, in: *Krkonoše – Podkrkonoší* 9, 2009, s. 93-101.

¹⁶ Srov. Blažena PRZYBYLOVÁ, *Památník četnického stanoviště ve Staré Bělé*, in: *Ostrava: příspěvky k dějinám a současnosti Ostravy a Ostravska* 22, 2005, s. 482-497. Michaela ŠKVÍROVÁ, *Materiály četnických stanic uložených ve Státním okresním archivu Vyškov*, in: *Vyškovský sborník: sborník MZA v Brně, SOkA Vyškov* 4, 2004, s. 199-208. Jan KAŠPAR – Alena PEČOVÁ, *Archiválie bezpečnostních sil (četnických stanic a stanic Sboru národní bezpečnosti) uložených ve fondech SOkA Jablonec nad Nisou*, in: *Fontes Nisae. Prameny Nisy: regionální historický sborník* 9, 2008, s. 161-187.

¹⁷ Srov. např. Jaroslav BENEŠ, *Stráž obrany státu*, Mladá Boleslav 2007.

¹⁸ Srov. např. Ivana BARTEČKOVÁ - Ondřej KOLÁŘ: *Působení Karla Vyčítala v čele Zemského četnického velitelství pro Slezsko*, in: *Studentské historické sešity 3. Střípky z moderních dějin*. Olomouc 2011, s. 37–70.

jednotlivých četnických stanic podává ve svých populárně-naučných pracích Michal Dlouhý.¹⁹

Podíl na vydávání příspěvků z oblasti (nejen) četnických stanic má v posledních několika letech Muzeum policie, které pořádá jednou ročně Konferenci policejních historiků. Zde přednesené příspěvky jsou poté publikovány v *Almanachu z konference policejních historiků*. Kromě toho vydávají samostatné publikace i pracovníci muzea. Namátkou můžeme zmínit Radka Galaše či Jiřího Rulce.²⁰

V neposlední řadě stojí za zmínku vydané paměti četníka Františka Fary, které dávají nahlédnout do každodennosti života četníků a organizaci života na četnické stanici.²¹ Podobně je tomu v případě paměti četníka Františka Valouška, které jsou však využitelné spíše pro studium četnictva v Habsburské monarchii.²²

Na závěr je nutné konstatovat, že komplexní zpracování dějin četnických stanic chybí. Počet zpracovaných stanic sice přibývá, nicméně stále chybí práce obecného charakteru, která by obsáhla veškeré aspekty této problematiky. Obzvláště patrné jsou mezery v oblasti úřadování stanic a jejich písemné agendy, které jsou nezbytné k poznání chodu stanice. I přes tyto nedostatky se však bádání posouvá stále kupředu, což dokazuje neustávající písemná produkce z oblasti dějin četnictva.

---

¹⁹ Srov. např. Michal DLOUHÝ, *Četnické příhody*, Praha 2012.

²⁰ Srov. např. Jiří RULC, *Dějiny služební kynologie. Historický vývoj a vznik četnické a policejní kynologie, jakož i kynologie ostatních ozbrojených sborů na území našeho státu*, Praha 2010.

²¹ František FARA, *Četnické vzpomínky*, Praha 2002.

²² František VALOUŠEK, *Vzpomínky na Bosnu (1902-1918)*, Brno 1999.

3. Četnictvo v období První republiky, Druhé republiky a Protektorátu Čechy a Morava

3.1 Vznik a vývoj

Četnický sbor fungující na území Československé republiky nebyl nikterak novou bezpečnostní složkou, nýbrž navazoval na organizaci vytvořenou již v 19. století v Habsburské monarchii. Prapůvod četnictva je však nutno hledat ještě dále, a to ve Francii již v 16. století. Další četnické oddíly se pak objevují po vzoru Francie v 17. století v Prusku, Sasku a také Rakousku.²³

První úvahy o zřízení četnictva v Čechách vycházely ze saského vzoru. Pro tamější četnictvo byla v roce 1809 vydána instrukce, která posloužila jako vzor pro úvahy o organizaci četnictva v Čechách. Konkrétní podobu získaly tyto úvahy v roce 1810, když nejvyšší purkrabí hrabě Wallis poskytl instrukci nejvyššímu policejnímu úřadu ve Vídni a zároveň se dotázal jednotlivých krajských hejtmanů na jejich mínění ohledně možného fungování četnického sboru na venkově. I přes velké množství nápadů se v této době žádný konkrétní výsledek nedostavil.

V roce 1815 se otázka zřízení četnictva v Čechách objevila znovu v souvislosti s návrhem na reorganizaci četnictva v Lombardii. Ani tento plán však nebyl uskutečněn, a to především z finančních důvodů.

Červencová revoluce ve Francii, která vypukla v roce 1830, obnovila myšlenky na existenci četnictva v monarchii. S již dříve uplatňovanými důvody (tj. nedostatky současné sítě policejních úřadů, rostoucí zločinnost, aj.) souvisel aktuální problém - strach ze zhoršených nálad obyvatelstva, které by současný bezpečnostní aparát nemusel zvládnout. Stejně jako předchozí úvahy ale ani tato nebyla zrealizována.

Obdobná situace pak nastala ještě v letech 1842 a 1844, až konečně rok 1848 přinesl konkrétní výsledky.²⁴ Společenské a politické změny, které vyvolal, vedly k rozsáhlé reformě státního aparátu. Dřívější vrchnostenské úřady, vykonávající na venkově a v menších městech bezpečnostní funkce, byly zrušeny a bylo nutné je něčím nahradit. Byla vytvořena nová síť státních úřadů, které by nemohly řádně plnit své úkoly bez pomoci výkonné složky, nehledě na nutnost čelit možným dalším nepokojům

²³ Heslo *Četnictvo*, in: Ottův slovník naučný, sv. VI, Praha 1893, s. 668.

²⁴ František ROUBÍK, *Pokusy o zřízení četnictva v Čechách*, in: Sborník věd právních a státních 1, 1939, s. 161-188.

obyvatelstva. Z těchto důvodů byl 8. června 1849 zřízen nový bezpečnostní sbor - četnictvo.²⁵

První ryze rakouský četnický pluk byl zřízen v roce 1849 v Uhrách. Již předtím ale Rakousko převzalo četnický pluk Lombardsko-benátského království, když mu severní oblasti tohoto území byly v roce 1814 přiděleny Vídeňským kongresem. Tento pluk byl vytvořen již v roce 1802. Skládal se z pěti eskadron, deseti křídel a dále z čet, sekcí a brigád. Většina křídel byla dislokována v provinciích Lombardie, pouze jediná, desátá, v Miláně, kde sídlilo také velitelství pluku. Sbor byl podřízen vojenskému velitelství v Miláně a nejvýše pak Dvorské radě válečné ve Vídni. Bezprostředním velitelem pluku byl (k tomuto účelu nově zavedený) generální inspektor taktéž se sídlem v Miláně, který dohlížel na řádné plnění úkolů četnictva – tedy především bezpečnostní agendy.²⁶

Včetně četnického pluku v Uhrách bylo vytvořeno v roce 1850 celkem šestnáct pluků a v roce 1854 přibyly další čtyři. V roce 1859, když ztratila monarchie území Lombardie, došlo ke zrušení tamějšího četnického pluku č. 14. V rámci reorganizace četnictva v roce 1860 bylo rozhodnuto snížit počet pluků na deset.²⁷

Z celkového počtu šestnácti pluků v roce 1850 byly dva dislokovány na našem území – Gendarmerie – Regiment Nr. 2 für Böhmen a Gendarmerie – Regiment Nr. 3 für Mähren und Schlesien. V této podobě zde fungovalo četnictvo až do roku 1860, kdy bylo sloučeno do jediného pluku - číslo 2.²⁸

Členění rakouského četnictva na jednotlivé pluky trvalo až do roku 1866, kdy byly nahrazeny zemskými četnickými velitelstvími. O šest let dříve však došlo ještě k reorganizaci nižších složek pluku, který nyní sestával z křídel, čet a stanic. Dosavadní četnický pluk č. 2 v Čechách byl v roce 1866 reorganizován na zemské velitelství č. 2 pro Čechy a zemské četnické velitelství č. 4 pro Moravu a Slezsko, kterému se o sedm let později dostalo vlastního zemského velitelství pod číslem 15, v roce 1876 v důsledku přečíslování pod číslem 10.²⁹ V této podobě zemská četnická velitelství přetrvala až do období První republiky.

---

²⁵ L. KOLAFOVÁ - R. MACHATKOVÁ - J. KREČ - J. ŠTURZ - A. NOSKOVÁ, *Zemské četnické velitelství Praha 1851-1945 (inventář)*, Praha 1967, s. 1.

²⁶ Pavel MACEK – Lubomír UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva I.*, Praha 1997, s. 64.

²⁷ Tamtéž, s. 65.

²⁸ Tamtéž, s. 65.

²⁹ Tamtéž, s. 66-67.

Novou organizační složkou podléhající zemským četnickým velitelstvím se stala v průběhu let 1872 a 1873 četnická oddělení nahrazující strukturu dosud fungujících křídel a čet. Ještě níže byla v nové organizaci postavena okresní četnická velitelství, kterým podléhala nejnižší složka struktury – četnické stanice.

Kromě základní struktury četnických jednotek se také měnila jeho podřízenost řídicím orgánům. Rakouské četnictvo bylo zřizováno jako integrální součást armády a jako takové spadalo pod pravomoc ministerstva války. Protože však vykonávalo úkoly pro civilní úřady, bylo zároveň podřízeno ministerstvu vnitra.³⁰ V roce 1852 byla z ministerstva vnitra vyjmuta bezpečnostní agenda (tedy i záležitosti četnictva) a přiřazena novému orgánu – Nejvyššímu policejnímu úřadu a jeho pátému departementu. Později byla tato instituce přeměněna na policejní ministerstvo a četnictvo bylo začleněno zpět pod ministerstvo vnitra. Od roku 1868 bylo četnictvo podřízeno nově vytvořenému ministerstvu pro zemskou obranu namísto ministerstva války.³¹ Podřízenost ministerstvu vnitra trvala nadále, a to v záležitostech týkajících se četnické služby.³² V roce 1876 přestalo být četnictvo součástí armády, stále však podléhalo ministerstvu pro zemskou obranu.³³

Funkci velitele četnického sboru a zároveň zprostředkovatele mezi ním a civilními a vojenskými orgány zastával generální inspektor četnictva. V rámci změn v průběhu roku 1868 začal působit přímo u ministerstva pro zemskou obranu.³⁴

Zhruba v této podobě četnictvo existovalo až do roku 1918, kdy byl vyhlášen nový československý stát.

Generální stávka vypuknuvší 14. října v Praze vzbudila obavy u nejvyšších vládních míst a napříště bylo rozhodnuto podobným případům předejít. Z tohoto důvodu byly do Prahy vyslány četnické posily v počtu 700 osob. V den státního převratu 28. října však již nezasáhly a nestalo se tak ani o den později na naléhání místodržitele Coudenhoveho. Místo toho se zemský četnický velitel pro Čechy, generál Václav Řezáč, spolu s dalšími dvěma důstojníky četnictva dostavil k vojenskému velitelství a zde uznal řídicí funkci Národního výboru ve státním převratu. Po večerních

---

³⁰ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie I.*, Praha 1997, s. 65.

³¹ Tamtéž, s. 66.

³² Zdeňka HLEDÍKOVÁ - Jan JANÁK – Jan DOBEŠ, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2005, s. 282.

³³ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie I.*, Praha 1997, s. 67.

³⁴ Tamtéž, s. 66.

rozhovorech přímo s Národním výborem 29. října přešel četnický sbor v Čechách pod jeho správu.³⁵ Národní výbor zřídil funkci generálního velitele četnictva a do jeho čela postavil generála Václava Řezáče. Na jeho místo velitele ZČV byl dočasně postaven major Hammer, který fakticky řídil a dohlížel na veškerou aktivitu četnictva v Čechách.³⁶

V důsledku revolučních nálad, které jen prohloubily averzi obyvatelstva vůči orgánům monarchie kumulovanou v průběhu první světové války, docházelo v některých místech ke střetům obyvatelstva a nově utvořených národních výborů s četnictvem. Tyto střety se projevovaly jak odstraňováním rakouských nápisů na stanicích, tak v odzbrojování četníků a vyžadováním jejich poslušnosti některými z místních občanů, případně jejich vyháněním a v krajních případech i ohrožováním jejich života.³⁷

Národní výbor samozřejmě zvažoval možnosti, které osoby do budoucna u četnictva ponechat a které nikoliv. Četnictvo jako symbol svrženého režimu nebylo v očích obyvatelstva příliš oblíbeno a ani představitelé nového státu neměli zájem ponechávat v jeho řadách osoby známé svou protičeskou činností za první světové války i dříve. Nově vzniklé ministerstvo tedy stanovilo podmínky pro další setrvání u četnictva, přičemž byli upřednostňováni četníci znalí českého jazyka a s československou státní příslušností. Nezbytným se ukázal také nábor nového četnictva, které by vyrovnal početní stav četnických stanic oslabených krom výše zmíněných okolností ztrátami způsobenými odvody části mužstva na frontu³⁸ a odchodem řady německy mluvících četníků, zvláště v průběhu bojů o udržení hranic nové republiky.³⁹

---

³⁵ Martin KLEČACKÝ, *Generálmajor Václav Řezáč – četnickým důstojníkem z monarchie do republiky*, in: Almanach příspěvků VII. konference policejních historiků, která se uskutečnila ve dnech 18. -20. října 2012 v Muzeu Policie České republiky, Praha 2012, s. 301-302.

³⁶ Týž, *Národní výbor a četnictvo: převzetí rakouského četnictva do služeb nového československého státu (1918-1920)*, in: *Moderní dějiny 2*, 2012, s. 62-63.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž, s. 69.

³⁹ M. KLEČACKÝ, *Generálmajor Václav Řezáč*, s. 303.

K problematice četníků německé národnosti v řadách československého četnictva srov. Jaroslava PLOSOVÁ, *Řešení otázky četníků německé národnosti v prvních letech po vzniku Československé republiky*, in: Almanach příspěvků VII. konference policejních historiků, která se uskutečnila ve dnech 18. -20. října 2012 v Muzeu Policie České republiky, Praha 2012, s. 2-7.

Do 27. listopadu 1918 bylo četnictvo podřízeno ministerstvu pro zemskou obranu, poté bylo zařazeno pod ministerstvo vnitra, i když nově vzniklé ministerstvo národní obrany vznášelo námitky a dokonce se později pokusilo (ač neúspěšně), po dohodě s generálním velitelem četnictva (ale bez vědomí ministerstva vnitra), sloučit četnictvo s armádou. Jedinou záležitostí, do které mohlo ministerstvo národní obrany napříště zasahovat, byla oblast výzbroje četnictva.⁴⁰

3.2 Organizace četnictva v letech 1918-1945

Vedle četnictva působila na území Československé republiky a později Protektorátu Čechy a Morava také policie a obecní policie.⁴¹ Hlavní rozdíl spočíval v oblasti jejich působnosti. Zatímco četnictvo umístěním svých stanic a svou činností souvisle pokrývalo oblasti v okolí měst (a uvnitř menších měst),⁴² policejní sbory působily ve větších městech. Zvláštní charakter měla policie obecní, která nebyla státním bezpečnostním sborem, nýbrž ozbrojenou složkou statutárních měst.⁴³ Při řešení některých případů mohlo docházet k překrývání kompetencí, proto byla následná možná spolupráce četnictva s obecní policií upravena podle §§ 7. a 10. Zákona o četnictvu ze 14. dubna 1920, kdy „*politické úřady státní určují, pokud má četnictvo spolupůsobiti v záležitostech místní policie, pečují však o to, aby tím bezpečnostní služba četnictva netrpěla.*“⁴⁴

Příslušníci četnictva byli v otázce výkonu bezpečnostní služby podřízeni politickým úřadům. V nejvyšší instanci podléhali ministerstvu vnitra,⁴⁵ v nižší pak zemským a okresním správám politickým⁴⁶. Zemské správy politické spolu se zemským četnickým velitelstvím určovaly sídla četnických stanic a jejich početní stav. V sídlech okresních správ politických mělo být vždy zřízeno okresní četnické velitelství a četnická stanice. Okresní četnický velitel nebo v nutných případech jeho zástupce se

---

⁴⁰ Pavel MACEK – Lubomír UHLÍŘ, *Dějiny policie a četnictva II.*, Praha 1999, s. 52.

⁴¹ Nelze vynechat také další sbory - Finanční stráž, Stráž obrany státu a armádu. Vzhledem k tématu práce však bude více přihlíženo pouze k policejním sborům, také proto, že často dochází k jejich nechtěnému zaměňování s četnictvem.

⁴² Samozřejmě nehledě k ústředním četnickým úřadům (GVČ, ZČV, ČO, OČV)

⁴³ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie II.*, s. 40-41.

⁴⁴ Oldřich PINKAS – Josef ERHART, *Sbírka četnických předpisů*, Kroměříž 1923, s. 6.

⁴⁵ od 31. 3. 1920 – zákon č. 218 Sb. z. a n.

⁴⁶ Od roku 1928 pod názvem zemský úřad a okresní úřad.

pak každý den musel dostavit k představenému daného politického úřadu, aby převzal služební příkazy a posléze referoval o jejich vykonání. Rovněž pak na konci každého týdne měl zasílat představenému daného úřadu výpisy ze staniční služební knihy. Bylo také možné, aby samo četnictvo v nezbytném případě požádalo některý z veřejných orgánů⁴⁷ o součinnost při výkonu četnické služby. Politické úřady nedisponovaly disciplinární pravomocí vůči příslušníkům četnictva ani neměly pravomoci k udělování vyznamenání či odměn, mohly však danou skutečnost navrhnout nadřízeným četníkům.⁴⁸

Další veřejné orgány, soudy a státní zastupitelství, si mohly vyžádat služeb četnického sboru, pokud se jednalo o záležitosti trestního soudnictví. V ostatních případech byly nuceny dotázat se nejdříve daného politického úřadu. Stejný postup platil také pro vojenské orgány.

V otázce disciplíny, vyučování, výcviku, kontroly služby a správních a hospodářských záležitostech podléhalo četnictvo četnickým důstojníkům.⁴⁹ V nejvyšší instanci podléhá stejně jako v případě bezpečnostní služby ministerstvu vnitra. Dále pak Generálnímu veliteli četnictva, Zemskému četnickému veliteli, veliteli četnického oddělení a okresnímu četnickému veliteli.

Generální velitel četnictva byl ihned po ministru vnitra nejvyšším velitelem četnického sboru. Funkci vykonával četnický důstojník správní jmenovaný prezidentem republiky.⁵⁰ Ministru vnitra odpovídal za klid a pořádek v četnickém sboru.⁵¹ Dále řídil výcvik důstojníků, kontroloval službu ZČV a dalších podřízených orgánů formou přehlídek a vyučoval v četnických školách. Mimo to navrhoval povýšení, přemístování a penzionování důstojníků a uděloval dovolené a povolení k sňatku.⁵²

Zemský četnický velitel zodpovídal za bezpečnost a řídil činnost četnictva v obvodu dané země. Sídlo zemského četnického velitelství pro Čechy bylo v Praze, pro Moravu v Brně, pro Slezsko v Opavě, pro Slovensko v Bratislavě a pro Podkarpatskou Rus v Užhorodě. Po správní reformě v roce 1928 se zmenšil počet zemských četnických velitelství na čtyři, když bylo zrušeno velitelství v Opavě. Zemský četnický velitel byl odpovědný zemskému prezidentovi a generálnímu veliteli četnictva. Bezprostředně

---

⁴⁷ okresní, zemské politické správy/soudy

⁴⁸ O. PINKAS – J. ERHART, *Sbírka*, s. 60.

⁴⁹ Tamtéž, s. 1.

⁵⁰ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie II*, s. 53.

⁵¹ Josef ERHART, *Rukověť četnictva*, Praha 1937, s. 102.

⁵² P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie II*, s. 53.

velel četnickým oddělením, řídil vyučování četnictva, konal přehlídky podřízených orgánů, vyřizoval prosby a stížnosti a navrhoval generálnímu veliteli četnictva udělení pochval nebo odměn.⁵³ U každého ZČV bylo za účelem vzdělávání nových četníků zřízeno doplňovací oddělení, kterému podléhaly četnické školy.⁵⁴

Pro značnou šíři agendy zemského četnického velitele vyplývající z velké rozlohy obvodu zemského četnického velitelství byla v období let 1921-1929 zřizována funkce exponovaných četnických štábních důstojníků. Ti zastupovali zemského četnického velitele a byli prostředníkem mezi ZČV a ČO.⁵⁵

Obvod zemského četnického velitelství sestával z několika **četnických oddělení**. Velitelem oddělení byl četnický důstojník správní, který dozíral nad řádným plněním četnické služby podřízenými četníky v jeho obvodu. S tím souvisela také pravidelná kontrola (tzv. přehlídka) četnických stanic a tamějších četníků za účelem zjištění plnění jejich povinností a zkoušení jejich znalostí a dalšího vyučování. Zejména velitel četnického oddělení dozíral nad výukou velitelů stanic, kteří vyučovali podřízené četníky. V neposlední řadě bylo úkolem četnického oddělení vyhotovování kvalifikačních listin podřízených četníků.⁵⁶

Okresní četnické velitelství bylo podřízeným orgánem četnického oddělení, přičemž vždy několik OČV tvořilo obvod oddělení. OČV se nacházelo většinou v sídle okresních správ politických. Velitelem byl četnický důstojník výkonný, který řídil a kontroloval podřízené četnické stanice v okrese a zároveň zjišťoval poměry na stanicích, týkající se ubytování, stravování četníků a jejich výzbroje a výstroje a případně zařizoval napravení nedostatků.⁵⁷

Zvláštní složku četnické správy tvořilo **Ústřední četnické pátrací oddělení**⁵⁸ v Praze a jemu podléhající četnické pátrací stanice. Jak vyplývá z názvu, hlavním úkolem oddělení bylo řízení pátrací služby na celém území československého státu a později Protektorátu Čechy a Morava. Pro tento účel evidovalo zprávy o pachatelích

---

⁵³ O. PINKAS – J. ERHART, *Sbírka*, s. 180-184.

⁵⁴ J. ERHART, *Rukověť četnictva*, s. 27.

⁵⁵ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie II*, s. 55.

⁵⁶ J. ERHART, *Rukověť četnictva*, s. 94-97.

⁵⁷ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie II*, s. 56-57.

⁵⁸ Předchůdcem ÚČPO bylo od roku 1922 četnické oddělení u poznávacího úřadu policejního ředitelství v Praze, které bylo v rámci reorganizace v roce 1928 přeměněno na samostatnou instituci. (Srov. *Dějiny policie II*, s. 58.)

závažnějších činů a skrze četnické pátrací stanice zařizovalo jejich vypátrání. Spolupracovalo také se zahraničními bezpečnostními složkami při pátrání po mezinárodně hledaných zločincích. Jakožto vrcholná organizace v oblasti pátrací služby poskytovala „*četnickým pátracím stanicím a bezpečnostním úřadům vědecké rozborů a znalecké posudky a odborné porady vlastními odborníky a za součinnosti vysokoškolských profesorů a jiných specialistů.*“ Kromě toho náležela oddělení také koordinace daktyloskopické služby, vedení celostátní evidence cikánů, řízení odborných kurzů a výzkumná činnost v oblasti pátrací služby a daktyloskopie a chov a výcvik služebních psů.⁵⁹

Četnické pátrací stanice fungovaly na území státu od 1. ledna 1928. Do roku 1933 podléhaly okresním četnickým velitelstvím, poté se osamostatnily. V roce 1935 dosáhl početní stav pátracích stanic na území ČSR dvačtyřiceti, přičemž obvod každé z pátracích stanic tvořilo několik okresních četnických velitelství. Četnické pátrací stanice shromažďovaly informace o hledaných pachatelích a spolupracovaly s četnickými stanicemi ve svém obvodu při jejich vypátrání. Monitorovaly také pohyb cikánů a jejich trestné činy. K výkonu služby mělo četnictvo k dispozici motocykl s přívěsným vozíkem, daktyloskopické pomůcky, fotografický přístroj a tištěné příručky.⁶⁰

Mezi další speciální složky četnického sboru patřily četnické letecké hlídky, zřízené pro lepší kontrolu letového prostoru nad republikou, četnické pohotovostní oddíly, od roku 1931 četnické pohraniční kontrolní stanice pro provádění pasové kontroly na hraničních přechodech s Německem a Rakouskem, četnické silniční kontrolní stanice pro dozírání nad dodržováním silničních předpisů, od roku 1922 četnická eskortní stanice pro provádění eskort vyšetřovaných osob a trestanců k některému z pražských soudů, četnické stanice se služebními psy a od roku 1935 okresní četnické stanice.⁶¹

Vytvoření Protektorátu Čechy a Morava 16. března 1939 přineslo do organizace četnictva významné změny. Dvojkolejnost správy v Protektorátu odbourávaná postupně

---

⁵⁹ A. K. K., *Organizace Ústředního pátracího oddělení*, in: *Bezpečnostní služba*, 9, 1939, s. 297-299.

ÚČPO byl od roku 1925 podřízen Ústav pro výcvik a chov služebních psů v Pyšelicích (Srov. *Dějiny policie II*, s. 59.)

⁶⁰ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie II*, s. 59-63.

⁶¹ Tamtéž, s. 63-67.

až správní reformou v roce 1942 se týkala i bezpečnostních složek. V okupované zemi tak vedle sebe působily bezpečnostní složky německé a protektorátní (české).

České četnictvo do roku 1942 působilo takřka ve stejné struktuře jako v době samostatnosti republiky. Nejvyšším velitelem byl generální velitel četnictva, pod ním stála zemská četnická velitelství, která však v důsledku zmenšení rozlohy území byla nyní pouze dvě – pro Čechy a pro Moravu, pod nimi stála četnická oddělení, dále okresní četnická velitelství a na posledním místě četnické stanice. Do roku 1942 působilo Ústřední četnické pátrací oddělení, nadále fungovaly četnické pátrací stanice, četnické pohotovostní oddíly, četnické silniční kontrolní stanice i četnické pohraniční kontrolní stanice.⁶²

V roce 1942 byla zahájena rozsáhlá reorganizace protektorátních bezpečnostních složek. Státní policie,⁶³ obecní policie a četnictvo byly spolu s požární policií zařazeny do sboru uniformované protektorátní policie. Jejím velitelem byl od 1. července 1942 generální velitel uniformované policie, který byl totožný s osobou velitele německé pořádkové policie u říšského protektora.⁶⁴ Jemu byli podřízeni inspektoři uniformované protektorátní policie přidělení u zemských úřadů v Praze a Brně, kteří disponovali pravomocemi v oblasti výstroje a výzbroje, výcviku, školení, kázně, personálních záležitostí, hospodářských záležitostí, aj.⁶⁵ Na úrovni inspektorátu stál v letech 1942-1944 zvláštní policejní prapor, (Protektorats-Polizei- Bataillon Böhmen) soustředující vybrané členy uniformované protektorátní policie k výkonu zvláštních úkolů či k pozdějšímu zařazení do speciálních jednotek v Německu⁶⁶ a policejní škola určená k výcviku nových adeptů.⁶⁷

Činnost četnictva na nejvyšším stupni řídilo až do realizace reformy v roce 1942 dvanácté oddělení ministerstva vnitra.⁶⁸ Následně, po reorganizaci vnitřních struktur ministerstva v únoru 1942, bylo četnictvo podřízeno jeho páté sekci zabývající se

---

⁶² P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie III*, s. 91.

⁶³ Nyní pod názvem vládní policie.

⁶⁴ Na druhé straně stál sbor neuniformované protektorátní policie v čele s generálním velitelem neuniformované policie.

⁶⁵ Dana VOTOUPALOVÁ, *Velitelství vládní uniformované policie v Brně (1919) 1942-1945 (inventář)*, Brno 1979, s. 1.

⁶⁶ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie III*, s. 59.

⁶⁷ J. KREČ, *Inspektor uniformované policie 1942-1945, Praha (inventář)*, Praha 1971, s. 6.

⁶⁸ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie III*, s. 91.

policejními záležitostmi. K 1. srpnu téhož roku byla pátá sekce zrušena a její úkoly přeneseny na štáby nově zavedených generálních velitelů uniformované a neuniformované policie.⁶⁹

Nedílnou součástí rozsáhlého okupačního správního aparátu byla německá policie. Tvořily ji dvě složky – policie bezpečnostní a policie pořádková, obě podléhající pravomoci říšského protektora. Post velitele německé policie zastával Karl Hermann Frank, kterému byl podřízen velitel bezpečnostní policie a bezpečnostní služby a velitel pořádkové policie. Právě velitel pořádkové policie, která se členila na policejní sbor a samostatnou uniformovanou službu zahrnující německé četnictvo, dohlížel nad uniformovanou policií Protektorátu.⁷⁰

Četnictvo na území Slovenska zůstalo po vzniku Slovenského štátu zachováno.

3.3 Personál a vzdělávání

3.3.1 *První a Druhá republika*

Základními body nutnými k přijetí do četnického sboru za První republiky bylo vzdělání na obecné škole a absolvování povinné vojenské presenční služby. Uchazeč musel dosáhnout věku nad 21 let a pod 35 let, měl být bezúhonný, svéprávný a duševně a fyzicky způsobilý (včetně přiměřené výšky, tj. 170 cm). Dále bylo požadováno, aby byl dotyčný svobodný nebo ovdovělý. Samozřejmostí bylo československé státní občanství a znalost československého jazyka slovem i písmem.⁷¹

To však nebyly jediné nároky kladené na uchazeče. Zemská četnická velitelství prověřovala u každého žadatele trestní minulost (i jeho příbuzných), politickou orientaci a jeho pověst. Veškerou tuto činnost prováděli příslušníci četnických stanic v blízkém okolí žadatelova bydliště.⁷²

---

⁶⁹ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie III*, s. 55.

⁷⁰ Jan VAJSKEBR, *Organizační vývoj německé pořádkové policie na území Protektorátu Čechy a Morava od ukončení vojenské správy po reorganizaci na podzim 1939*, in: *Securitas imperii* 18, 2011, s. 168-170.

⁷¹ O. PINKAS – J. ERHART, *Sbírka*, s. 9-11.

⁷² Ondřej KOLÁŘ, *Jak se (ne)stát četníkem. Způsob přijímání nováčků k československému četnictvu*, in: *Fakta a svědectví* 10, 2011, s. 8.

Pokud uchazeč splnil všechny tyto předpoklady, byl přijat do stavu četníka na zkoušku, ve kterém absolvoval necelý půl rok teoretické přípravy na **Škole pro výcvik četníků na zkoušku** a následně praxi v některé z četnických stanic, dohromady tedy rok.⁷³ Až poté a po složení odborné zkoušky se mohl dotyčný stát definitivním četníkem a získat hodnost strážmistra.⁷⁴

Škola pro výcvik četníků na zkoušku fungovala u doplňovacího oddělení každého Zemského četnického velitelství. Během této doby získali posluchači potřebnou teoretickou průpravu pro budoucí službu. Jednalo se o hodiny jazyků, předměty všeobecné (zeměpis, dějepis, počty a měřictví, přírodopis a zdravotní věda) a předměty odborné zahrnující zákonodárství zabývající se jak přímo četnickými normami (Zákon o četnictvu, Kasární předpis, Četnická služební instrukce), tak státními (Právo ústavní a správní, Obecný trestní zákon, Trestní řád, Vojenský trestní řád, Vojenský trestní zákon, Služební řád branné moci republiky Československé). Mimo to patřily do výuky samozřejmě i hodiny pátrací služby a daktyloskopie a nauky o zbraních a střelbě.⁷⁵ Vyučujícími na škole byli důstojníci a případně civilisté, školu řídil velitel doplňovacího oddělení, u kterého byla škola zřízena.⁷⁶

Po řádném absolvování školy obdržel četník Výpis z klasifikační listiny, kde bylo uvedeno hodnocení jednotlivých předmětů, celkový prospěch a celkové pořadí ze všech absolventů školy v daném roce. Absolventi školy pak byli přiřazováni na jednotlivé stanice nebo k jednotlivým pohotovostním oddílům (po roce 1933).

Hlavním impulsem ke zřizování četnických pohotovostních oddílů se staly politické změny v Německu po lednu 1933, následkem čehož bylo rozhodnuto posílit pohraniční oblasti sousedící s Německem speciálními četnickými oddíly. Vzhledem k tomu, že hranice s Německem nebyly jedinou problémovou oblastí, bylo později přistoupeno i k posílení hranic s Maďarskem a Polskem. Veliteli oddílů byli vrchní strážmistři, jimž podléhalo mužstvo složené pouze z četníků na zkoušku, dohromady oddíl tvořilo 20 – 35 mužů.⁷⁷ Zástupcem velitele byl četník v hodnosti praporčíka a

---

⁷³ Při vstupu do stavu četníka na zkoušku se dotyčný zároveň zavazoval ke službě u četnictva po dobu čtyř let (včetně jednoho roku zkušebního). Srov. Josef ERHART, *Rukověť četnictva*, Praha 1937, s. 17.

⁷⁴ Tamtéž, s. 44-45.

⁷⁵ František FARA, *Četnické vzpomínky*, Praha 2002, s. 17.

⁷⁶ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie II*, s. 70.

⁷⁷ Tamtéž, s. 65.

vedle něj instruktoři mužstva v hodnosti štábních strážmistrů a dále řidiči.⁷⁸ Ve vyšší rovině byly oddíly podřízeny velitelům četnických oddělení. Během služby u pohotovostních oddílů byli četníci na zkoušku dále vzděláváni v odborné teorii i praxi. Nejednalo se o samostatné útvary, nýbrž o jednotky napomáhající místním četnickým stanicím při udržování pořádku formou obchůzek či objížděk.⁷⁹

Další vzdělávání příslušníků četnictva se uskutečňovalo ve **Škole pro výcvik velitelů stanic**. Mimo úspěšné složení přijímací zkoušky musel uchazeč doložit praxi u některé z četnických stanic.

Hlavní náplní této školy bylo osvojení si znalostí a dovedností nezbytných pro výkon funkce velitele stanice. Během trvání školy, po dobu deseti měsíců, si zde četníci podstatně prohloubili znalosti nabyté ve Škole pro výcvik četníků na zkoušku a dále je rozšiřovali poznatky z dalších vyučovaných předmětů.⁸⁰ Mezi ně patřila Polní četnická služba, Nauka o terénu, Předpisy o vojenských asistencích, Hospodářské předpisy pro četnictvo a Mobilizační předpisy. Část výuky byla rovněž věnována praktickým cvičením.⁸¹

Po absolvování některé z četnických škol výuka neskončila, nýbrž pokračovala na četnické stanici, kam byl daný četník přiřazen. Výuku vedl velitel stanice a o jejích účincích na podřízené četníky se přesvědčoval nadřízený z OČV během přehlídek. Její průběh byl posléze zaznamenán do protokolu o přehlídce.⁸² Ze staničních služebních knih je patrné, že četníci absolvovali také různá školení a soustředění. Existovala také možnost absolvovat některý z odborných četnických kurzů či kurzů u vojska. Mezi ně patřil kurz lyžařský, radiotelegrafický, pátrací, letecký, trubačský, kurz pro psovody a kurz pro řidiče služebních motorových vozidel.

Absolventi všech výše zmíněných škol patřili do sboru gážistů mimo služební třídy. Pro přehlednost si jednotlivé hodnosti této skupiny zřekapitulujeme. Základním článkem sboru bylo *mužstvo*, tedy četníci na zkoušku, kteří se v průběhu služby postupně propracovávali k vyšším hodnostem. Definitivní četníci (tedy absolventi školy

---

⁷⁸ Četnické pohotovostní oddíly [online] [cit. 26.4.2014] Dostupné z:

<http://www.cetnictvo.cz/cetnictvo/cetnicke-pohotovostni-oddily.htm>

⁷⁹ J. ERHART, *Rukověť četnictva*, s. 387-388.

⁸⁰ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie II*, s. 72.

⁸¹ P. MACEK, *Systém vzdělávání četníků v období 1. republiky*, in: *Bezpečnostní teorie a praxe*, 4, 2006, s. 85-91.

⁸² Srov. kapitolu *Prameny a literatura k dějinám četnických stanic*.

pro výcvik četníků na zkoušku) byli příslušníky skupiny *strážmistrů*, která se podle pole působnosti dělila na oblast zbraní a služeb. Jedinou hodností v této skupině byla do roku 1925 hodnost strážmistra, od roku 1925 byly nově zařazeny hodnosti štábního strážmistra a praporčíka. Všechny tyto tři hodnosti se pak souhrnně nazývaly *sbor strážmistrů*. Nejvyšším článkem sboru byla skupina *vrchních strážmistrů* (tedy absolventů školy pro výcvik velitelů stanic), opět podle specializace buď zbraní, nebo služeb. Jmenování a povyšování všech příslušníků sboru bylo v kompetenci zemského četnického velitele. Kromě příslušníků četnictva patřili do tohoto sboru i civilní zaměstnanci – četniční kancelářští sluhové, od roku 1921 nazývaní četniční kancelářští zřízenci.⁸³

Pokud některý četník aspiroval na důstojnickou hodnost, musel nejprve absolvovat příslušnou školu pro výcvik důstojníků. Na rozdíl od gážistů mimo hodnostní třídy měli *důstojníci četnictva* (tedy gážisté v hodnostních třídách) *zbraní* možnost volit mezi službou správní a výkonnou.

Příprava k druhé jmenované se uskutečňovala ve **Škole pro výcvik výkonných důstojníků**. Uchazeči se mohli stát pouze vrchní strážmistři s velmi dobrým (výtečným) hodnocením a s minimálně patnáctiletou služební praxí.⁸⁴ Výuka trvala celkem šest měsíců a v podstatě se podobala výuce Školy pro výcvik velitelů stanic. Absolventi měli být vybaveni náležitým vzděláním a schopnostmi k dosažení důstojnické hodnosti a k vykonávání funkce okresního četnického velitele, což znamenalo dohled nad řádným plněním bezpečnostní a pátrací služby, řízení bezpečnostní služby a schopnost vyučování podřízených četnických orgánů.⁸⁵ Následně mohli četníci dosáhnout některé hodnosti nižšího důstojníka, tzn. poručíka, nadporučíka nebo kapitána a od roku 1922 hodnosti vyššího důstojníka - štábního kapitána. V těchto případech náleželo jmenování ministru vnitra.⁸⁶

Vedle výkonných důstojníků stála kategorie důstojníků správních, kteří vykonávali funkci velitelů četnických oddělení, učitelů na četnických školách či byli zařazováni na ministerstvo vnitra. Četnickým důstojníkem správním se mohl stát buď vojenský důstojník z povolání, který úspěšně vykonal četnickou důstojnickou zkoušku

---

⁸³ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie II*, s. 99.

⁸⁴ Tamtéž, s. 72.

⁸⁵ Robert Váňa SEMAKA, *Výcvik a výchova bezpečnostních orgánů*, in: *Bezpečnostní služba*, 1, 1940, s. 74.

⁸⁶ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie II*, s. 100.

nebo četnický gážista mimo služební třídy se středoškolským vzděláním, s minimálně tříletou praxí v hodnosti vrchního strážmistra, který taktéž úspěšně složil četnickou důstojnickou zkoušku.⁸⁷ Ta sestávala z následujících okruhů: organizace správních a soudních úřadů, zákon o četnictvu a četnická služební instrukce, zákony a instrukce platné pro celou čs. republiku a zákony zemské, zákony trestní a trestní řízení, předpisy hospodářsko-administrativní a schopnost koncipování ve služební řeči. K úspěšnému absolvování zkoušky pak bylo potřeba dosáhnout alespoň výsledku „dobrý“.⁸⁸ Následně dotyčný podstoupil **výcvik správních důstojníků**, tzn. teoretický a v další etapě rovněž i praktický výcvik, který probíhal na jednotlivých četnických odděleních a kde byl postupně dotyčný obeznámen se všemi aspekty četnické služby potřebné pro výkon funkce správního důstojníka. Na konci jedenáctého měsíce výcviku skládali uchazeči závěrečnou zkoušku. I po jejím úspěšném složení a zařazení do stavu definitivního se museli účastnit dalších odborných kurzů.⁸⁹

O stupeň výše než nižší důstojníci stáli vyšší důstojníci, tzn. štábní kapitán, major podplukovník, plukovník. Nakonec následovala kategorie generálů, kteří byli spolu s plukovníky jmenováni prezidentem republiky, na rozdíl od vyšších důstojníků jmenovaných vládou.⁹⁰

Důstojníci četnictva služeb (i gážisté mimo služební třídy) se dle specializace dělili na důstojníky zdravotní služby, právní služby, intendantstva⁹¹, účetnictva a účetní kontroly.⁹²

3.3.2 *Období Protektorátu Čechy a Morava*

Německá okupace Čech zapříčinila kromě rozsáhlých politických změn také řadu novinek v oblasti bezpečnostních složek. Začlenění četnictva do struktur

---

⁸⁷ J. ERHART, *Rukověť četnictva*, s. 17.

⁸⁸ O. PINKAS – J. ERHART, *Sbírka*, s. 49.

⁸⁹ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie II*, s. 73

⁹⁰ Tamtéž, s. 100.

⁹¹ Tzn. zásobovací důstojníky

⁹² Jejich hlavním úkolem bylo vedení hospodářství v četnickém sboru, tzn. správa financí, zajišťování ubytování, ošacení, výzbroje, apod. Jakožto hospodářská skupina a četnická odborná účtárna fungovalo 13. oddělení MV, na nižší úrovni působil u každého ZČV hospodářský referent s podřízenými účetními skupinami. Srov. O. PINKAS – J. ERHART, *Sbírka...*, s. 39-40.

protektorátní uniformované policie s sebou přineslo sjednocení hodnotí a podmínek pro přijímání nových zájemců.

Nové politické poměry se začaly projevovat již ve fázi přijímání nových četníků, když byla mezi požadavky kladené na uchazeče zařazena nutnost splnění rasových podmínek, tj. nebýt Židem ani židovským míšencem. Uchazeč dále musel prokázat spolehlivost politickému režimu. Věková hranice nutná pro přijetí byla snížena na 18 – 25 let. Stejně jako dříve musel být uchazeč duševně a tělesně způsobilý (neměl být menší než 1,7 m). Znalost českého jazyka byla nadále samozřejmostí u protektorátních příslušníků, nově však byla vyžadována i znalost německého jazyka. Stále platilo, že mohl být přijat svobodný muž případně vdovec, kromě toho však předpisy hovořily nově o mužích rozvedených („rozloučených“) a bezdětných. Pokud zájemce tyto požadavky⁹³ splnil, byl na dobu následujících dvou let ustanoven policejním čekatelem.⁹⁴ Poté, pokud se osvědčil, absolvoval dvanáctiměsíční policejní čekatelský kurs a následně skládal závěrečné zkoušky, po jejichž úspěšném složení obdržel hodnost podstrážmistra (od roku 1944).⁹⁵

Organizační změna nastala v oblasti četnického školství, neboť v roce 1942 byla nahrazena doplňovací oddělení u ZČV speciálními policejními školami u Inspektorátu

---

⁹³ Několik slov o podobě odvodu v období Protektorátu nám zanechal četník Alois Staňa: „... *Až mě zavolali k četnickému odvodu. Odvedli mne, to jsem starost neměl, zdálo se mi, že největší výhoda nebyla tělesná zdatnost, ale znalost německého jazyka. Jak a co bylo, jsem neměl ani ponětí. No a čekal jsem dál, až konečně jsem se hlásil na Inspektorátě uniformované policie na Malé Straně ...*“ Srov. Praporčík Staňa vypráví (1.část) [online]. [cit. 2014-07-07]. Dostupné z:

<http://www.policista.cz/clanky/reportaz/665/>

⁹⁴ O okolnostech, které mohly přivést občana za okupace do řad četnictva, se můžeme opět dozvědět ze vzpomínek četníka Stani: „...*Já pracoval v továrně Letov v účtárně, ačkoli jsem o účetnictví nic nevěděl, zkrátka protekční člověk. Až přišel úder. Atentát na Heydricha, výměna Čechů Němci a strýc skončil na bezvýznamném místě a přišlo i na mě a byl jsem dán k dispozici úřadu práce... Když jsem přišel na pracák, můj referent našťěstí byl bývalý důstojník čsl. armády jménem Svoboda. Řekl mi, že jsem byl určen na práci do Říše. Já mu odpověděl, že tam nebudu, že tam je už moje sestra. On mi povídá, co budu tedy dělat? Povídám, že pojedu na Moravu. Najednou se vytasil s návrhem, že česká policie přibírá lidi a že bych se tak mohl schovat. Předložil mi podlouhlý papír, který měl dvě části. Horní, která potvrzovala, že zaměstnanec je uvolněn zaměstnavatelem a druhá, že je osoba uvolněná úřadem práce. Na tu spodní napsal mé jméno a adresu a orazítkoval to. Tu horní část odtrhněte, roztrhejte na malé kousky a hodte do popelnice. Tu spodní pošlete na policejní ředitelství do Bartolomějské.*“ Srov. Praporčík Staňa vypráví (1. část) [online].

⁹⁵ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie III*, s. 86-87.

uniformované policie v Praze a Mladé Boleslavi. Zde byli cvičeni policejní čekatelé zařazování po dokončení školy k vládní policii, obecní policii, požární policii nebo četnictvu a nepravidelně také budoucí poddůstojníci, důstojníci a speciální četnický personál.⁹⁶ Náplň učiva byla podobná jako na školách pro četníky na zkoušku.⁹⁷

Některé změny nastaly také v četnickém personálu. V období 1939-1945 přetrvávalo stejně jako dříve rozdělení četnického personálu na gážisty mimo služební třídy a důstojníky. Ve sboru gážistů mimo služební třídy byly ve skupině strážmistrů zavedeny dvě nové hodnosti – podstrážmistr a okresní štábní strážmistr, který byl včleněn mezi hodnost štábního strážmistra a praporčíka. Sbor důstojníků byl rozdělen na důstojníky pořádkové služby (tzn. zhruba důstojníky správní), důstojníky výkonné služby a důstojníky služeb, kteří nově mohli vykonávat službu technickou a veterinární.⁹⁸

V průběhu dvaceti let existence československé republiky byl utvořen poměrně kvalitní systém vzdělávání. Jeho cílem bylo vychovat a vyškolit četníky, kteří budou nejen schopní výkonu praktické služby, ale budou také reprezentovat četnický sbor svým ukázkovým vystupováním a komplexními znalostmi. V období druhé republiky a protektorátu se hlavní záměr nezměnil, ale vzdělávání probíhalo v nových politických podmínkách, a tak zde nutně musely nastat některé změny.

---

⁹⁶ J. KREČ, *Inspektor*, s. 6-7.

⁹⁷ Praporčík Staňa vzpomínal na výcvik takto: „Instruktoři byli většinou reaktivovaní pensisté, výborní lidé, politika se tam nepěstovala, zabývali jsme se profesionalismem a to bylo vše a bylo toho dost. Učili nás trestnímu právu, trestnímu řízení a hlavně služebním nařízením, které mělo mnoho paragrafů a nejdůležitější byl paragraf 13 o použití zbraně. To jsme museli znát zpaměti, pak nás důstojník účetní a hospodářské správy učil, jak vést staniční knihy, v hodinách pak provádět výsledky a psát protokol, instruktoři zdůrazňovali, že se nesmí používat násilí jakéhokoli druhu, také nauka o zbraních, ve třídě visely barevné ukázky rozložené karabiny a pistole a barevné vyobrazení a pojmenování hodností vládního vojska. To bylo vše a abych nezapomněl, každý měsíc přicházel četnický plukovník lékař, aby nás prohlédl. Říkali jsme tomu Schwanz paráda.“ Srov. Praporčík Staňa vypráví (1. část) [online].

⁹⁸ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie III*, s. 86-87.

3.4 Četnická služba a život na četnické stanici

3.4.1 Četnická služba

Služba četnictva se odvíjela v první řadě od typu útvaru, ke kterému byl daný četník zařazen. Jiné povinnosti zastával příslušník běžné četnické stanice, jiné příslušník četnické silniční kontrolní stanice. Na výkon služby měly vliv také vnější podmínky, tzn. místo výkonu. Zejména v hornatých oblastech byla služba velmi náročná a tamější četnické stanice byly často velmi vzdáleny od civilizace. Nepříznivou situaci se pokusilo vyřešit ministerstvo vnitřních věcí 4. července 1922 vydáním výnosu o „Přesazování četníků z hornatých a neúrodných krajín.“ Tato norma řešila obtíže služby v nepříznivých krajích možností zažádat si po dvou letech služby na těchto místech o přeložení na stanice s příznivějšími podmínkami.⁹⁹ Lokace četnických stanic v pohraničních oblastech s sebou přinášela i jazykové požadavky. Vzhledem k početnosti německé a maďarské menšiny v pohraničí Československa bylo pro četníky zde sloužící nezbytné ovládat alespoň základy těchto jazyků.¹⁰⁰ To samé platilo samozřejmě i o tzv. jazyku československém.

V období Protektorátu pak četnická služba doznala dalších změn. Pokud četníci chtěli setrvat na svém místě, museli se nějakým způsobem přizpůsobit novým politickým poměrům. Museli vykonávat příkazy německých orgánů, které se mnohdy neslučovaly s jejich vlasteneckým cítěním. I za této situace si ale mnoho četníků našlo způsoby, jak německá nařízení obcházet či je vykonávat pouze vágně, a tak zásadním

---

⁹⁹ O. PINKAS – J. ERHART, *Sbírka*, s. 7-8.

¹⁰⁰ O tom, jak mohly zpočátku vypadat znalosti a používání německého jazyka v praxi, se zmiňuje ve svých vzpomínkách četník František Fara: „Konečně nadešla doba, kdy jsme měli jít do služby samostatně...konali jsme ji u příležitosti jarmarku v okresním městě s německým obyvatelstvem. Měl jsem v pohotovostním oddílu nerozlučného kamaráda Václava Kašku a chtěli jsme jít za každou cenu spolu. Proto jsme řekli, že my dva se určitě německy dorozumíme, ale přitom jsme se dorozuměli jen sami mezi sebou, jinak naše znalost němčiny, i když byla jedním z vyučovaných předmětů na četnické škole, byla velmi chatrná. A tak jsme vyrazili do ulic...Na jedné křižovatce nás zastavil nějaký muž a německy se nás na něco vyptával nebo něco chtěl. Pracně jsme sbírali své znalosti němčiny, kolem nás se vytvořil kruh zvědavců, kteří vystihli naši nemohoucnost, měli z toho legraci, a tudíž nás nechali tápat... Až konečně přišel do hloučku nějaký Čech, a ten nám přetlumočil, co od nás onen občan chce...A nejednalo se o nic vážného...Tak tato naše „první služba“ skončila neslavným fiaskem.“ Srov. F. FARA *Četnické vzpomínky*, s. 27-28.

způsobem neškodit českému obyvatelstvu. Velké množství příslušníků četnictva se přímo zapojilo do odbojových organizací¹⁰¹, jiní naopak svou přílišnou služební horlivostí zavinili zbytečné zmaření lidských životů¹⁰².

Pro všechny typy četnických útvarů v období 1918-1945 ale bylo zásadní dělení služby na obyčejnou a zvláštní.

Služba obyčejná zahrnovala veškerou činnost, které četnictvo vykonávalo už ze své podstaty, tzn. udržování veřejného pořádku a bezpečnosti, maření páchání trestných činů, zatýkání provinilců, ochrana osob a majetku, dozor nad dodržováním předpisů, pomoc při přírodních katastrofách, zadržování vojenských zběhů a další činnosti.¹⁰³

Oproti tomu službu zvláštní četníci vykonávali na zvláštní vyzvání úředních orgánů.

Denní rozvrh služby na stanici pak mohl vypadat následovně. Ranní budíček byl stanoven nejpozději na jednu hodinu před začátkem denního zaměstnání, které začínalo v osm hodin a končilo ve dvanáct hodin. Během této doby konala část četnictva dané stanice obchůzku, další pak vykonávala kancelářské práce. Od dvanácti hodin měli četníci odpočívat a poté od dvou hodin opět nastoupit do služby, která trvala do šesti hodin večer. Poté měli četníci volno, přičemž platilo, že četníci na zkoušku ubytovaní v kasárnách se měli vrátit zpět nejpozději do deseti hodin večer, v opačném případě musel dotyčný získat povolení velitele stanice.¹⁰⁴ Tento rozvrh je samozřejmě ideálním stavem, v praxi se stávalo, že v důsledku zvýšené agendy a bezpečnostní služby byla pracovní doba prodlužována. Dále také mohli být někteří z četníků ve služební době odesíláni na školení či služební cesty.

Denní zaměstnání tvořily, jak už bylo řečeno obchůzky, kancelářská agenda a mimoto také pohotovostní služba.

Obchůzky předepisoval každý den velitel do staniční služební knihy. Jednalo se o okruh míst, které měl daný četník projít buď za účelem prošetření konkrétní záležitosti, či z běžných bezpečnostních důvodů. Doba trvání obchůzky se mohla lišit, ale v zásadě lze konstatovat, že trvala minimálně šest nebo sedm hodin samozřejmě včetně předepsaného odpočinku. Obchůzku konal buď jeden četník, nebo dva.

---

¹⁰¹ Mezi jinými např. vrchní strážmistr Karel Kněz, člen odbojové organizace Čenda a spolupracovník paradesantního výsadku Silver A. K tomu srov. Zdeněk JELÍNEK, *Operace Silver A*, Praha 2010.

¹⁰² V této souvislosti je dobře znám například případ smrti generála Vojtěcha Luži.

¹⁰³ O. PINKAS – J. ERHART, *Sbírka*, s. 95-99.

¹⁰⁴ *Kasární předpis pro čs. četnictvo*, Kroměříž 1936, s. 21-22.

V druhém případě pak byl jeden z četníků velitelem hlídky a oba byli vybaveni zbraní.¹⁰⁵ O jejím druhu rovněž podává informaci zápis ve staniční služební knize. V úvahu připadala puška, pistole, šavle, obušek, bodák a z dalšího vybavení čepice či čapka.¹⁰⁶

Kancelářská činnost byla rutinní záležitostí každé četnické stanice. Vyřizoval ji v převážné míře velitel stanice, v době jeho nepřítomnosti velitelův zástupce. Zároveň byli částí kancelářské agendy pověřeni i ostatní četníci, a to především tvorbou konceptů. Klasické schéma kancelářské práce sestávalo z donášení a odnášení spisů, jejich otevírání, označování a evidence, v další fázi byli spisy přidělovány, poté věcně zpracovány, schváleny a sestaveny do podoby čistopisu, následovalo odeslání daného spisu a jeho registrace a uložení.¹⁰⁷ Pro evidenci došlých spisů sloužily podací deníky a protokoly, pro orientaci ve spisovém materiálu indexy a rejstříky.

Mezi další služební povinnosti patřila pohotovostní služba, která měla být podle předpisu vykonávána na všech stanicích, kde bylo 4 a více četníků, v naléhavých případech rovněž na menších stanicích. Měla trvat čtyřicet hodin od jedné hodiny odpolední. V tuto dobu četník vyřizoval v době nepřítomnosti velitele veškerá došlá podání, osobní udání, v případě nutnosti uvědomoval velitele i další četnictvo stanice o došlých rozkazech, dále vykonával dozor v kasárnách a byl vždy připraven k nástupu do výkonné služby. Pokud nebylo služebních příčin, nesměl se vzdalovat z kasáren.¹⁰⁸

3.4.2 *Život na stanici*

V předchozí podkapitole byla nastíněna běžná služba četnictva, ta by však nemohla být vykonávána bez náležitého zázemí, kterým byla četnická stanice.

Její sídlem byla buď budova zřízená přímo k tomuto účelu, nebo jen část budovy četnické stanici vyhrazená. V případě okresních četnických velitelství platila zásada, že v jejich sídlech byla umístována i běžná četnická stanice. V některých případech byla četnická stanice umístěna v domě buď některého z četníků, nebo jeho rodinných příslušníků, toto řešení však nebylo preferováno, ale pokud bylo i tak

---

¹⁰⁵ SOkA Benešov, f. ČsČ, Staniční služební kniha (1939-1940), inv. č. 78.

¹⁰⁶ *Jednací řád četnictva. Díl II. Zvláštní ustanovení pro četnické stanice a okresní četnická velitelství*, Praha 1928, s. 15.

¹⁰⁷ *Jednací řád četnictva. Díl I. Ustanovení společná*, Praha 1928, s. 15.

¹⁰⁸ *Kasární předpis*, s. 21.

realizováno, bylo nutné získat povolení ministerstva vnitra a následně o této skutečnosti uvědomit daný politický úřad. V některých případech bylo možné vyhradit některé místnosti četnických kasáren ženatým četníkům. Budova či místnosti vyhrazené pro potřeby četnické stanice byly najímány, přičemž konkrétní návrhy podávalo velitelství četnického oddělení, které poté zasílalo zemskému četnickému velitelství nájemní smlouvu ke schválení.¹⁰⁹

Četnické kasárny musely být zvenčí pečlivě označeny oválnou tabulkou s nápisem „četnická stanice“ a zároveň měly být opatřeny zvonkem.

Vnitřní zařízení stanice tvořilo několik místností, které sloužily četníkům jednak jako pracoviště, jednak, v případě četníků na zkoušku a svobodných gážistů mimo služební třídy, jako domov. Z tohoto důvodu byla na stanici vždy alespoň jedna místnost sloužící jako místo pro odpočinek a ubytování četníků. Krom těchto pokojů zde měl vlastní kancelář velitel stanice a dále zde mohla být umístěna kuchyně. Kuchařka případně posluhovačka mohla být ubytována taktéž v kasárnách, a to buď ve zvláštní místnosti oddělené od ubytovacích prostor četníků, nebo v případě potřeby v kuchyni.¹¹⁰

Podle předpisu měli jeden pokoj obývat nanejvýš dva četníci, kteří měli mít k dispozici kromě lůžka židle, každý lampu, věšák na výzbroj, plivátko, dohromady věšák na oděv, umyvadlo a uhlák s lopatkou.¹¹¹ Pokud měli zájem, mohli si navíc přinést i vlastní nábytek, pokud získali dovolu velitele a pokud nevadil ostatním četníkům.¹¹²

Výbava kanceláře velitele stanice měla zahrnovat krom věcí již zmíněných výše psací stůl, skříň na spisy a šatstvo a nástěnné hodiny.¹¹³

Stravování četnictva stanice probíhalo buď ve společné kuchyni, nebo mimo četnickou stanici v hostinci¹¹⁴, případně u rodiny. V prvním případě vaření často obstarávala najatá kuchařka, jíž měla být podle kasárního předpisu „osoba starší,

---

¹⁰⁹ *Kasární předpis*, s. 6-7.

¹¹⁰ *Tamtéž*, s. 17.

¹¹¹ *Tamtéž*, s. 56-57.

¹¹² *Tamtéž*, s. 21.

¹¹³ *Tamtéž*, s. 56-57.

¹¹⁴ Samozřejmě se muselo jednat o řádný podnik, nikoliv o „*krčmy sprosté a takové, které nemají dobré pověsti*.“ Srov. § 11 Služební instrukce pro četnictvo

naprosto spolehlivé a bezvadné pověsti“ vybraná strážníky dané stanice.¹¹⁵ Správu kuchyně vykonávali četníci sami, a to včetně pečlivé evidence finančních výdajů a příjmů. Stravování totiž nebylo zadarmo, nýbrž bylo hrazeno z částek, které četníci odevzdávali každý měsíc. Na oběd měli četníci vyhrazeny zpravidla dvě hodiny.

Každý z četníků měl nárok na dovolenou. Mužstvu ji udílel velitel stanice, který posuzoval, kolik dnů dovolené měl četník v předchozím období a zda jeho dočasné vzdálení nezpůsobí službě újmy. Veliteli stanice byla dovolená povolována velitelem četnického oddělení, který předal velení stanice některému schopnému četníku. Mohlo se jednat o běžnou dovolenou, dovolenou na zotavenou, dovolenou v nezbytných soukromých záležitostech apod. V každém případě, pokud se četník vzdálil z obvodu domácí stanice, musel veliteli udat četnickou stanici poblíž místa pobytu, na které by byl v případě potřeby k zastížení.¹¹⁶

Volný čas trávený na stanici mohli četníci využít různě, avšak stále bylo nutno počítat s některými omezeními. I ty však mohly být poněkud zmírněny, pokud měl velitel stanice porozumění k potřebám podřízeného mužstva. Mezi volnočasové aktivity patřila mj. hra na hudební nástroje a zpěv, které však měly být provozovány výhradně mimo úřední hodiny a nejvýše do desáté hodiny večerní. Dále si četníci mohli krátit čas hraním karet, jak ale vzpomíná František Fara, v období Protektorátu se mohlo jednat nejen o volnočasovou aktivitu.¹¹⁷ Hlučné oslavy a pitky byly v prostorách četnické stanice zakázány. Velká omezení stanovil kasární předpis i v oblasti soukromých návštěv: *„Soukromé návštěvy v četnických kasárnách buďtež omezeny na případy nejnnutnější a nebudíž trpěno, aby návštěvníci v kasárnách prodlévali déle, nežli jest nezbytně nutno. To platí zvláště o návštěvách osob ženského pohlaví. Návštěvy osob špatné pověsti nesmí býti vůbec připuštěny.“*¹¹⁸ Opět se ale jedná pouze o předpis, nelze proto s jistotou tvrdit, že takto vždy vypadala situace v praxi.

---

¹¹⁵ Kasární předpis, s. 25.

¹¹⁶ Srov. SOKA Benešov, f. ČsČÚ, Spisy obyčejné (1939), kart. 6, č. j. 782,783/39.

¹¹⁷ *„My četníci jsme vykonávali během války službu dál, ale s pasivní rezistencí, tj. vyřizovali jsme jen běžnou agendu; velitel nám vypisoval černé služby. Místo služeb hráli jsme na stanici karty. Seděli jsme kolem stolu, na němž jsme měli připraveno služební učivo, tj. trestní zákon apod., aby v případě překvapení to vypadalo jako školení. Jeden četník se vždy díval z okna, aby avizoval případné nebezpečí.“* Srov. F. FARA Četnické vzpomínky, s. 81.

¹¹⁸ Kasární předpis, s. 14.

Každodenní služba příslušníka četnického sboru byla do značné míry propojena s jeho osobním životem. I když svlékl uniformu, stále měl své povinnosti, především náležitě reprezentovat sbor. Mnohem závažněji se ale toto propojení projevovalo na četnické stanici, která pro něj byla pracovištěm, ale zároveň také (pro mnohého) alespoň načas druhým domovem. Rok 1939 a začátek okupace vnesl do této „symbiózy“ neklid, který však četníci museli překonat a snad většinou také překonali.

4. Nástin dějin Čerčan a Červeného Újezdu v období 1918-1945

4.1 Poloha a okolí Čerčan

Čerčany, malebné město rozkládající se v těsné blízkosti řeky Sázavy, lze najít ve Středočeském kraji. Nejbližší z větších měst v okolí je Benešov, který je spojen s Čerčany železnicí a dále Sázava, proslavená klášterem a sklárnou Kavalier. Krajina, v níž se městečko nachází, je kopcovitá, a v současné době částečně pokrytá lesním porostem. Jihovýchodně od Čerčan se tyčí Čerčanský Chlum, který obtéká Čerčanský potok. Z jižní strany se do Sázavy vlévá Medunský potok.

V blízkém okolí Čerčan, podél břehů Sázavy, se vypínají dvě zříceniny. První z nich, zřícenina bývalého hradu Zlenice lidově zvaného Hláska, stojí na pravém břehu Sázavy na rozdíl od samotné vesničky či spíše chatové osady Zlenice, která se rozkládá na levém břehu. Hrad Zlenice byl vystavěn pravděpodobně na počátku 14. století, první zmínka pochází z roku 1318 (pokud se zápis nevázal k objektu nedaleko dnešního hradu).¹¹⁹ Na levém břehu Sázavy, přibližně dva kilometry proti proudu se nachází druhá ze zřícenin - Stará Dubá. Při návštěvě tohoto místa lze spatřit nejen zbytky samotného hradu, ale také pozůstatky opevnění podhradního městečka Odranec.¹²⁰ Mimo tyto památky je nedaleko od Čerčan situováno tzv. Hradiště, v dnešní době již jen kostel sv. Klimenta spolu s přílehlým hřbitovem a rozptylovou loučkou, obklopený několika staveními, na poměrně vysokém pahorku, z větší části pokrytého lesním porostem, kromě samotného vrcholku. V dávné minulosti, pravděpodobně v období 10. - 11. století, na tomto místě však stávalo slovanské hradiště. Kostel sv. Klimenta, ve značně odlišné podobě zde stál patrně již v době románské, určitě pak ve 14. století. Přestavba z 18. století je pak určující pro jeho dnešní podobu.¹²¹

---

¹¹⁹ Kol., *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI. Východní Čechy*. Svoboda, Praha 1989. s.555, 556

¹²⁰ Josef HOBZEK - Eva SAMÁNKOVÁ - Václav PATERA, *Mapa kulturních památek ČSSR*, Praha 1976, s. 155.

¹²¹ J. HOBZEK – E. SAMÁNKOVÁ - V. PATERA, *Mapa kulturních památek*, s. 155.

4.2 Nástin historického vývoje Čerčan

4.2.1 *Dějiny Čerčan do roku 1918*

Původní osídlení Čerčan je podle archeologických nálezů z šedesátých let doloženo již na konci desátého století. První písemná zmínka pochází z desek zemských z roku 1356, kdy Arnošt z Poříčí prodal část Čerčan Ondřeji z Dubé (na Zlenicích). Až do roku 1521 byla ves s největší pravděpodobností součástí majetku Mrače. V roce 1521 se dostává do držení pánů z Netvořic. Ti ji prodali Ondřeji Nebřehovskému na Pyšelích. V roce 1587 se Čerčany dostávají do rukou majitelům mračské tvrze, pánům ze Šelmberka. Rod však vymřel a dalším majitelem Mrače se stali Trčkové z Lípy. Trčkové prodali Mrač i s Čerčany Adamovi ml. z Valdštejna. V roce 1663 je Mrač spolu s Poříčím prodána synem Adama Janem Viktorinem Bernardu Ignáci z Martinic. Po jeho smrti v roce 1685 vlastnila pět let tvrz jeho dcera a poté ji postoupila svému manželovi Janovi Františkovi z Vrbna. Jejich tři synové však Mrač a příslušející statky kvůli zadluženosti museli rozdělit na tři díly. První část zahrnující mračskou tvrz spolu s šesti vesnicemi včetně Čerčan připadla Norbertu Václavovi z Vrbna. V roce 1727 se stává novým majitelem Mrače Jan Josef hrabě z Vrtby, majitel Konopiště. Po vymření rodu z Vrtby, mezi léty 1830-1887, se Konopiště nachází ve vlastnictví Lobkoviců a poté je prodáno Ferdinandu d'Este.¹²²

S pomocí písemných pramenů je možné přibližně načrtnout podobu Čerčan v průběhu sedmnáctého až devatenáctého století. Podle berní ruly z roku 1654 zde žilo 8 sedláků a 1 chalupník, kromě jejich majetku zde stály dvě chátrající chalupy a jeden chátrající selský statek. Byl zde zřízen také poplužní dvorec zahrnující Spálený mlýn.¹²³ Josefský katastr hovoří o 21 domech a Spáleném mlýnu.¹²⁴ Podle farní kroniky Poříčí nad Sázavou se v roce 1833 v Čerčanech nacházelo 23 domů, panský dvůr a Spálený mlýn. V padesátých letech je zde postavena kovárna a strážní domky.

---

¹²² Kol. *Čerčany*, Praha 2006, s. 14.

¹²³ Státní okresní archiv Benešov (SOkA Benešov), fond (f.) Archiv obce Čerčany (AoČ), obecní kronika (1921-1940), inv. č. 153. (dále kronika 1921-1940)

¹²⁴ Tamtéž.

Škola v Čerčanech v této době ještě postavena nebyla a tak část místních dětí od roku 1861 navštěvovala evangelickou školu v Soběhrdech. V šedesátých letech se staví okresní silnice z Poříčí do Čerčan. V roce 1870 se zvýšil počet domů na 32.¹²⁵

V této době začíná obec nabývat většího významu, neboť se stává jednou ze stanic právě budované železnice z Vídně do Prahy. Nádraží je pojmenováno Čerčany-Pyšely. V sedmdesátých letech dochází také k vybudování hostince pod patronací velkostatku Konopiště. V roce 1889 byl pod názvem Arcivévodská restaurace rozšířen a přetrval v obci nadále po různých úpravách i za První republiky. O několik let dříve je vystavěna silnice do Přestavlk.

Pro snadnou dostupnost z Prahy se stává obec a její okolí oblíbeným místem turistů. Kromě domů občanů tak v Čerčanech přibývá víkendových chat a jsou stavěny první vily. Nejstarší z nich, zvaná podle druhého majitele Medunova, pocházela z roku 1887.¹²⁶ V devadesátých letech je v Čerčanech zřízena pila, vodovod, kašna a kamenná zvonička. K roku 1890 uvádí Ottův slovník naučný v Čerčanech celkem 343 obyvatel a 34 domů.¹²⁷ Počet domů v roce 1895 vzrostl na 40.

V průběhu roku 1897 pokračuje rozšiřování místní dráhy, kdy je vybudován úsek Čerčany – Modřany – Dobříš.¹²⁸ O dva roky později je zásluhou hraběte Leopolda ze Šternberka v Zákupách a Fridricha Schwarze započato se stavbou dráhy Kolín – Rataje n. S. – Kácov – Čerčany. Oficiálně je uvedena do provozu 6. srpna 1901, kdy byl vypraven první vlak do Sázavy.¹²⁹

Na počátku 20. století se nadále rozšiřuje počet obecních institucí (poštovní úřad), spolků (Sbor dobrovolných hasičů, Okrašlovací spolek) a je zřízena silnice do Lštění. Rozloha Čerčan a počet jejich obyvatel neustále vzrůstá až do vypuknutí první světové války.

Poměry v Čerčanech ve válečném období se v zásadě nelišily od celkové situace v Čechách. Mezi odvedenými branci z Čerčan bylo celkem pět zajato a zařazeno do legií. Mezi ruské legionáře patřili pozdější starosta obce Josef Doleček, pozdější poštovní zřízenec Josef Říha a Václav Koňas, zajatý v Přemyšlu. Do francouzských

---

¹²⁵ Kol., *Čerčany*, s. 17.

¹²⁶ SOkA Benešov, f. AoČ, kronika (1921-1940).

¹²⁷ Heslo *Čerčany*, in: Ottův slovník naučný, sv. VI, Praha 1893, s. 591.

¹²⁸ SOkA Benešov, f. AoČ, kronika (1921-1940).

¹²⁹ Milan ŠTĚDRA, *Sto let železnice Čerčany – Kácov*, Pod Bláníkem, roč. 6, č. 1 (2002), s. 19-20.

legií se dostali Josef Škvor a v Srbsku zajatý František Krejčíček. Z fronty se nevrátilo zpět do Čerčan celkem 15 mužů.¹³⁰

Osmadvacátý říjen 1918 vyvolal radostnou euforii na mnoha místech rodící se republiky. V Čerčanech se radost projevila mimo jiné odstraňováním znaků rakouské monarchie. Poštovní zřízenec František Zoulík vzpomíná na odstraňování rakouského orla z budovy poštovního úřadu: „*Za chvíli přiběhl z nádraží asistent Klouda na poštu, sundal sám v úřadovně se stěny obraz císaře Karla I., běžel pro žebřík k nádraží a za pomoci jiných sundal orla s poštovní budovy. Odnosl jej do nádraží, kde s ním přítomnými po zásluze bylo naloženo.*“¹³¹ Nutno dodat, že orel radostné ovace „přežil“ a později si ho vzal do úschovy čerčanský poštovní mistr. Kromě odstraňování viditelných symbolů skomírající monarchie docházelo také k opačnému trendu, kdy si lidé připevňovali na různé části oblečení národní znaky či vyvěšovali národní prapory. Nedělo se tomu tak u všech, někteří lidé z řad zejména úředníků zůstávali opatrní a staré státní symboly si ještě ponechávali.¹³² Další významnou událostí související se vznikem Československé republiky byla pout' na Hradiště (již zmíněno výše), která se konala 17. listopadu 1918 a již se zúčastnilo okolo 1500 lidí. Cílem poutě se stal hrob poslance říšské rady Eduarda Grégra.¹³³ Na události se podílelo několik politiků – za stranu národně sociální Antonín Fuksa a za stranu sociálně demokratickou Vojtěch Zavadil, kteří ještě před začátkem poutě vystoupili s projevy - a také budoucí čerčanský starosta, ruský legionář Josef Doleček.¹³⁴

4.2.2 Čerčany v letech 1918-1945

Roku 1913 získaly Čerčany povolení k osamostatnění od katastrální obce Lštění. Tato katastrální obec zahrnovala dále Čtyřkoly, Dubsko, Javorník a Zlenice. K faktické realizaci tohoto kroku došlo však až později, neboť jej narušila první světová válka. O samostatných Čerčanech můžeme hovořit v podstatě až po skončení první světové války, v roce 1919. Jednou z příčin byla i neochota Lštění dovolit osamostatnění

---

¹³⁰ Kol., *Čerčany*, s. 20.

¹³¹ SOkA Benešov, f. AoČ, kronika (1921-1940).

¹³² Tamtéž.

¹³³ Tamtéž.

¹³⁴ SOkA Benešov, f. AoČ, kronika (1921-1940).

Čerčan. Tehdy začaly být také utvářeny samosprávné orgány obce – obecní zastupitelstvo a obecní rada¹³⁵.

Prvním čerčanským starostou se stal 14. dubna 1919 Josef Doleček, který setrval v úřadu i po dalších volbách v listopadu 1927¹³⁶ a září 1931. Zemřel již v roce 1933, kdy jeho funkci převzal František Pátek. Dne 12. prosince 1938 byl novým starostou zvolen Jan Souhrada, čerčanský učitel a kronikář. Jeho náměstkem byl František Pátek. Fakticky vykonával Jan Souhrada úřad starosty od čtvrtého února 1938 do podzimu 1939, kdy ze zdravotních důvodů rezignoval. Skutečnou příčinou jeho odchodu však bylo jeho vlastenecké cítění a s tím související nechuť vykonávat tento úřad pod diktátem okupantů.¹³⁷ Nový starosta, František Pátek, byl zvolen 13. prosince 1939 a na této pozici setrval až do 1. srpna 1940, kdy na svou funkci rezignoval ze zdravotních důvodů. Dne 11. září pak proběhla nová volba - starostou se stává František Pokorný.¹³⁸ Posledním starostou v období Protektorátu byl Karel Škvor, který úřad vykonával od roku 1941 do roku 1945.¹³⁹

Dalším aspektem politické činnosti obce byla účast na volbách do okresních a zemských zastupitelstev a do Národního shromáždění. Volby do Národního shromáždění proběhly v letech 1925, 1929 a 1935. Nejvíce hlasů v Čerčanech získávaly následující strany: Československá strana národně socialistická, Československá sociální demokracie a Republikánská strana zemědělského a malorolnického lidu. S výjimkou roku 1935, kdy získala nejvíce hlasů agrární strana, stáli na prvním místě národní socialisté. Z německých stran zde získávaly několik hlasů Bund der Landwirte und des ländischen Gewerbes a Deutsche sozialdemokratische Arbeiterpartei. Krajní pravicové strany zde měly úspěch jen velmi nepatrný – ku příkladu v roce 1935 zde získala Národní obec fašistická pouhý jeden hlas. Nutno dodat, že se v Čerčanech vyskytovalo i několik příznivců Vlajky, kteří konali schůze v hotelu Sázava (dříve Doubek), s největší pravděpodobností však neměli na chod obce většího vlivu.¹⁴⁰

---

¹³⁵ SOkA Benešov, f. AoČ, kronika (1921-1940).

¹³⁶ Není bez zajímavosti, že se v tomto roce stal členem obecního zastupitelstva za Komunistickou stranu spisovatel S. K. Neumann.¹³⁶

¹³⁷ Tamtéž.

¹³⁸ Tamtéž.

¹³⁹ Kol., *Čerčany*, s. 88.

¹⁴⁰ SOkA Benešov, f. AoČ, kronika (1921-1940).

V Čerčanech fungovala po dobu první republiky místní školní rada. První myšlenky na zřízení obecné školy v Čerčanech se objevují v roce 1919. Do této doby čerčanské děti docházely do školy v Poříčí. Samotná realizace pak proběhla roku 1923, po získání nutného povolení od zemské školní rady, kdy byla v bývalé hájovně zřízena prozatímní jednotřídní škola. Vyučování zde začalo 7. května téhož roku. Děti z Čerčan a okolních obcí sem docházely až do 2. prosince roku 1929, kdy byla vystavěna a zprovozněna nová školní budova se čtyřmi třídami.

V roce 1935 projednávala místní školní rada zřízení měšťanské školy. Z nedostatku finančních prostředků nemohl být tento návrh realizován, podařilo se však alespoň získat povolení pro přiškolení části čerčanských žáků k měšťanské škole v Benešově pro školní rok 1936/1937.¹⁴¹

V roce 1928 dochází v Čerčanech k soukromému sčítání obyvatelstva, jehož výsledky uvádí celkem 905 obyvatel, z čehož bylo 437 mužů a 468 žen.¹⁴² Oproti výsledkům oficiálního sčítání z roku 1921 došlo k nárůstu obyvatelstva o 275 osob. Počet se navyšuje i po dalším celorepublikovém sčítání v roce 1930, které udává, že Čerčany mají celkem 1125 obyvatel. Většina obyvatel se tehdy přihlásila k československé národnosti, jen jeden občan k národnosti německé a další čtyři k jiné národnosti.¹⁴³

V roce 1920 projednávalo čerčanské obecní zastupitelstvo otázku elektrifikace obce, přičemž za dodavatele elektrického proudu byl vybrán podnikatel z nedalekého Městečka. V roce 1924 bylo osvětleno zdejší nádraží 12 elektrickými lampami. Elektrovod byl v obci od dubna 1932. V roce 1922 schválilo obecní zastupitelstvo projekt napojení silnice vedoucí z Přestavlk na lštěnskou silnici.¹⁴⁴ V období Protektorátu probíhala výstavba tzv. národní cesty, silnice vedoucí z Prahy přes Jihlavu, Brno, Zlín do Žitavy. V okolí Čerčan procházela silnice obcí Senohraby, kam dojížděli za prací na stavbě i dělníci z Čerčan.¹⁴⁵ V roce 1926 byla dokončena stavba železničního mostu přes řeku Sázavu, který byl doplněn o lávku pro pěší. Do provozu

---

¹⁴¹ SOkA Benešov, f. AoČ, kronika (1921-1940).

¹⁴² Tamtéž, kronika (1921-1940).

¹⁴³ *Statistický lexikon obcí v republice československé*, I. díl země česká, Praha 1934, s. 2.

¹⁴⁴ SOkA Benešov, f. AoČ, kronika (1921-1940).

¹⁴⁵ Tamtéž.

byl most uveden 11. února 1926 a lávka 6. května 1926.¹⁴⁶ Zvláštní kapitolou je čerčanská železnice, fungující od přelomu 19. a 20. století, kterou asi právem můžeme považovat za jednu z příčin samostatného rozvoje Čerčan.

Tzv. kampelička neboli Spořitelní a záložní spolek vznikla v Čerčanech v roce 1921. V roce 1931 pro ni byla postavena budova, v jejímž prvním patře pak sídlila.¹⁴⁷ Poštovní úřad v Čerčanech fungoval již od roku 1904 a v době První republiky (od třicátých let) úřadoval ve stejné budově jako Kampelička. Ke zkvalitnění poštovních služeb došlo v roce 1931, odkdy v nedalekém Městečku a Poříčí fungoval poštovní autobus směřující dvakrát denně do Prahy¹⁴⁸. Mimo něj v Čerčanech byla i běžná autobusová linka z Vlašimi a Třeboně.

První veřejný telefon byl v obci zprovozněn v roce 1924.¹⁴⁹ O rok později je koupí prvního psacího stroje velmi ulehčena práce zaměstnanců obecního úřadu. Péče o zdraví čerčanských obyvatel byla zajištěna od roku 1925 přesunutím obvodu lékaře z Poříčí nad Sázavou do Čerčan. O opačný problém, tedy nakládání se zemřelými, bylo postaráno v roce 1929, kdy byl založen obecní hřbitov. V průběhu let zde byla zřízena i márnice s pitevnou. Zápisy v obecní kronice o případech vražd, sebevražd a jiných typů úmrtí v Čerčanech a blízkém okolí potvrzují, že se jednalo o instituce velmi potřebné. V roce 1930 je v obci zřízeno místo ponocného, které zde existovalo až do začátku čtyřicátých let, kdy je zrušeno, aby bylo po čase znovu obnoveno.¹⁵⁰

K hospodářským zařízením zdejší obce je možno počítat mlýn, vápenku a cihelnu. Dle archivních pramenů existoval v Čerčanech mlýn už v šestnáctém století. Po určitou dobu zde fungovala i vápenka, neboť se v nedalekém Mezihoří nacházel vápencový lom. Z praktických důvodů však byla vápenka později postavena přímo v Mezihoří a čerčanská tak ztratila svůj význam a byla přeměněna na cihelnu, která zde fungovala až do padesátých let.¹⁵¹

---

¹⁴⁶ SOkA Benešov, f. Četnická stanice Čerčany (ČsČ), Památník četnické stanice Čerčany, inv. č. 63. (dále Památník)

¹⁴⁷ Kol., *Čerčany*, s. 95,96.

¹⁴⁸ Tamtéž, s. 23

¹⁴⁹ Kol., *Čerčany*, s. 24.

¹⁵⁰ SOkA Benešov, f. AoČ, kronika (1921-1940).

¹⁵¹ Kol., *Čerčany*, s. 128.

Každodenní život obyvatel Čerčan částečně formoval poměrně velký počet obecních živnostníků. Kupříkladu v roce 1926 si mohl běžný občan Čerčan opatřit spotřební zboží, přičemž měl na výběr ze tří obchodů se smíšeným zbožím. Další možností bylo zajít k hokynáři či pekaři nebo k jednomu ze dvou řezníků. Když bylo třeba pořízení oděvu, nejjednodušší bylo navštívit jednu ze tří švadlen, jejich činnost pak doplňoval místní krejčí a čtyři obuvníci. I techničtější požadavky obyvatel byly splněny, neboť v obci provozovali svou živnost dva truhláři, klempíř, zámečnický a 2 cementáři a železniční konsum. Nezbytnou součástí každé obce jsou restaurace, případně hostince. I v tomto případě měli čerčanští možnost výběru. První z nich byla nádražní restaurace, druhá pak restaurace Františka Šnajberka, která sídlila mimochodem ve stejné budově jako určitou dobu místní četnická stanice. Jak líčí jeden z pamětníků, bylo to místo veskrze příjemné, neboť jste zde „*mohli poobědvat, zahrát si kulečnickou nebo karty... a na zahradě byl kuželník, kde borci, posílení pivem, předváděli své dovednosti.*“¹⁵² Mimo to zde byla možnost návštěvy promítání filmů, které se konalo ve velkém sále. Třetí z restaurací, kterou je mimochodem možné dodnes spatřit při průjezdu Čerčanami ve směru na Přestavky, patřila Josefu Škvorovi a hostila převážně lepší klientelu. Za okupace sloužila jako místo schůzek odbojové skupiny „Bojar“. Další z těchto zařízení byla například hospoda u Kodoňů.¹⁵³

Podstatnou část života čerčanských tvořila kulturní činnost, která byla vskutku nemalá. Za prvé obec oslavovala výročí významných osobností ať už historických či ještě žijících a oslavách samostatnosti republiky. V tom se nelišila od žádných jiných obcí. A tak v obecní kronice pravidelně nacházíme zmínky o oslavách narozenin prezidenta Masaryka, Beneše, o konání pietních aktů v případě úmrtí významných osobností čerčanských či z okolí. Tyto se daly různou formou, například přednášek či průvodů obcí (vyzdobenou národními prapory a stuhami) za účasti čelních funkcionářů Čerčan i bývalých legionářů. Tradičně se pořádaly oslavy Mistra Jana Husa „*spojené s tradičním pálením hranice za hojně účasti zdejšího obecního úřadu.*“¹⁵⁴ Mezi dalšími výročími se objevuje i datum bitvy u Zborova. Nutno dodat, že legionáři byli v obci velmi váženi a u událostí připomínajících oběti první světové války rozhodně nemohli scházet. Dvacátého

---

¹⁵² Kol., Čerčany, s. 70.

¹⁵³ Tamtéž, s. 78.

¹⁵⁴ SOkA Benešov, f. AoČ, kronika (1921-1940).

osmého října 1930 byla v budově školy zřízena pamětní deska připomínající oběti první světové války. V roce 1935 byla nahrazena pomníkem, umístěným před školou, nesoucím jména padlých čerčanských mužů.¹⁵⁵

Velmi oblíbenou osobností byl v Čerčanech také hudební skladatel Josef Suk pocházející z Křečovic poblíž Neveklova. Mistra Suka si oblíbily zejména děti ze zdejší školy, které mu v roce 1935 chystaly slavnost, která se však neuskutečnila, neboť Suk v předvečer události zemřel. Na jeho památku byl 30. ledna 1936 ustaven spolek Suk, věnující se přednáškové činnosti, pořádání dětských vystoupení a dalších akcí souvisejících s kulturní osvětou místních dětí. Další dětskou organizací byl pěvecký sbor Čerčanští zpěváci, založený ve školním roce 1934/1935 v místní škole. Jeho dirigentem se stal Otomar Pičman, který se sborem absolvoval řadu vystoupení po republice včetně vystoupení v pražském rozhlasu. Jako zajímavost lze zmínit vlastnictví křídla firmy Petrof-Mignon, které si sbor pořídil za částku 6 000 korun.¹⁵⁶

Kulturní život Čerčan utvářelo množství dalších spolků nejrůznějšího zaměření. Byl jím Okrašlovací spolek Čerčan, od roku 1920 Tělovýchovná jednota Sokol, Sportovní klub Čerčany, Sportovní klub Union, Dělnická tělovýchovná jednota Čerčany, Tělovýchovná jednota Orel Čerčany, Dorost československého červeného kříže, Klub českých turistů, Včelařský spolek pro Čerčany a okolí a hasičský sbor, který se v roce 1937 dočkal hasičského vozu. Veřejnost měla možnost dalšího vzdělávání na přednáškových kurzech. Například mezi 15. lednem a 8. březnem 1936 probíhaly dvakrát týdně kurzy hasičské školy a od 9. února samaritánský kurz.

Pro trávení volných chvil byla k dispozici řeka Sázava, na jejímž levém břehu zřízeny lázně, patrně však jen pro bohatší vrstvy. Běžným obyvatelům pak posloužily ve třicátých letech nově vybudované lázně na pravém břehu, zřízené místní DTJ. Řeka byla často využívána i k vodní turistice. Ochuzeni ale nebyli ani milovníci míčových her, pro které bylo v Čerčanech k dispozici volejbalové a fotbalové hřiště.¹⁵⁷ V zimě se potom naskýtal možnost sjezdového a běžkového lyžování na nedalekém vrchu Mezihoří a v okolí.¹⁵⁸

---

¹⁵⁵ Daniel POVOLNÝ – Pavel MAREŠ, *Pomníky a pamětní desky obětem 1. a 2. světové války*, Sborník vlastivědných prací z Podblanicka, 38, 1998, s. 293-294.

¹⁵⁶ SOkA Benešov, f. AoČ, kronika (1921-1940).

¹⁵⁷ Kol., *Čerčany*, s. 138-139.

¹⁵⁸ Jaroslav DOSTÁL, *Posázaví*, Praha 1946, s. 174.

Krásy Čerčan a okolí a jejich snadné dostupnosti z Prahy využívala řada slavných osobností. Kromě spisovatele S. K. Neumanna spisovatel Otomar Schäffer a Jiří Červený, vedoucí literárního kabaretu Červená sedma, kteří zde vlastnili vily. To byl případ i politiků Přemysla Šámala a Jaroslava Brabce. Z osobností kulturního života navštívili či navštěvovali Čerčany v období 1918-1945 Emil Arthur Longen, Otakar Vávra, architekt Josef Gočár, novinář Ferdinand Peroutka, kterého inspirovala návštěva Čerčan k napsání knihy *Budování státu*.¹⁵⁹ Z méně známých osobností stojí za připomenutí Marie Sováková, vydavatelka řady *Libri rari et curiosi*, která se narodila v roce 1901 v Čerčanech.¹⁶⁰ O našich významných armádních činitelích spjatých s Čerčanami bude pojednáno v části věnující se okupaci v Čerčanech.

Blížící se nebezpečí ze strany Německa bylo v Čerčanech pocíťováno už v průběhu 30. let. Dokazuje to vznik nejrůznějších organizací, majících za cíl připravit obyvatelstvo na válku. Mezi ně patřily výbory brannosti a civilní protiletectká ochrana (CPO). V rámci civilní protiletectké ochrany byly pořádány přednášky, například na téma bojových plynů. Zejména v roce 1938, kdy se zotřovalo politické ovzduší, byly pořádány nejrůznější peněžní sbírky na obranu vlasti. V Čerčanech v tomto směru působil Okrašlovací spolek, kterému se podařilo vybrat celkem 2000 Kčs.¹⁶¹

Bezprostřední následky politiky Třetí říše se v Čerčanech projeví především po podepsání Mnichovské dohody, kdy z pohraničí odcházely houfně do vnitrozemí tisíce lidí. Jedna z pamětnic vzpomíná: „*Tehdy se u nás objevila rodina Dandových s malým Vašíkem – byli to vysídlenci z obsazených Sudet. Přijeli jen s nejnnutnějšími věcmi, ani kočárek neměli. Všechno potřebné k životu jim naši půjčili.*“¹⁶² Mezi nově příchozími byla i řada četníků přicházejících buď z pohraničí nebo v březnu 1939, po vzniku Slovenského „štátu“, ze Slovenska.

Začátek okupace pocítili obyvatelé Čerčan již 15. března, kdy se zde objevily první německé jednotky. Průběh okupace pak prožívalo zdejší obyvatelstvo obdobně jako jiné české obce v Protektorátu. Docházelo k řadě omezení v politickém i kulturním životě obce, což se však netýkalo Klubu českých turistů, jehož odbor byl v Čerčanech

---

¹⁵⁹ Kol., *Čerčany*, s. 237-251.

¹⁶⁰ J. DOSTÁL, *Posázaví*, s. 59.

¹⁶¹ Marie SZÁKOVÁ, *Okresní úřad Benešov. Presidiální spisy 1919, 1. 3. – 1939, 3. 10.* (katalog), Benešov u Prahy 1974, s. 276.

¹⁶² Kol., *Čerčany*, s. 78,79.

založen v listopadu 1940. Tato organizace pořádala přednášky, ale zejména výlety do blízkého okolí a vynahrazovala tak podobně jako v roce 1942 založená Odbočka svazu zahrádkářů¹⁶³ omezení německých úřadů.¹⁶⁴ Místní obecní zastupitelstvo bylo v roce 1942 rozpuštěno a nahrazeno správní komisí. Místní škola fungovala velmi nepravidelně, ať už z důvodu zabránění budovy školy německými vojáky hned na počátku okupace na přelomu března a dubna 1939 (i později) či z důvodu uhelných prázdnin (rok 1941).¹⁶⁵ Obyvatelé byli omezeni lístkovým systémem při pořizování potravin. Nedostatek potravin a jejich vysoké ceny řešili lidé vzájemnou pomocí, kdy například zdejší mlynář Stanislav Vaněček poskytoval mouku za běžné ceny.¹⁶⁶ Docházelo však i k určitým inovacím – úprava obecních cest a okresní silnice do Lštění, položení základního kamene budovy Husova sboru.¹⁶⁷ Husův sbor se tak stal kostelem zdejších příznivců Církve československé¹⁶⁸ a věřících vůbec, neboť do té doby zde byly bohoslužby konány v jedné z místností místní školy, případně lidé docházeli do kostelů v okolí.¹⁶⁹ V roce 1944 se v Čerčanech objevuje několik uprchlíků vysídlených ze svých domovů v důsledku zřízení německého vojenského cvičiště v prostoru Neveklovska.¹⁷⁰

Mladí lidé (ročníky 1921 + 1924) byli posíláni na práci do Říše. Některým z nich se podařilo z nuceného nasazení uprchnout avšak za cenu zatčení gestapem a odeslání do kárného tábora jako tomu bylo v případě Jiřího Chrpy, Antonína Urbánka a Josefa Škvora. Větší štěstí měl Rudolf Opata, který se dostal v průběhu postupu Spojenců hlouběji do Evropy do československé vojenské jednotky.¹⁷¹

Specifickou stránkou dějin Čerčan v období okupace je zdejší odbojové hnutí. Podle kroniky existovala v Čerčanech odbojová skupina Bojar, složená však, kromě Josefa Škvora, z příslušníků okolních obcí. Svě jméno získala od svého velitele vrchního strážmistra Bojara z četnické stanice ve Strančicích a její schůzky se

---

¹⁶³ Kol. Čerčany, s. 193.

¹⁶⁴ SOkA Benešov, f. AoČ, kronika (1941-1960), inv. č. 154. (dále kronika (1941-1960))

¹⁶⁵ Kol., *Čerčany*, s. 28.

¹⁶⁶ SOkA Benešov, f. AoČ, kronika (1941-1960).

¹⁶⁷ Kol., *Čerčany*, s. 28,29.

¹⁶⁸ dnes pod názvem Církev československá husitská

¹⁶⁹ Kol., *Čerčany*, s. 225.

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 30.

¹⁷¹ SOkA Benešov, f. AoČ, kronika (1941-1960).

odehrávaly v restauraci U Škvorů v Čerčanech.¹⁷² V tomto místě měl také podle vzpomínek pamětníků do roku 1941 pobývat generál Alois Vicherek.¹⁷³ Dále je v kronice zmínka o spolupráci některých čerčanských obyvatel, konkrétně pplk. Josefa Krejčího¹⁷⁴ a rodiny Ježkových, s generálem Lužou a generálem Císařem. Ježkovi měli ukrývat auto generála Luži.¹⁷⁵ V srpnu 1939 proběhla v Čerčanech u řeky Sázavy konspirativní schůzka několika příslušníků benešovské krajské organizace Obrany národa. Jednalo se o plukovníka Adolfa Hůlku, velitele kraje Benešov, podplukovníka Ludvíka Českého, velitele okresu Benešov, nadporučíka v z. Jiřího Dvořáka, velitele okresu Vlašim a Antonína Nováka, ředitele měšťanské školy v nedalekých Pyšelích a rovněž člena ON.¹⁷⁶ S blížícím se koncem války v okolí začali působit partyzáni provádějící sabotáže.¹⁷⁷

Z čerčanských občanů byl vězněn Antonín Platil v Terezíně a František Jurečka, oba se však po skončení války vrátili. Dále pak Židé Arnošt Chobotský a jeho dcera Marie, Adolf Hartl a Žofie Glücková¹⁷⁸, kteří zahynuli v koncentračních táborech. Uprchnout do Anglie se podařilo Josefu Hermannovi a jeho rodině. Perzekuce postihla také studenta Zdeňka Katzera, který byl jako poloviční Žid nejprve vyloučen ze studií a později vězněn v internačním táboře v Bystřici.¹⁷⁹ Svými životy zaplatili Bohumil Růžek a Václav Plzák, kteří byli v květnu 1945 zraněni příslušníky německých branných sil a následně ubiti k smrti. Zraněn byl také Antonín Jiroušek, kterému se však podařilo utéci.¹⁸⁰

Dalšími oběťmi byli vězni z transportu, který projížděl na konci ledna 1945 Čerčanami. Z technických důvodů vlak musel zastavit, čehož využili někteří zubožení vězni, aby si opatřili vodu či se pokusili o útěk, jeden z nich byl však zastřelen dozorcí a

---

¹⁷² SOkA Benešov, f. AoČ, kronika (1941-1960).

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ Krejčí měl být údajně vedoucím zdejší podskupiny a zařizoval roznos letáků

¹⁷⁵ Kol., *Čerčany*, s. 30,31.

¹⁷⁶ Václav KRŮTA, *Obrana národa – kraj Benešov*, in: *Středočeský sborník historický*, 26-27, 2001-2002, s. 114-115.

¹⁷⁷ SOkA Benešov, f. AoČ, kronika (1941-1960).

¹⁷⁸ Kol., *Čerčany*, s. 233.

¹⁷⁹ SOkA Benešov, f. AoČ, kronika (1941-1960).

¹⁸⁰ Kol., *Čerčany*, s. 32.

další postřeleni a později svým zraněním podlehli, vězni, kterým se podařilo uprchnout, však později zemřeli také. Všichni jsou pohřbeni na čerčanském hřbitově.¹⁸¹

V květnu 1945 vypuklo v Čechách povstání. V Čerčanech se napjaté ovzduší projevilo už 3. května, kdy zdejším nádražím projížděl vlak ozdobený národními symboly, což vyvolalo spontánní protiněmecký odpor čerčanských projevující se vyvěšováním státních vlajek a odstraňováním německých nápisů. Rozsáhlejší akce čerčanských občanů začaly ale až od 5. května. Jednalo se o sabotážní akce namířené především proti průjezdu německých transportních vlaků s posilami směřujících z Benešova na pomoc Praze. Tuto činnost zajišťovali čerčanští muži, kteří také odzbrojovali Němce.

Dne 5. května směřoval přes Čerčany do Prahy německý vlak s naloženými děly a tanky, byl však nucen vrátit se zpět do Benešova kvůli přerušené trati u obce Mirošovice. Akce byla úspěšná, neboť vlak byl v Čerčanech vyložen a do Prahy se již nevracel.¹⁸² Do 9. května byly v místní škole a ve vile u Medunů přítomné i německé ženy, často nápomocné německým vojákům ubytovaným ve zdejší sokolovně při odhalování odbojové činnosti. Sokolovna byla obsazena 9. května. Němečtí vojáci se začali stahovat pryč, stejně tak i německé ženy, potíže však nebyly zažehnány, neboť Čerčany byly průjezdním místem pro německé obrněné vlaky a další vozidla s německými vojáky přijíždějící od Přestavlk. Problémy byly vyřešeny spoluprací čerčanských mužů s muži z ostatních vesnic v okolí. Němci, často po nebezpečných přestřelkách, byli odzbrojováni a zatýkáni a poté umístěni ve zdejší škole. Na těchto akcích mělo velký podíl místní četnictvo i hasiči, kteří také zajišťovali odvoz raněných do benešovské nemocnice.

Vojáci Rudé armády se v Čerčanech objevili 11. května. Také na jejich straně bylo několik padlých, kteří byli pohřbeni na zdejším hřbitově. V pohnuté době květnových dnů vznikaly spontánně některé instituce. Byly jimi především revoluční gardy. Zdejší garda vznikla 9. května a jejím velitelem se stal voják Göbl Alma. Zajišťovala bezpečnost v obci, včetně dozoru nad zbraněmi zabavenými Němcům. Dne 25. června byla rozpuštěna. Čerčanský národní výbor byl ustaven 9. května a sídlil

---

¹⁸¹ SOkA Benešov, f. ČsČ, Památník četnické stanice, inv. č. 63.

¹⁸² Kol. *Vranovsko 1352-2012*, Vranov 2012, s. 37.

zprvu v budově místní Kampeličky, později v budově místního obecního úřadu.¹⁸³ Postupně byly obnovovány další místní instituce a spolky.

4.3 Poloha a okolí Červeného Újezdu

Obec Červený Újezd se nachází v blízkém okolí Votic ve Středočeském kraji. Je součástí České Sibiře, oblasti rozkládající se severně od Tábora až k oblasti Sedlecka na západě a Voticka na severu. Okolní krajina je kopcovitá, v blízkosti obce neprotéká žádná řeka, pouze přítoky Vltavy potok Mastník a Sedlecký potok. Kromě nich se nachází v okolí také několik rybníků.

Mezi větší města v okolí patří Votice, Tábor a Sedlčany. Jen několik kilometrů jižně od Červeného Újezdu, leží zřícenina hradu Starý zámek, dále na východ pak hrad Šelmberk.

4.4 Nástin historického vývoje Červeného Újezdu

4.4.1 *Dějiny Červeného Újezdu do roku 1918*

Nynější název vesnice pochází z období raného novověku. Předtím, do konce šestnáctého století, nesla vesnice pouze název Újezd. Svůj přívlastek pak získala podle podzimního zabarvení listů stromů v okolí vesnice.¹⁸⁴

První písemné zmínky o vesnici pocházejí ze čtrnáctého století. K roku 1318 je zaznamenáno jméno majitele zdejšího dvora, Chvalaty z Oujezda.¹⁸⁵ Písemný záznam v konfirmačních knihách z roku 1356 hovoří o ustanovení faráře ke zdejšímu kostelu sv. Matouše. Předtím zde stála pouze kaple, která byla postavena na konci třináctého nebo na začátku čtrnáctého století a později byla rozšířena o presbytář a chrámovou loď.¹⁸⁶ Další záznam týkající se Červeného Újezdu pochází z erekcčních knih z roku 1397, kdy

---

¹⁸³ Kol., *Čerčany*, s. 32,33.

¹⁸⁴ SOKA Benešov, f. Archiv obce Červený Újezd (dále AoČÚ), kronika, inv. č. 420.

¹⁸⁵ Jiří TYWONIAK, *Historické památky okresu Benešov II*, s. 16.

¹⁸⁶ SOKA Benešov, OšČÚ, školní kronika I. díl, inv. č. 237, kniha 222.

byl zdejšímu kostelu Jitkou, vdovou po Bohuňku Vrchotovi z Vrchotu, poskytnut úvěr na konání výročních mší ve vsi Říkově (majetku Jitky).¹⁸⁷

Obyvatelstvo Červeného Újezdu patřilo mezi husity, což dokazoval kohout umístěný na zdejším kostele. V době po husitských válkách značně poklesl počet zdejšího obyvatelstva, zařízení vesnice a okolní polnosti zpustly.

V letech 1520 - 1540 držel ve svém vlastnictví Újezd Jan starší Radimský ze Slavkova. Po jeho smrti byl prodán jeho synem Anežce Hodějovské z Nemyšle a na Chotěticích. V roce 1601 se dostává Újezd do vlastnictví Jana z Talenberka. Část obyvatel Újezdu robotovala vrchnosti z nedalekého Smilkova, která v Újezdě vlastnila vinopalnu, flusárnu, pastoušku a panskou kovárnu. Je však nutné zdůraznit, že se jednalo pouze o menšinu zdejšího obyvatelstva. Větší část tvořili svobodníci¹⁸⁸, tedy lidé nezávislí na feudální vrchnosti a přímo podléhající panovníkovi. Ve vesnici žili i tři židovské rodiny.¹⁸⁹ Červený Újezd byl až do roku 1879 spolu s Novými Dvory, Horním a Dolním Styrovem a Vestcem součástí smilkovské obce. První starostou samostatné obce se stal Jan Novák. V roce 1888 na jeho místo nastoupil Jan Kupka.¹⁹⁰ K roku 1900 Ottův naučný slovník uvádí, že v Újezdě žilo celkem 178 obyvatel a stálo zde celkem 25 domů. Vlastní poštovní úřad obec neměla a využívala proto poštu ve Střezimíři. Kromě dvoutřídní školy a kostela sv. Matouše stály ve vesnici čtyři mlýny. Z politického hlediska náležela obec k okresnímu hejtmanství v Sedlčanech.¹⁹¹

Kromě kostela existovala v Újezdě ve 14. století také škola, která však v roce 1620 zanikla. Důsledkem absence vzdělávací instituce byla logicky rostoucí negramotnost zdejšího obyvatelstva. Nastalá situace byla nejprve částečně vyřešena zřízením pokoutní školy, která fungovala mezi léty 1770-1780, kdy byla v Újezdě zřízena farní škola. Pro nedostatečnou kapacitu musela být budova školy rozšířena o jedno poschodí se dvěma třídami. V přízemí byl přidělen byt řídícímu učiteli. Nová školní budova se třemi třídami byla dostavěna v roce 1910.

---

¹⁸⁷ SOkA Benešov, f. Farní úřad Červený újezd, farní kniha (1909-1924).

¹⁸⁸ jedno ze základních práv svobodníků bylo právo zápisu do desk zemských Srov. www.svobodnici.cz

¹⁸⁹ Jiří TYWONIAK, *Historické památky okresu Benešov II*, Benešov 1987-1989, s. 16.

¹⁹⁰ SOkA Benešov, f. Farní úřad Červený Újezd, farní kniha (1909-1924).

¹⁹¹ Heslo *Červený Újezd*, in: Ottův slovník naučný, sv. XXVI, Praha 1907, s. 144.

Významnou osobností spojenou s Červeným Újezdem v devatenáctém století byl František Antonín Lhotka, básník a od roku 1873 farář zdejšího kostela, který je pohřben na zdejším hřbitově.¹⁹² Za zmínku stojí také osobnost Františka Bílka, sochaře, který na zdivu vily č. p. 32 v Červeném Újezdě vytvořil dva umělecké reliéfy.¹⁹³

4.4.2 *Dějiny Červeného Újezdu v letech 1918-1945*

Obec Červený Újezd existovala až do 23. června 1923 pod starým názvem Červený Oujezd a byla po vzniku Československé republiky součástí politického okresu Sedlčany a soudního okresu Votice. Obec sestávala z osad Nové Dvory, Vestec, Styrov a Červený Oujezd. Vytvoření nové republiky přivítali obyvatelé obce s povděkem. Již 10. listopadu uspořádala v obci místní škola slavnost na počest nově vzniklého státu.¹⁹⁴ Objevily se však také těžkosti, neboť se zde usadilo v provizorně postavených dřevěných boudách a vyřazených železničních vozech na osmdesát potulných kramářů rodin Wegšmídů a Floriánů. Tyto osoby zde pobývaly pravidelně v zimě a částečně i v létě a byly pravidelně sledované místní četnickou stanicí.

Starostou obce byl během první světové války až do léta roku 1919 František Dostál. 6. července byl zvolen jeho nástupce, Antonín Tábořík, který ve své funkci setrval až do počátku třicátých let. Za jeho působení, v roce 1928, se začala stavět silnice směrem k železniční dráze do Horního Borku a byla zahájena elektrizace obce. V obci také v této době pokračovala ve své činnosti místní obecní škola, která byla častým pořadatelem nejrůznějších oslav, kterých se účastnilo i místní obyvatelstvo. Vznikl zde také odbor dorostu československého červeného kříže, který se podílel a organizoval nejrůznější sbírky pro potřebné. V roce 1924 místní učitelé uspořádali lidovýchovné kurzy pro veřejnost, avšak pro slabou účast byly odloženy.

---

¹⁹² *Básník - kněz F. A. Lhotka a Lhotkové z Řevnova* [online].[cit. 28. 5. 2014]. Dostupné z: <<http://www.revnovskelisty.estranky.cz/clanky/o-revnove/basnik----knez-f.a.lhotka-a-lhotkove-z-revnova.html>>

¹⁹³ Jiří TYWONIAK, *Historické památky okresu Benešov II, 1987-1989*, s. 15-16.

¹⁹⁴ SOKA Benešov, f. AoČÚ, školní kronika I. díl, inv. č. 237, kniha 222.

Měšťanská škola byla zřízena až v roce 1938,¹⁹⁵ do té doby proto musela místní mládež dojíždět jinam. Některé z dětí dojížděly vlakem do škol v Táboře ze stanice ve Stupčicích, vzdálené dva kilometry.

Během dvacátých let byly v obci uspořádány oslavy výročí bitvy u Zborova, založení republiky, slavily se také narozeniny prezidenta Masaryka, upálení Mistra Jana Husa apod. V roce 1921 tvořily obec Červený Újezd celkem čtyři osady – Nové Dvory, Styrov, Červený Újezd a Vestec. Jednalo se o území 590 hektarů s 69 domy a celkem 419 obyvateli. Většina z nich (315 osob) byla římskokatolického vyznání, 95 obyvatel se hlásilo k československé církvi, 8 k židovskému náboženství a jedna osoba byla bez vyznání.¹⁹⁶

Starosty obce ve třicátých letech byli Bouška, Petr Kupka, J. Krupička, František Dostál a Hrubant, který ve funkci setrval i v období okupace.¹⁹⁷

V roce 1930 tvořily obec Červený Újezd stále čtyři osady – Nové Dvory, Styrov, Červený Újezd a Vestec. Počet domů vzrostl na 76, obyvatel nyní bylo 372. Stále převažovali katolíci, nicméně nově se jedna osoba přihlásila k evangelickému náboženství, nově také poklesl počet obyvatel hlásících se k československé církvi, k židovskému náboženství se již nehlásil nikdo, 5 osob vyznání neudalo nebo se hlásilo k jinému, které na tomto místě nebylo specifikováno. Jeden obyvatel byl bez vyznání. Všichni až na dva obyvatele byli československou národností.¹⁹⁸

V roce 1936 byla dokončena silnice ze Záběhlic do Stupčic a v opačném směru do Sedlce. Železniční zastávka v Červeném Újezdu stále nebyla a místní museli docházet na dva kilometry vzdálenou stanici ve Stupčicích nebo na zastávku Horní Borek severně od obce.¹⁹⁹ Místní mohli využít také soukromou autobusovou dopravu z Jistebnice na nádraží ve Stupčicích. Autobus ale zastavoval jen v obci Střeziměř a pouze na požádání.²⁰⁰

---

¹⁹⁵ O zřízení školy se jednalo už v průběhu roku 1936, nicméně vzhledem ke sporům se Střeziměřem, jejíž obyvatelé protestovali proti umístění nové školy v Újezdu, k tomu došlo až o dva roky později. Jak ještě bude nastíněno v další kapitole, nebyl to jediný spor mezi oběma obcemi.

¹⁹⁶ *Statistický lexikon obcí v republice československé*, I. díl země česká, Praha 1924, s. 80.

¹⁹⁷ SOkA Příbram, f. OkÚ Sedlčany (1855-1945), inv. č. 808, kniha 620. Tamtéž, inv. č. 695, kniha 519.

¹⁹⁸ *Statistický lexikon obcí v republice československé*, I. díl země česká, Praha 1934, s. 320.

¹⁹⁹ SOkA Příbram, f. OkÚ Sedlčany – presidiální spisy II. (1919-1939), kart. 27, inv. č. 475.

²⁰⁰ SOkA Benešov, f. ČsČÚ, Spisy obyčejné (1939), kart. 6, č. j. 326/39.

Poblíž obce fungovala po určitou dobu obecní cihelna a dva mlýny. Z kulturních zařízení byla v obci obecní knihovna, od roku 1938 již dvě školy a ochotnický spolek. Dále v obci fungovala kampelička. Pošta zde nebyla zřízena ani v meziválečném období, a tak obec stále využívala služeb pošty ve Střezimíři, odkud sem denně přicházel se zásilkami posel. V obci působila řada spolků – sokol, ústav chudých a Masarykova liga proti tuberkulóze. V obci byl také hasičský sbor, ve druhé polovině třicátých let zde byla podobně jako v jiných obcích zřízena civilní protiletectká ochrana. Zdejší občané měli dále možnost nákupu surovin v několika živnostech. Dva koloniální obchody provozovali František Říha a Anna Dostálová v č. p. 39 a č. p. 5. Řeznictví a hostinec vlastnil v č. p. 8 Josef Louda, hokynářství František Říha ve stejné budově jako svůj koloniální obchod a František Dostál provozoval v č. p. 5 pekařství.²⁰¹ Kromě nich zde také byl holič, obuvník, kovář a truhlář.²⁰² Volný čas mohli zdejší občané trávit například v nedalekých lázních ve Stupčicích.

V roce 1938 přišlo do Červeného Újezdu několik uprchlíků z pohraničních oblastí.

Po dobu okupace pomáhal obyvatelům Červeného Újezdu a okolních obcí mlynář Vaněk z Dolních Nových Dvůrů, který jim mlel obilí i přes omezení nařízená okupačním aparátem.²⁰³

Za okupace bylo z Červeného Újezdu totálně nasazeno celkem osm občanů. Ladislav Půrkrábek z Dolních Nových Dvůrů, Karel Bouška (snad syn místního starosty) z Červeného Újezdu a Karel Sedláček byli na konci března 1942 odesláni na práci u říšských drah do Německa. Půrkrábek se vrátil zpět v roce 1944, Bouška se Sedláčkem v dubnu následujícího roku. Dále byl totálně nasazen Antonín Dostál z Červeného Újezdu u firmy Steyr-Daimler-Puch v Grazu ve Štýrsku, Karel Mikulanda jako železniční zaměstnanec a Karel Mikulanda (patrně bratr předchozího) na zákopech, Marie Mikulandová u firmy Herbrand a Josef Lauda v továrně na výrobu strojů u firmy Mlinl.²⁰⁴ Povstání vypuklo ve zdejší kraji již 4. května, když začali lidé odstraňovat

---

²⁰¹ SOkA Benešov, f. ČsČÚ, Spisy obyčejné (1939), kart. 7, č. j. 1530/39.

²⁰² *Adresář republiky Československé pro průmysl, živnosti, obchod a zemědělství*, Svazek I., Praha 1932, s. 137.

²⁰³ *Vaňkův mlýn od okupace po vyvlastnění*. [online]. [cit. 9. 7. 2014]. Dostupné z: <<http://www.vyvlastneni-pozemku.cz/vankuv-mlyn-okupace-vyvlastneni/>>

²⁰⁴ SOkA Příbram, f. ONV v Sedlčanech, Kartotéka repatriantů z území zabraného SS (Červený Újezd), kart. 71, inv. č. 170.

německé nápisy. Následující den zahájil v Červeném Újezdu činnost místní národní výbor.²⁰⁵

---

²⁰⁵ SOkA Benešov, f. OšČÚ, školní kronika, III. díl, inv. č. 239, kniha 224.

5. Historický vývoj četnických stanic Čerčany a Červený Újezd

5.1 Vznik četnických stanic v Čerčanech a v Červeném Újezdu

5.1.1 *Četnická stanice Čerčany*

Klid a pořádek v politických okresech zajišťovala v průběhu let 1918-1945 soustava četnických stanic. V benešovském politickém okrese se uvádí k roku 1927 celkem čtyřadvacet stanic.²⁰⁶ Tento okres sestával celkem ze tří soudních okresů – Benešov, Neveklov a Vlašim. Čerčanská stanice byla jednou ze dvanácti stanic soudního okresu Benešov.²⁰⁷

Obec Čerčany neměla zprvu vlastní četnickou stanici, nýbrž byla součástí obvodu stanice v nedalekém Poříčí n. Sázavou. Před jejím zřízením obec spadala do obvodu stanice v Benešově a Týnci.

Poříčská stanice byla provizorně zřízena 6. dubna 1908 kvůli zahájení regulačních prací na řece Sázavě. K 1. lednu 1909 byla přeměněna na definitivní stanici a její početní stav byl navýšen z dosavadních dvou na tři četníky, kteří měli dohlížet na bezpečnost v Poříčí a obcích Dnespek, Mrač, Lštění a Žiňany. Stanice sídlila v průběhu let 1909-1919 ve třech budovách, v lednu 1909 v č. p. 98, od února téhož roku v č. p. 94 a od 1. května 1917 v č. p. 60. Prvním velitelem stanice byl (titulární) strážmistr Robert Malina, avšak již 31. března byl jmenován traťmistrem. Dalším velitelem se stal 24. dubna téhož roku Gottlieb Patrovský. Jeho nástupcem se stal 20. dubna 1911 strážmistr první třídy Josef Komárek, který velel stanici, s výjimkou let 1915-1917, až do 28. dubna 1919. Posledním velitelem stanice byl vrchní strážmistr Petr Knap, který zůstal jejím velitelem i po přemístění do Čerčan v listopadu 1919. Období první světové války znamenalo chod stanice, neboť postupně byli tři z jejích četníků odveleni na frontu. Kromě Josefa Komárka, dále četník na zkoušku Karel Hruška a Václav Hruška. Po dobu nepřítomnosti Komárka velel stanici vicestrážmistr Maxmilián Mikšík působící

---

²⁰⁶ Kromě Čerčan se dále jednalo o četnické stanice Benešov, Petroupim, Ostředek, Chotýšany, Týnec nad Sázavou, Bystřice, Popovice, Čerčany, Hvězdonice, Postupice, Konopiště a Václavice. Srov. *Četnické stanice v Čechách 1927 I.* [online]. [cit 28. 7. 2014]. Dostupné z: <http://www.cetnickastanicejehnice.estranky.cz/clanky/cetnictvo---historie/cetnicke-stanice/cetnicke-stanice-v-cechach-1927.html>

v Poříčí od roku 1912. Další odvelení četníci byli po několika měsících nahrazováni četníky z jiných stanic. Z fronty se vrátili všichni tři četníci, ale v Poříčí zůstali jen Karel Hruška s Josefem Komárkem, Václav Hruška byl převelen na stanici ve Vlašimi. V roce 1919 odešel také Josef Komárek, Karel Hruška bohužel zemřel v srpnu téhož roku v nemocnici v Užhorodě.²⁰⁸ Příčina jeho úmrtí není zcela jasná, zda byl Hruška do této oblasti převelen, a poté snad raněn v bojích s Maďary o udržení nových československých hranic, případně zda podlehl nějaké nemoci nelze podle dostupného pramene, tj. Památníku četnické stanice, spolehlivě ověřit. Jisté však je, že 1. listopadu 1919 byla četnická stanice přesunuta do Čerčan. K tomuto rozhodnutí vedla Zemské četnické velitelství především existence železniční dráhy v Čerčanech a s tím související ruch v jejím okolí. Druhým důvodem pak bylo nedostatečné ubytování četníků v Poříčí.²⁰⁹ V tomto ohledu se čerčanská stanice zcela liší od četnické stanice v Červeném Újezdě, o níž bude pojednáno níže.

Prvním sídlem čerčanské stanice bylo až do 6. února 1931 č. p. 28, tedy budova pozdější restaurace F. Šnajberka, v bezprostřední blízkosti nádraží. Lze předpokládat, že zde četnictvu byly vyhrazeny alespoň dvě či tři místnosti, a to kancelář velitele stanice, pokoj pro mužstvo (dle početního stavu stanice) a případně kuchyně, ačkoliv vzhledem k sousedství restaurace je pravděpodobné, že se četníci stravovali přímo tam. Od 7. února 1931 do 31. prosince 1934 byla stanice přemístěna do č. p. 194, do domu vrchního strážmistra Petra Knapa. Naposledy byla čerčanská stanice přesunuta do budovy Kampeličky, kde dodnes sídlí policie.²¹⁰

Nejvyšším nadřízeným čerčanského četnictva byl Generální velitel četnictva. Dále byly Čerčany podřízeny Zemskému četnickému velitelství pro Čechy,²¹¹ četnickému oddělení č. 13 v Benešově, které však bylo 1. listopadu 1922 zrušeno a tak byla stanice přidělena četnickému oddělení č. 20 v Praze, a dále Okresnímu četnickému velitelství v Benešově. Minimálně od roku 1938 opět fungovalo četnické oddělení v Benešově, kterému podléhalo pět okresních četnických velitelství – Benešov, Český Brod, Jílové u Prahy a Vlašim. Po zavedení četnických pátracích stanic v roce 1928

---

²⁰⁸ SOkA Benešov, f. Četnická stanice Čerčany (dále ČsČ), Památník četnické stanice Čerčany (dále Památník)

²⁰⁹ Tamtéž.

²¹⁰ Tamtéž.

²¹¹ Od roku 1928, po správní reformě, název Zemské četnické velitelství v Praze (Srov. Dějiny policie a četnictva II., s. 54).

začali čerčanští četníci od roku 1935 při vážnějších případech spolupracovat s pátrací stanicí v Táboře. V dubnu 1935 byla navíc zřízena okresní četnická stanice v Benešově, na kterou se mohly četnické stanice na Benešovsku v případě potřeby telefonicky obrátit. Ze staničních knih je patrné, že k tomu skutečně docházelo, neboť známe případy společného pátrání obou stanic případně předávání pachatelů. V roce 1935 řešily například obě stanice pokus o krádež vepře správce Aloise Rohlíčka v Městečku. Nakonec bylo zjištěno, že se vepře nikdo ukrást nepokusil, nýbrž že vepř zemřel na červenuku prasat. Jeho majitel tedy zřejmě krádež nahlásil, aby mohl být později odškodněn, četníky však nepřelstil. Ti samozřejmě nepátrali pouze po vepřích, ale také po pytlácích, apod.²¹² Samozřejmě byla dále spolupráce s ostatními četnickými stanicemi v okrese.

V období let 1939-1945 byli četníci nuceni spolupracovat i s německými bezpečnostními složkami.²¹³ Služebna státní tajné policie příslušná pro stanice na Benešovsku byla v roce 1939 umístěna v Benešově, poté, v říjnu 1939, byla přesunuta do Kladna a benešovský okres byl přidělen do obvodu táborského gestapa. 15. března 1943 byla v Benešově opětovně zřízena venkovní služebna gestapa, jejíž obvod nyní zahrnoval devět soudních okresů a cvičiště SS.²¹⁴ Téhož roku bylo v důsledku vzniku cvičiště SS zřízeno v Poříčí n. S. německé četnictvo, proto musíme počítat s tím, že i s nimi mohli čerčanští četníci přijít do styku.

Kromě četnických a dalších bezpečnostních orgánů spolupracovalo četnictvo s politickými úřady. Pro četnickou stanici v Čerčanech byl příslušný okresní úřad v Benešově, na vyšší úrovni poté Zemský úřad v Praze, ale v takovém případě byla komunikace zprostředkována okresním úřadem. Četnická stanice v Čerčanech byla povinna pravidelně informovat okresní úřad o řešených případech. Dělo se tak formou zpráv někdy doplněných přílohami a posílaných (asi) na konci týdne, pokud se nejednalo o jednotlivé případy. Takto se nám například dochoval došlý spis okresního úřadu v Benešově ze 4. října 1934 od zástupce velitele čerčanské stanice, ve kterém informuje benešovský obecní úřad o třech mladících (Čech, Francouz a Němec), kteří ve Lštění „*chodili dne 18. září 1934 dům od domu*“ a zpívali české, německé a francouzské písně za doprovodu mandolíny. Od jednoho z místních občanů bylo

---

²¹² SOkA Benešov, f. ČsČ, Staniční služební kniha (dále SSK) (1935), inv. č. 66.

²¹³ P. MACEK – L. UHLÍŘ, *Dějiny policie III.*, s. 211.

²¹⁴ Jan HERTL – Jaroslav CHARVÁT – Josef PETRÁŇ – Čeněk REINŠTEIN – Jiří TYWONIAK, *Podblanicko proti okupantům*, Benešov u Prahy 1966, s. 126.

zjištěno, „že se všichni sešli ve Vídni, kdež chtěli složit maturitu“ a „ježto maturitu nesložili, tak se všichni rozhodli, že budou dělati cestu kolem světa.“ Naštěstí pro mladíky tato činnost nebyla nakonec vyhodnocena pouze jako delikt. V další části zprávy je informace o pobytu německých občanů v okolí, konkrétně o německém emigrantu Maxu Hellfritschovi s rodinou, který bydlel v osadě Vysoká Lhota a u kterého četníci prověřovali doklady.²¹⁵ Mimo tyto zprávy hlásila čerčanská stanice okresnímu úřadu přestupky (krom přestupku proti bezpečnosti těla) zjištěné během pravidelné obchůzky (živnostenského řádu, stavebního řádu, železničních předpisů apod.). Závažnější trestné činy byly hlášeny okresnímu soudu taktéž v Benešově. Do této oblasti spadaly podvody, krádeže, vraždy aj. a navíc museli četníci obviněného dopravit k okresnímu soudu, jako tomu bylo 24. dubna 1929, kdy byl „*Vágnér Josef, uprchlý káranec z Prahy pro potulku zatčen a dopraven okresnímu soudu v Benešově.*“²¹⁶ Kromě toho byli četníci v případě potřeby povinni dostavit se k okresnímu soudu jako svědci.

Do obvodu čerčanské stanice náležely v době její existence následující lokality: Bedrč, Čerčany, Čtyřkoly, Dubsko, Hradiště, Hláska, Hvozdec, Javorník, Koupadla, Lštění, Lutov, Městečko, Mezihoří, Mrač, Nespeky, Phov, Podmračí, Poříčí n. S., Přestavky, Pyšely, Soběhrdy, Svárov, Vranov, Vysoká Lhota, Borová Lhota, Dolníky, Vápenka, Vysoká Lhota, Závist, Spálený mlýn, dvůr Obora, les Tužinka, les Obora, les Petrovice, les Bažantnice, Kříž u Čerčan, Koupadla, Tábořiště, Zlenice, Žiňany, Žiňánky a několik dalších objektů.²¹⁷ V listopadu 1922 byl zmenšen obvod stanice o Vydlákovu Lhotu, Podlhotu, les Čihadlo, les Srnčí, které byly nově zařazeny do obvodu četnické stanice v Týnci n. Sázavou.²¹⁸

---

²¹⁵ SOkA Benešov, f. Okresní úřad Benešov (dále OkÚ Benešov) – presidiální spisy (1919-1939), kart. 57, inv. č. 846.

²¹⁶ Tamtéž, f. ČsČ, SSK (1929-1930), inv. č. 64.

²¹⁷ K tomu srov. SOkA Benešov, f. ČsČ, SSK.

²¹⁸ Tamtéž, Památník. Pro další změny v obvodu nebyly nalezeny podklady, nicméně můžeme předpokládat, že k některým dílčím změnám došlo.

5.1.2 Četnická stanice Červený Újezd

Bezpečnostní poměry v obvodu stanice v Červeném Újezdu zajišťovaly před jejím zřízením 1. listopadu 1919 četnické stanice ve Smilkově, Borotíně a Sedlci. Po první světové válce, poté co se v Červeném Újezdu a v okolních osadách usadily cikánské rodiny Wegšmídů a Floriánů provozující zde trestnou činnost, přestal postačovat početní stav místního četnictva, které nebylo schopno cikánské rodiny náležitě hlídat. Proto bylo rozhodnuto zřídit novou četnickou stanici a to buď ve Střezimíři nebo v Červeném Újezdě. Zemské četnické velitelství v Praze nakonec dalo přednost Červenému Újezdu a jeho rozkazem z 22. července 1919 byla stanice zřízena.²¹⁹

Od listopadu 1919 do 31. ledna 1924 byla četnická stanice nouzově umístěna ve staré budově velkostatku Jana Hájka č. p. 1, který poskytl četnictvu prostory za roční nájemné 300 Kč.²²⁰ Podle hodnocení okresních četnických velitelů, kteří zde konali pravidelně přehlídky, budova pro potřeby stanice vzhledem k místním poměrům dostačovala, i když četníci využívali některé prostory a zařízení společně s čeledíny majitele. Kromě kanceláře se na stanici nacházela i kuchyně s kuchařkou, ve které se stravovali svobodní gážisté, ženatí četníci tak činili ve vlastních domácnostech.²²¹

Četnická stanice byla 1. února 1924 přesunuta do nově vybudovaného obecního domu, ve kterém byly také byty pro ženaté četníky. Celkový náklad na stavbu budovy činil zhruba 230 000 (210 000) Kč, stát obci poskytl (garancii) 175 000 Kč, obec se ale stejně zadlužila na řadu let, což dokládá fakt, že ještě v roce 1936 dlužila 68 000 Kč. Do nové budovy se četnická stanice přestěhovala 1. února 1924 a v období od 1. února 1924 do 31. ledna 1930 odváděla pravidelný roční nájem 1 800 Kč. Pronajímatelem byla obec Červený Újezd a Zemské četnické velitelství pro Čechy v zastoupení ubytovacího fondu.²²² Ubytovací podmínky na nové stanici se nepoměrně zlepšily, jak je patrné z hodnocení důstojníků konajících zde přehlídku, kteří je nyní hodnotili jako velmi dobré. Několik zdejších četníků dokonce vytvořilo v blízkosti stanice zahradu, kde si zasadili ovocné stromky a pěstovali zeleninu.²²³ Minimálně od dubna 1924 se všichni

---

²¹⁹ SOkA Benešov, f. ČsČÚ, Památník četnické stanice (1919-1950), inv. č. 1. (dále Památník).

²²⁰ Tamtéž.

²²¹ Tamtéž, Protokol o přehlídce (1919-1930), inv. č. 3.

²²² SOkA Příbram, f. Okresní úřad v Sedlčanech (dále OkÚ v Sedlčanech) – presidiální spisy II. (1919-1939), kart. 27, inv. č. 475.

²²³ SOkA Benešov, f. ČsČÚ, Památník.

četníci stravovali mimo stanici u svých rodin.²²⁴ V únoru 1936 byl navýšen systemizovaný stav stanice, načež dosavadní ubytovací místnosti, kde by mohli četníci po službě odpočívat, přestaly dostačovat. Z tohoto důvodu bylo přistoupeno k přeměně staniční kuchyně na druhý pokoj pro četníky. Kromě těchto pokojů 5 x 4,5 a 4,5 x 4 m byla na stanici kancelář velitele stanice sousedící s oběma pokoji.²²⁵ Pro tento rok máme také konkrétnější informace o účelu dalších místností v budově. Jeden z bytů měl vyhrazený vrchní strážmistr Jan Šonka, další místní učitel. Kromě nich zde sídlila Kampelička a holičský závod.²²⁶

Obvod stanice, který měl 22,0 km² tvořilo 5 obcí a 34 osad, konkrétně Borkovice, Borotín, Černotice, Červený Újezd, Dvorce, Horní Dobřejov, Dolní Dobřejov, Horní Nové Dvory, Dolní Nové Dvory, Hatov, Hvížd'alka, Libenice, Včelákova Lhota, Milkov, Milhostice osada, Milhostice dvůr, Novákův mlýn, nádraží Stupčice, obývací domek č. 73, Obrázek u silnice Pod Horou, Předbojov, Říkov, Styrov, dále strážní domek č. 73, strážní domek č. 74, Spálený mlýn, Skalákův mlýn, Stupčice osada, Stupčice dvůr, Střezimíř, Smrdovka, Stupčice lázně, Větrov, Vestec, kolonie Wegšmídů, Záběhllice a Zákupy. Do obvodu patřily i další objekty, a to zastávka Horní Borek, Žibkov, Ložany, Mezno, Nová Střezimíř, Nová Libenice, Porátkov, Sichrov, František, Mitrovice, Víška a Ješetice. V roce 1930 byl dosavadní obvod stanice rozšířen o Mantnerovu cihelnu, Hvížd'alku, Mezno, Novou Střezimíř, Pohodnici u Střezimíře a zastávku Miličín, všechny dříve v obvodě stanice Borotín.²²⁷

Stejně tak jako čerčanská stanice i stanice v Červeném Újezdu podléhala Zemskému četnickému velitelství pro Čechy. Následně byla podřízena četnickému oddělení č. 13 v Benešově a po jeho zrušení 1. listopadu 1922 četnickému oddělení v Táboře. Okresní četnické velitelství příslušné pro zdejší stanici sídlilo v Sedlčanech v Tyršově ulici 161. Od roku 1935 spadala stanice do obvodu četnické pátrací stanice v Táboře.

Od začátku okupace do roku 1944 byla příslušnou úřadovnou německé státní policie pro četnickou stanici v Červeném Újezdu tábořská pobočka. Po reorganizaci

---

²²⁴ SOkA Benešov, f. ČsČÚ, Protokol o přehlídce (1919-1930), inv. č. 3.

²²⁵ Tamtéž, Spisy obyčejné (1939), kart. 6, č. j. 13/37.

²²⁶ SOkA Příbram, f. OkÚ v Sedlčanech – presidiální spisy II. (1919-1939), kart. 27, inv. č. 475.

²²⁷ SOkA Benešov, f. ČsČÚ, Památník.

pražské ústředny a jejích poboček na jaře 1944, byla zdejší stanice přiřazena k pobočce benešovské, která byla rozšířena o okres Sedlčany a Příbram.²²⁸

Nadřízeným politickým úřadem byl pro zdejší stanici okresní úřad v Sedlčanech. Dále stanice spolupracovala s okresními soudy ve Voticích a v Sedlci.

5.2 Personální obsazení stanic v Čerčanech a v Červeném Újezdu

5.2.1 *Četnická stanice Čerčany*

Mezi léty 1919-1948 se na četnické stanici vystřídal okolo čtyř desítek četníků. Do Čerčan byli převeleni z různých míst republiky, v letech 1938 a 1939 se jednalo převážně o pohraniční oblasti a Slovensko. V případě potřeby pak byl početní stav stanice doplňován i četníky z okolních stanic.

Prvním velitelem stanice se stal vrchní strážmistr Petr Knap, který zde působil až do 2. ledna 1935. Právě v době jeho působení musela být četnická stanice nouzově přestěhována do jeho domu.²²⁹ Dne 3. ledna 1935 byl vystřídán vrchním strážmistrem Františkem Vitáčkem. Jednalo se o velmi zkušeného četníka, který působil v četnickém sboru již od roku 1916. Po několika letech služby na území dnešní Černé hory a Slovenska byl převelen do Čech. Než nastoupil na četnickou stanici v Čerčanech, sloužil necelých patnáct let na nedaleké stanici v Ostředku.²³⁰ Na čerčanské stanici sloužil do roku 1942 a prožil zde tak první léta německé okupace. Podle staniční služební knihy 3. ledna onemocněl, ale 12. ledna se opět vrátil do služby. Podruhé 2. března se tomu tak již nestalo, pokud tak lze usuzovat ze zápisů, a službu již dále nevykonával.²³¹ Nakonec byl 30. září 1942 přeložen do trvalé výslužby.²³² Ve funkci ho nahradil praporčík (později vrchní strážmistr) Bohumil Chvojka, který pravděpodobně zastupoval Vitáčka od jeho druhého onemocnění, vzhledem k tomu, že měl na stanici nejvyšší hodnost.²³³ Právě v době jeho působení na stanici byl úspěšně proveden atentát na zastupujícího říšského protektora Heydricha a posléze zavedena jako úřední jazyk

---

²²⁸ Jan HERTL – Jaroslav CHARVÁT – Josef PETRÁŇ – Čeněk REINŠTEIN – Jiří TYWONIAK, *Podblanicko proti okupantům*, Benešov u Prahy 1966, s. 127.

²²⁹ SOkA Benešov, f. ČsČ, Památník.

²³⁰ NA, f. ZČV Praha, kart. 1169, sign. Vitáček František *1889.

²³¹ SOkA Benešov, f. ČsČ, SSK (1941-1943), inv. č. 80.

²³² NA, f. ZČV Praha, kart. 1169, sign. Vitáček F. *1889.

²³³ SOkA Benešov, f. ČsČ, SSK (1941-1943), inv. č. 80.

staničních služebních knih němčina. Na stanici setrval až do 29. dubna 1948, kdy byl pro své politické postoje odeslán na dovolenou s čekatelným.²³⁴

Jedním ze služebně i věkem nejstarších četníků byl štábní strážmistr František Maršál, který sloužil v Čerčanech od roku 1920 do roku 1938, kdy byl poslán do výslužby. Narodil se 13. dubna v Kosmonosích a vychodil pět tříd obecné školy. Povinnou vojenskou službu nastoupil v roce 1910 u pěšího pluku 36. Zde také o dva roky později absolvoval lyžařský kurs. K četnictvu se přihlásil v roce 1915, kdy nastoupil do školy pro výcvik četníků na zkoušku. Po ukončení školy byl ihned odeslán na četnickou stanici v Netvořicích, kde působil až do vzniku československého státu 28. října 1918 a kde o rok dříve získal hodnost strážmistra. V roce 1919, když byl již přidělen na stanici v Benešově u Prahy, se oženil. Když se mu narodilo první dítě, sloužil již na Slovensku, na četnické stanici v Tatranské Lomnici. Zde setrval do září následujícího roku, kdy byl konečně převelen na četnickou stanici v Čerčanech. Sloužil zde celých osmnáct let, přesto se za svoji dlouhou kariéru nikdy nestal velitelem stanice, nejvýše dosáhl hodnosti štábního strážmistra.²³⁵

Pokud vycházíme z informací uvedených v památníku četnické stanice, sloužily na stanici do roku 1921 tři četníci. Poté byl stav navýšen o jednoho četníka. Další změna přišla 1. února 1936, kdy byly na stanici přiděleni další dva četníci. V tomto případě byla stanice posílena, protože měl zdejší obvodem projíždět prezident Beneš.²³⁶ Šest četníků na zdejší stanici sloužilo až do roku 1940, kdy byly na zdejší stanici v důsledku aktuální situace oficiálně přiděleni další dva. Celkem zde tedy nyní sloužil jeden vrchní strážmistr, jeden štábní strážmistr a šest strážmistrů.²³⁷ Tyto počty ale není možné brát zcela doslovně, protože kvůli řešení některých případů byli na zdejší stanici dočasně přidělováni další četníci. Dále mohli být dočasně odveleni na jinou stanici, případně odesláni do četnických škol, do pokračovacích kurzů, soustředění apod.

---

²³⁴ SOkA Benešov, f. ČsČ, Památník.

²³⁵ NA, f. ZČV Praha, kart. 1149, sign. Maršál František I. *1889.

²³⁶ Tamtéž.

²³⁷ SOkA Benešov, f. OkÚ Benešov – presidiální spisy (1919-1939), kart. 69, inv. č. 526.

5.2.2 Četnická stanice Červený Újezd

Dohromady sloužilo na stanici v Červeném Újezdu v období 1919-1949 čtyřiaadvacet četníků. Po celou dobu její existence kolísal systemizovaný stav okolo tří četníků.²³⁸ K 1. březnu 1930 byl systemizovaný stav stanice navýšen o jednoho štábního strážmistra, který se připojil k dosavadnímu praporčíku a štábnímu strážmistru. O rok později došlo k úpravě hodnostního složení stanice, nyní v podobě vrchní strážmistr a dva štábní strážmistři nebo strážmistři. Zhruba v této podobě stanice fungovala až do roku 1945.

Prvním velitelem újezdské stanice se stal vrchní strážmistr Jaroslav Rezek, který zde sloužil do 18. srpna 1925, kdy byl na vlastní žádost přeložen na stanici v Sedlci. Již 1. srpna ho nahradil štábní strážmistr Jáchym Dyntar, který převzal velení stanice jako prozatímní velitel. 1. října 1928 byl, taktéž na vlastní prosbu, přeložen na stanici Jásenná. Dalším velitelem stanice se stal praporčík Jan Šonka a setrval zde až do 31. října 1936, kdy byl přeložen na četnickou stanici v Mirošově. Jeho nástupcem se stal vrchní strážmistr František Urbánek přeložený ze Slovenska. V období Mnichova a po celou dobu okupace, s výjimkou tří měsíců na začátku roku 1943, kdy byl odeslán na zdravotní dovolenou, velel stanici vrchní strážmistr František Vojta, který sem byl přeložen 15. listopadu 1937 z četnické stanice Polomka na Slovensku.²³⁹

František Vojta se narodil 3. října 1898 v Horních Slověnicích na Českobudějovicku. Vystudoval dvě třídy obecné školy a tři třídy měšťanské školy. V roce 1915 byl odveden k 56. pěšímu pluku, kde dosáhl hodnosti svobodníka. Než se přihlásil k četnictvu, byl hudebníkem. Školu pro výcvik četníků začal navštěvovat 20. srpna 1921 v Plaveckém Podhradí, o půl roku později, 7. prosince 1922 získal hodnost strážmistra. Studoval s velmi dobrým prospěchem. Již v lednu 1921 byl přidělen na četnickou stanici Bratislava-Dynamitka a v následujících letech působil na několika dalších stanicích na Slovensku. 1. září 1932 nastoupil již v hodnosti štábního strážmistra na školu pro výcvik velitelů stanic v Bratislavě, kterou úspěšně absolvoval 30. června 1933 jako 6. z 61 uchazečů. O půl roku později byl povýšen do hodnosti praporčíka, do hodnosti vrchního strážmistra až v roce 1937 a v této hodnosti převzal velení újezdské

---

²³⁸ SOKA Benešov, f. ČsČÚ, Památník. Do tohoto čísla opět nejsou započítány příležitostné posily stanice a ani nejsou zohledněny dočasné odchody četníků na soustředění apod.

²³⁹ SOKA Benešov, f. ČsČÚ, Památník.

stanice.²⁴⁰ V této době už byl šest let ženatý s Marií Petrusovou a měl dvě děti. František Vojta se několikrát potýkal s poměrně vážnými zdravotními problémy. V roce 1939 byl od 15. února prohlášen za neschopného služby kvůli zánětu sedacího nervu levé nohy. V době jeho nepřítomnosti převzal vedení stanice štábní strážmistr Josef Hudec. Vojtův zdravotní stav se částečně zlepšil až na začátku března, kdy byl schopen vykonávat na stanici alespoň kancelářskou činnost, úplně se uzdravil 21. března, kdy nastoupil opět do služby. V červnu téhož roku si zažádal o 28 denní dovolenou na zotavenou do Lomnice nad Lužnicí, je tedy nasnadě, zda se u něj staré onemocnění znovu neprojeví. V každém případě dovolenou nastoupil, i když na rozkaz velitele oddělení o týden kratší a bydlel snad u rodičů své manželky, která z Lomnice pocházela. Pro jeho službu na stanici v následujících letech však onemocnění nemělo závažnější následky, neboť zde setrval až do roku 1945.²⁴¹

Dalším velitelem stanice byl František Vrba. Je zajímavé, že byl téměř spolužákem Františka Vojty,²⁴² neboť oba navštěvovali školu pro výcvik četníků na zkoušku v Plaveckém Podhradí, jen Vrba o kurz dříve, začínající 1. května 1921. Narodil se v Mělníku nad Labem 11. března 1896. Vystudoval pět tříd obecné školy, jednu třídu občanské a dvě třídy průmyslové pokračovací školy a poté působil jako malíř pokojů. V roce 1915 byl odveden k šestému zeměbranceckému pěšímu pluku. Již v roce 1916 vstoupil v Rusku do československých legií, kde sloužil u prvního střeleckého pluku Jana Husa. Byl držitelem několika vyznamenání – československého válečného kříže, revoluční medaile, spojenecké medaile a ruského kříže sv. Jiří čtvrtého stupně. Po absolvování školy pro výcvik četníků na zkoušku sloužil několik let na četnických stanicích na Slovensku. Zde také absolvoval od 1. září 1925 do 30. června 1926 školu pro výcvik velitelů stanic. V roce 1939 byl převelen z Podolince na Slovensku na stanici v Červeném Újezdu, ale působil zde jen krátce, pouze do 2. listopadu 1939, kdy byl na vlastní žádost přeložen na stanici ve Vysokém Chlumci.

---

²⁴⁰ NA, f. ZČV Praha, kart. 1169, sign. Vojta František I. *1898.

²⁴¹ SOkA Benešov, f. ČsČÚ, Spisy obyčejné (1939), kart. 6, č. j. 782/39.

²⁴² Oba četníci byli zřejmě přátelé, pokud tak můžeme soudit z neformálního vzkazu psaného tužkou na spisu týkajícího se kalendáře četnictva v roce 1940. František Vrba tehdy již sloužil na stanici ve Vysokém Chlumci, která také byla adresátem spisu odeslaného Františkem Vojtou. Pro zajímavost uvádím vzkaz v plné šíři: „*Nazdar Vojto! Daří se mi dobře, ale máme zde zimu bez uhlí. Máš ho dost a proto nějaké pošli. Buď zdrav rovněž rodinka a paní. Vrba*“ Srov. SOkA Benešov, f. ČsČÚ, Spisy obyčejné, kart. 7, č. j. 1377/39.

Vrba totiž nebydlel v Červeném Újezdu, nýbrž v obci Mezno, která byla odtud vzdálena asi čtyři a půl kilometru. Cestu na stanici mu stěžovaly obzvláště v zimě těžko schůdné cesty, proto se také většinou stravoval v hostinci v Červeném Újezdu, což mu přinášelo mimořádné výdaje. V této souvislosti je nutné zmínit, že byl v obtížné finanční situaci, kterou mu způsobilo hrazení všech výdajů za přestěhování rodiny ze Slovenska a které mu ještě nebyly ministerstvem dopravy proplaceny. Dále ve své žádosti z 29. září 1939 o přeložení argumentoval tím, že v blízkém okolí Mezna nejsou školy, kam by mohl poslat své dvě děti (syn Stanislav navštěvoval reálné gymnázium v Táboře a syn Miroslav měšťanskou školu v Borotíně). Zemský četnický velitel v Praze jeho žádosti vyhověl za necelý měsíc.²⁴³ V den podání žádosti o přeložení, požádal Vrba také o udělení třídní dovolené, neboť jeho žena byla hospitalizována v nemocnici na Vinohradech s onemocněním žaludku. Bohužel se jeho manželka neuzdravila a v roce 1941 zemřela. Do konce října téhož roku sloužil na stanici ve Vysokém Chlumci, poté byl přeložen do trvalé výslužby.²⁴⁴ Do Červeného Újezdu se vrátil až v roce 1945 a byl velitelem zdejší stanice až do roku 1948.²⁴⁵

5.3 Vývoj četnických stanic v Čerčanech a Červeném Újezdu a nástin jejich činnosti v letech 1919-1945

5.3.1 *Četnická stanice Čerčany*

Původní četnická stanice v Poříčí nad Sázavou pokračovala ve své činnosti na novém působišti v Čerčanech. Ještě před přesunutím stanice v listopadu 1919 se závažným způsobem proměnila politická situace. Byla vytvořena Československá republika a četnictvo se muselo přizpůsobit novým poměrům. Již v roce 1919 a 1920 pozorujeme na čerčanské stanici velké personální změny. V těchto letech odešli ze stanice celkem tři četníci, jeden byl z četnického sboru propuštěn, druhý vystoupil dobrovolně a třetí byl převelen na Slovensko. Ze sedmi četníků převelených na zdejší stanici v těchto letech zde zůstali delší dobu, tzn. několik let pouze tři.²⁴⁶ Kromě

---

²⁴³ SOkA Benešov, f. ČsČÚ, Spisy obyčejné (1939), kart. 7, č. j. 1258/39.

²⁴⁴ NA, f. ZČV Praha, kart. 1170, sign. František Vrba *1896.

²⁴⁵ SOkA Benešov, f. ČsČ, Památník.

²⁴⁶ Tamtéž.

personálních změn čekaly četníky i služební změny, především vedení agendy v českém jazyce. Zároveň jim přesun stanice umožnil alespoň v některých ohledech ulehčení jejich práce, vzhledem k tomu, že nyní byla stanice umístěna těsně u nádraží, kde probíhal největší ruch a zároveň blíže víkendovým chatám ve Zlenicích a okolí, kde často docházelo ke krádežím. Nové sídlo stanice pak snad také přispělo k většímu komfortu četníků.

Informace o činnosti četnické stanice ve dvacátých letech jsou spíše sporadické. Nejstarší dochovaná staniční kniha pochází až z roku 1929, nicméně máme k dispozici spis okresního úřadu v Benešově z přelomu let 1923 a 1924 o jednom řešeném případě. Dne 9. prosince nahlásil strážmistru Františku Maršálovi čerčanský občan a poštovní zřízenec Josef Kuchař, že jeho domácí Marie Bartůňková utrhla a poté vyměnila zámek u domovních dveří, přičemž klíč si ponechala u sebe a dům uzamkla. Protože se tak Kuchař ani ostatní nájemníci nemohli do domu dostat, byl strážmistr Maršál požádán, aby Bartůňkové domluvil a ona odemkla. O den později si navíc začal stěžovat další z nájemníků, že mu někdo znečistil pitnou vodu umístěnou v sudu na chodbě domu. Tuto záležitost vyšetřoval sám velitel stanice vrchní strážmistr Petr Knap a k ověření všech informací zašel i za rodiči Bartůňkové, když ji samotnou nemohl najít. Záležitost zkalené vody nakonec zdárně vyřešil bez jakýchkoliv postihů, ale stejně jako několik dalších čerčanských občanů, nájemníků, si na konci prosince od Bartůňkové vysloužil stížnost u okresního úřadu v Benešově. V jeho případě ho dotyčná obvinila, že jí prý způsobil potíže u jejích rodičů, když se na ní v rámci vyšetřování ptal a její otec jí v domněnce, že znečistila pitnou vodu, zakázal přístup domů, a tak nemohla brát výživné. Podle všeho se Marie Bartůňková nechala snadno vyprovokovat a její spoluobčané si z ní často dělali legraci.²⁴⁷ Okresní úřad nakonec vyhodnotil stížnost jako bezpředmětnou, čerčanští četníci konali svou obvyklou služební povinnost a pro řešení jejích soukromoprávních záležitostí není úřad kompetentní.²⁴⁸

V polovině dvacátých let byl na četnické stanici zřízen telefon. Spojení s ostatními stanicemi bylo dále zdokonaleno v roce 1935, kdy byla zřízena okresní stanice v Benešově.²⁴⁹

---

²⁴⁷ viz. nazvání Bartůňkové „hubenou žumpou“ Srov. SOkA Benešov, f. OkÚ Benešov – presidiální spisy (1919-1939), kart. 48, inv. č. 5.

²⁴⁸ Tamtéž.

²⁴⁹ SOkA Benešov, f. ČsČ, Památník.

V roce 1929 vyšetřovali četníci širokou škálu trestných činů. Nejčastěji se jednalo o přestupek porušení železničního řádu, neobvyklý ale nebyl ani přestupek živnostenského řádu, přestupky proti bezpečnosti těla a proti bezpečnosti majetku a krádeže (ať už se jednalo o drůbež a jiná domácí zvířata či gramofon apod.). Méně často se objevovali přestupky silničního řádu, stavebního řádu, zákona o nakažlivých nemocech, honebního zákona, přestupek zbrojního patentu, zákona o podomním obchodu a podvodu aj. Za zmínku stojí nahlášení několika občanů okresnímu úřadu z důvodu jejich neúčasti na volbách do Národního shromáždění na podzim. Žádná vražda se tohoto roku neudála, ale četnictvo řešilo případy dvou sebevražd a jednoho utonutí. V průběhu roku několik příslušníků zdejší stanice onemocnělo, někteří byli posláni na soustředění či dočasně odveleni na jiné stanice.²⁵⁰ Pro lepší názornost služby zdejšího četnictva, uvádím ukázkou jednoho zápisu ze staniční knihy: „(Obchůzka č. - pozn. autora) 246, 18. srpna 1929. Pátrání v Čerčanech a dále dle okolností po zmizelé Martě Petránové, oznámeno otcem panem Petráněm z Čerčan. Od 8? na dobu potřeby. Vrch. strážm. Petr Knap (P)²⁵¹.

Vrátil se 18.8 1929 o 15. hod. Stoupová (Petránová) Marta, 18tiletá schovanka pana Petráně odešla 17. 8. 1929 po 21 h z domu pro nesváry se sebevražedným úmyslem a nebyla vypátrána. Prošel Čerčany, Poříčí, Bažantnici a Chlum. Kocourková Anna z Poříčí n./ S. pro přestupek proti bezpečnosti majetku okres. soudu v Benešově oznámena.

(Poznámka – pozn. autora) Stoupová Marta vrátila se dne 19. 8. 1929 o 15 h domů k pěstounům. Č. j. 1080 37/1“²⁵²

Lze předpokládat, že podobně vypadala činnost stanice i v předchozích letech.

Pro období třicátých let máme k dispozici větší množství pramenů, nicméně nastíněny budou jen nejzajímavější případy.

Mezi úkoly stanice patřilo také sledování činnosti komunistů v jednotlivých oblastech republiky. Na podzim 1931 využil zemský úřad v Praze příprav obecních voleb a pověřil přednosta okresních úřadů, aby vyhledali a zaznamenali kandidáty komunistické strany. Na nejnižší rovině prováděli tuto činnost četníci. Okresní hejtman v Benešově se tedy dotázal velitele četnické stanice vrchního strážmistra Petra Knapa

---

²⁵⁰ SOkA Benešov, f. ČsČ, SSK (1929-1930), inv. č. 64.

²⁵¹ Písmeno P označuje druh zbraně, který měl četník u sebe během obchůzky, v tomto případě se jedná o pistol.

²⁵² Tamtéž.

na činnost poštovního zřízence Františka Kuchaře z Čerčan, který v předchozích volbách kandidoval za komunistickou stranu. Velitel Knap ve své odpovědi uvedl, že Kuchař je aktivně činným komunistou, pořádajícím v Čerčanech schůze, které však mají mizivou účast. Schůzí se účastní okolo čtyř lidí, mezi nimi i spisovatel S. K. Neumann.²⁵³ Čerčanské četnictvo tedy nemuselo alespoň v tomto období řešit žádné závažné aktivity komunistické strany a mělo tak dostatek času na jiné služební úkony.

V prvních měsících roku 1934 závažně vzrostl počet krádeží ve Zlenicích. Jen za leden a únor bylo uváděno celkem 10 případů větších krádeží, četníci se tak v rámci obchůzek museli na tuto osadu zaměřit více. Pachatele ale sami nedopadli, Karel Marián byl zatčen v Praze.²⁵⁴ Na konci téhož roku se udál výše nastíněný případ tří zpívajících mladíků. Závažnější trestný čin byl spáchán v srpnu následujícího roku, když byl dvěma (třemi²⁵⁵) Němci z Lipska přepaden autodopravce Josef Löbl, poté co jmenované na jejich žádost vezl do Čerčan. Mladíci se následně pokusili Löbla uškrtit provazem, naštěstí se jim to ale nezdařilo, neboť postiženému se podařilo otevřít dveře od auta a začít volat o pomoc. Oba Němci se poté pokusili uprchnout, ale záhy byli zadrženi místními obyvateli, kteří je předali do rukou četnictva²⁵⁶. Zatčení provedli příslušníci okresní četnické stanice v Benešově, kteří pachatele odvedli do vazby.²⁵⁷ Až do roku 1938 řešilo zdejší četnictvo běžnou trestní agendu – krádeže, rvačky, nejružnější přestupky, zajišťovali bezpečný průjezd prezidenta Beneše při jeho cestách do Sezimova Ústí apod.

Nové povinnosti a některé změny přinesl čerčanským četníkům rok 1938. V rámci květnové mobilizace bylo nařízeno střežit železniční objekty hlídkami zaměstnanců dráhy. Zanedlouho ale tuto úlohu převzali po dohodě členové Sokola a Orla. Protože se nejednalo o ojedinělý případ, nařídil zemský úřad v Praze, aby střežení těchto objektů znovu převzali zaměstnanci dráhy. Veškeré informace o tomto dění shromáždřovala pro státní úřady místní četnická stanice, která navíc zakročila poté, co se v Čerčanech dostalo do rukou šestnáctiletých, sedmnáctiletých a osmnáctiletých členů Orla několik zbraní s ostrými náboji. Jeden z mladíků dokonce zbraně užil, ale vystřelil jen do vzduchu. Protože zbraň nepatřila jemu, byla mu četníky zabavena a dotyčný byl

---

²⁵³ SOkA Benešov, f. OkÚ Benešov – presidiální spisy (1919-1939), kart. 54, inv. č. 630.

²⁵⁴ Tamtéž, f. ČsČ, Památník.

²⁵⁵ Zde se rozcházejí informace tří pramenů k případu.

²⁵⁶ SOkA Benešov, f. AoČ, kronika.

²⁵⁷ Tamtéž, f. ČsČ, SSK (1935), inv. č. 66.

nahlášen okresnímu úřadu pro přešupek zbrojního patenu.²⁵⁸ Na podzim, když bylo obsazeno československé pohraničí, se do Čerčan a okolí uchýlili uprchlíci z pohraničních oblastí. Úkolem četnictva v této době bylo zjišťovat a evidovat uprchlé občany, kteří se v obvodu stanice usídlili. Dělo se tak na dotaz politických úřadů, které kromě údajů o těchto osobách dotazovaly četnickou stanici o možnosti jejich zaměstnání v místních podnikách. Díky aktivitám Výboru pro pomoc uprchlíkům bylo možné některým postiženým osobám poskytnout ošacení, seznamy těchto osob a seznamy potřebných částí oblečení byly sestavovány na doporučení obecních úřadů četnickou stanici.

Po obsazení území druhé republiky a zřízení Protektorátu Čechy a Morava v březnu 1939 nastaly na četnické stanici v Čerčanech další změny. Již v květnu sem byli převeleni tři četníci ze Slovenska, kde byl mezitím vytvořen Slovenský štát. Dva z těchto četníků byli ještě téhož roku převeleni, ale nedlouho poté na stanici přišli dva četníci od pohotovostního oddílu v Rychnově n. Kněžnou. V této době již čtyři roky sídlila četnická stanice v budově Kampeličky.

Na konci roku 1939 řešili čerčanští četníci případ v Poříčí n. Sázavou za spolupráce táboorského gestapa. Dne 20. listopadu 1939 byl četnické stanici v Čerčanech nahlášen Jaroslavem Šteklm z Poříčí n. Sázavou „dvojnásobný atentát“ na jeho osobu. V noci téhož dne totiž měla Štekl před jeho domem urážlivým způsobem slovně napadnout skupina místních mladíků, kteří v narážce na Šteklovo říšské občanství měli zpívat píseň „Hej Slované“ včetně vloženého verše „kdyby bylo tolik Němců, co je čertů v pekle...“ a jeden z nich měl dále vhodit do okna Šteklva domu kámen. Štekl obvinil z činu bratry Bohoňovské, které prý na místě poznal. Skutečnost však byla jiná, dalším vyšetřováním se zjistilo, že zpívajícími mladíky v podnapilém stavu nebyli bratři Bohoňovští, nýbrž Jaroslav Vojtěch, Stanislav Potůček, Josef Liman a Václav Novák a že tím, kdo hodil kámen do Šteklva okna, byl Václav Novák, který tak učinil ze vzteku vyvolaného nadávkami Šteklvy ženy. Příklad byl nakonec uzavřen s tím, že mladíci před domem Jaroslava Šteklva byli silně posilněni alkoholem a dle vlastní výpovědi navíc netušili, že je Štekl německé národnosti, proto ani nemohli zamýšlet nějaký druh provokace z národnostních pohnutek a i když byli zajištěni gestapem v Táboře, nakonec byli propuštěni.²⁵⁹ Celý případ byl řešen obvyklou cestou ve spolupráci s okresním

---

²⁵⁸ Tamtéž, f. OkÚ Benešov – presidiální spisy (1919-1939), kart. 63, inv. č. 655.

²⁵⁹ SOkA Benešov, f. OkÚ Benešov – presidiální spisy (1939-1945), kart. 68, inv. č. 1629.

četnickým velitelstvím a okresním úřadem v Benešově. Gestapu byl případ čerčanskou stanicí telefonicky nahlášen nejspíše proto, že se týkal říšskoněmeckého příslušníka. Pokud by Štekl byl německé národnosti,²⁶⁰ je možné, že by postup gestapa byl ostřejší.

V lednu 1940 se objevila myšlenka zřídit další četnickou stanicí v Poříčí n. Sázavou. Hlavním důvodem byla vysoká frekventovanost vozidel na tamější silnici, kde často docházelo k dopravním nehodám. V dubnu 1940 téhož roku se však daná příčina jevila již neaktuální, neboť ruch na silnici ustal a navíc byly zváženy i další okolnosti – překrývání obvodu zvažované nové stanice s obvodem stanic v Čerčanech a Týnci n. Sázavou. Nová četnická stanice tedy nakonec zřízena nebyla, ale zato byl navýšen početní stav stanice čerčanské, jelikož dosavadních šest mužů nemohlo řádně vykonávat veškeré úkony. V Čerčanech totiž panoval vzhledem k existenci železniční dráhy čilý turistický a cizinecký ruch a krom toho ve zdejších víkendových chatách páchali často trestnou činností zloději a četníci tak nebyli schopni plnit další bezpečnostní úkony v obci, tzn. střežení zdejšího železničního mostu, vodního mlýnu u Čerčan a továrny na kovové výrobky ve Čtyřkolech, dále dozor a asistence na tanečních zábavách či v biografu a vyřizování služební agendy. Po dohodě s příslušnými orgány byl tedy systemizovaný stav stanice navýšen na osm mužů, tedy jednoho vrchního strážmistra, jednoho štábního strážmistra a šest strážmistrů, z nichž jeden měl být do Čerčan přidělen ze stanice v Benešově a druhý zde měl být ponechán, poté co zde dočasně sloužil nad dřívější početní stav.²⁶¹

Poblíž Čerčan byly ve stejném roce zřízeny celkem tři hotely pro německé děti, které byly vyslány z bombardovaného Německa do Protektorátu. Čerčanským četníkům tak přibyl nový úkol, neboť museli děti střežit. Podle staničních knih konali za tímto účelem obchůzky nejčastěji do hotelu „Javorník“, ale německé děti byly umístěny i v hotelu „Pension“ a v Kochově chatě ve Zlenicích.²⁶² Mimo tyto povinnosti byli četníci pověřováni pátráním po hledaných osobách, v roce 1940 např. po Bedřichu Neumannovi, Janu Smudkovi. Pokud hovoříme o výkonu služby, je nutné zmínit, že od léta roku 1942 musela být veškerá písemná agenda vedena pouze v německém jazyce.

---

²⁶⁰ Míňeno rozený Němec.

²⁶¹ SOkA Benešov, f. OkÚ Benešov – presidiální spisy (1919-1939), kart. 69, inv. č. 526.

²⁶² Tamtéž, f. ČsČ, Památník.

Došlo zde ale také k některým zlepšením, neboť zdejší četnictvo využívalo v některých případech vlastního služebního automobilu.²⁶³

V roce 1943 se obvodu čerčanské stanice dotkl vznik vojenského cvičiště SS, když bylo zabráno několik obcí sem náležejících – polovina Poříčí n. Sázavou, Nespeky, osada Hvozdec a větší část Mrače. Obvod stanice byl tak zmenšen a úkoly čerčanského četnictva zde převzalo nově zřízené německé četnictvo v Poříčí n. Sázavou.²⁶⁴

Takto služba pokračovala až do vypuknutí povstání v květnu 1945. Četníci v této době spolupracovali se zdejším obyvatelstvem i s partyzány. Udržovali také důležitý kontakt se spojovacím ústředím národního výboru Benešov – Říčany – Praha, který dodával informace o pohybu německých jednotek směrem do Prahy a předával rozkazy ohledně dalšího postupu. Nemale potíže zde však působila hlídka SS pod velením Güntera Clause ubytovaná v budově poštovního úřadu, zvláště poté, co za pomoci německých žen odhalila ozbrojenou skupinu místních obyvatel. Claus proto přivolal na pomoc posily z Benešova, které pak 8. května v dopoledních hodinách dorazily do Čerčan a zavinily smrt dvou čerčanských občanů.²⁶⁵ Posléze se snažily přinutit čerčanské četníky, aby je zavedli k úkrytu místní odbojové skupiny údajně pobývající u Husova sboru. Na příkaz SS pod hrozbou zastřelení se tedy všichni četníci ze stanice vydali směrem k evangelickému kostelu, kde však naštěstí nikdo z partyzánů nepobýval. Tato událost tedy naštěstí dopadla dobře, nicméně četníci museli plnit i příkazy gestapa, které jim nařídilo zabavit nákladní automobily a dopravit je do Benešova. Četníci ale jejich majitele upozornili a doporučili provést na autech menší závady, a tak se nakonec do rukou gestapa nedostal žádný z vozů. Dále se příslušníci zdejší četnické stanice podíleli na odzbrojování německých vojáků a to až do příchodu Rudé armády.²⁶⁶

Četnická stanice byla po válce proměněna na stanici SNB. Většina četníků zde setrvala až do roku 1948. Nová politická situace jim však nepřála a velitel stanice vrchní strážmistr Bohumil Chvojka a strážmistr Josef Šimánek byli pro své politické přesvědčení z řad sboru vyloučeni, podle tehdejší terminologie – odesláni na dovolenou s čekatelným. V polovině padesátých let byla stanice zrušena, ale v průběhu šedesátých

---

²⁶³ Tamtéž, SSK (1941-1943), inv. č. 80.

²⁶⁴ SOkA Benešov, f. ČsČ, Památník.

²⁶⁵ J. HERTL – J. CHARVÁT – J. PETRÁŇ – Č. REINŠTEIN – J. TYWONIAK, *Podblanicko proti okupantům*, s. 211-212.

²⁶⁶ SOkA Benešov, f. ČsČ, Památník.

let opět obnovena jako stanice VB.²⁶⁷ V této podobě v Čerčanech existovala až do devadesátých let, kdy ji čekala poslední změna, tj. přeměna na policii, která v obci funguje dodnes a sídlí ve stejné budově jako naposledy četnická stanice.

5.3.2 Četnická stanice Červený Újezd

Četnická stanice v Červeném Újezdu se v průběhu své existence mezi léty 1919-1945 potýkala s řadou úkolů daných jak běžnými požadavky na výkon bezpečnostní služby, tak místními poměry. Již samotný důvod vzniku stanice, přítomnost kolonie cikánských rodin Wegšmídů v Červeném Újezdu a jeho bezprostředním okolí, ji předurčoval k jejímu bedlivému střežení po celou dobu existence stanice.

V první polovině dvacátých let stanice ještě sídlila v budově velkostatku, i přes ztížené podmínky ale četníci zvládali své úkoly poměrně dobře, což dokumentují většinou kladná hodnocení okresních četnických velitelů ze Sedlčan. Mezi případy, které v těchto letech vyšetřovali, byli krádeže, přičemž v jednom případě byli četníci nuceni proti pachatelům užít zbraně. Dále konali prohlídky v příbytcích cikánů, ale i jinde. V dubnu 1923 se jim podařilo nachytat skupinu zlodějů bezprostředně po činu a postupně pachatele vypátrat a zajistit. V červnu téhož roku vyšetřovali případ znásilnění dívky z Milhostic a několikrát také příčiny založení požáru, přičemž manželka četníka Karla Němce včasným zavoláním hasičů předešla požáru budovy velkostatku s četnickými kasárnami.²⁶⁸ Mezi běžnou agendu konanou v obvodě stanice patřilo vyhledávání osob a zjišťování jejich případné trestné činnosti na dotaz jiných četnických stanic, povolování případně zakazování podomního obchodu, evidence branců a kontrola jejich nastoupení na povinnou vojenskou službu, případně ověřování důvodů pro žádosti o zproštění, vyřizování žádostí o vydání zbrojního pasu, apod. Četníci se také často účastnili oslav v obci, namátkou oslav výročí založení republiky, výročí bitvy u Zborova či osmdesátin prezidenta Masaryka. Alespoň v jednom případě máme doloženo, že byla zdejší stanice oslovena četnickou stanicí Čerčany za účelem povolení podomního obchodu Václavu Liškovi, narozeného v Červeném Újezdu, ale bydlicího v Poříčí n. Sázavou. Jen na okraj je možné uvést, že v roce 1926 byl jeden ze zdejších četníků potrestán četnickým oddělením za opilství mimo službu.²⁶⁹

---

²⁶⁷ Kol. Čerčany, s. 93.

²⁶⁸ SOkA Benešov, f. ČsČÚ, Památník.

²⁶⁹ Tamtéž, Podací protokol (1926), inv. č. 3.

V první polovině třicátých let vynikla mezi spáchanými trestnými činy v obvodu zdejší stanice vražda rolníka Antonína Skrčeného. Skrčený byl za první světové války příslušníkem československých legií ve Francii a po válce žil v části obce Červený Újezd – Nové dvory. Zavražděn byl 10. května 1933 několika pachateli, po kterých četnictvo ihned začalo pátrat za pomoci velitele oddělení a četníků z okolních stanic a pátrací stanice v Táboře. Vyšetřování trvalo několik týdnů a nakonec bylo zjištěno, že Skrčený byl zastřelen skupinkou pachatelů poté, co je přistihl při krádeži na svém statku. Četníci postupně zatklí čtyři osoby – Eduarda Ševčíka, Antonína Zikmunda, Jaroslava Maninu a jeho ženu Josefu, kteří byli dále vyšetřováni ve vazbě krajského soudu v Táboře, v říjnu téhož roku byli propuštěni.²⁷⁰ Mezi nejčastějšími přestupky se v letech 1933 a 1934 objevoval přestupek zákona o číslování domů, přestupek zákona o nálezích zvířecích, živnostenského řádu a často také byly vyšetřovány krádeže domácího zvířectva a sledovány tlupy potulných cikánů. Zanedbáváno nebylo ani další vzdělávání četníků, neboť dva z četníků, štábní strážmistři František Novák a František Bílý, byli v únoru odesláni do školy pro výcvik velitelů stanic v Praze.²⁷¹ V zimě roku 1936 (i v jiných letech) můžeme pozorovat zvýšenou aktivitu zdejšího četnictva při pravidelných obchůzkách státní silnice, která byla kvůli velkým mrazům logicky kontrolována z hlediska bezpečnosti provozu.

Ve stejném roce začala nedaleká obec Střeziměř naléhat na přesunutí četnické stanice z Červeného Újezdu do Střezimíře. Argumentovala tím, že je daleko větší obcí s větším počtem obyvatel než Červený Újezd, dále, že se v obci nachází pošta, která by podle ní umožnila rychlejší řešení služebních záležitostí četnictva, že tudy prochází frekventovaná silnice na Jistebnici a Nadějkov a dále odtud odbočuje silnice na Borotín. Kvůli nedaleké železniční stanici Stupčice je zde také navíc poměrně čilý ruch, nehledě k nedalekým lázním ve Stupčicích a dochází zde ke krádežím. Četnickou stanici pak obec chtěla umístit do stejné budovy, kde sídlila pošta. S tímto úmyslem vyjádřila nesouhlas obec Červený Újezd, která vyvrátila většinu těchto argumentů. Jednou z hlavních příčin hovořících ve prospěch ponechání četnické stanice v Červeném Újezdu byla stále nesplacená budova obecního domu, ve kterém se stanice nacházela. Tato budova byla vystavěna především pro účely četnické stanice, obec se kvůli ní zadlužila, a pokud by byla stanice přemístěna, hrozilo nebezpečí, že obec nenajde

---

²⁷⁰ SOkA Benešov, f. ČsČÚ, Památník. Tamtéž, SSK (1933-1936), inv. č. 1.

²⁷¹ Tamtéž, f. ČsČÚ, SSK (1933-1936), inv. č. 1.

nového nájemce, který by nahradil příjmy určené na splácení dluhu. Poměrně zarážející je fakt, že s přesunem stanice do Střezimíře vyjádřil souhlas velitel újezdské stanice vrchní strážmistr Jan Šonka. Četnická stanice byla v Červeném Újezdu nakonec ponechána, velitelství četnického oddělení v Táboře po obdržení vyjádření od okresního úřadu v Sedlčanech uznalo, že z hlediska výkonu služby by bylo umístění stanice ve Střezimíři lepším řešením, nicméně vzhledem k výše popsaným okolnostem je vhodnější stanici ponechat na dosavadním místě.²⁷²

Během kritického roku 1938 byly v obvodu újezdské stanice spáchány dvě sebevraždy. Ani jedna z nich neměla souvislost s událostmi v Mnichově. V prvním případě se zastřelil výminkář Petr Bukvoj z Borkovic, který trpěl velkými bolestmi následkem rakoviny žaludku a střev a jehož nemoc negativně ovlivnila i jeho duševní stav. Druhou sebevraždu spáchal František Koželuh z obce Moraveč skokem pod vlak kvůli nešťastné lásce. Poté, co byla 23. září 1938 vyhlášena všeobecná mobilizace, dohlíželo zdejší četnictvo nad jejím průběhem. Kontrolovalo, zda jsou vyvěšeny vyhlášky a zda jsou o mobilizaci občané vyrozuměni, konalo mobilizační obchůzky a sledovalo odchod záložníků a střežilo důležité objekty a komunikace. Po podepsání mnichovské dohody museli četníci řešit příliv uprchlíků z pohraničí. Dne 3. října dohlíželi nad evakuací stovky uprchlíků německé národnosti z nádraží ve Stupčicích, kteří měli být odesláni zpět do zabraného území. Řada uprchlíků se v obvodu stanice později usadila a četníci proto z nařízení politických úřadů monitorovali situaci a případně v tomto duchu plnili nařízení politických úřadů.²⁷³

V lednu 1939 vyšetřoval strážmistr Josef Černý případ přestupku proti bezpečnosti těla. Jednalo se o poměrně běžný trestný čin, který lze asi nejsnáze interpretovat jako rvačku. V tomto případě se jednalo o rvačku hospodskou, do které byli zapleteni celkem čtyři lidé – Josef Kraft, Karel Kratochvíl, František Kořený a jeho žena Anna. Vše začalo tím, když si Anna Kořená přišla v časných ranních hodinách 1. ledna vyzvednout do hostince ve Střezimíři muže, který zde již delší dobu posedával a hrál karty. Kořená byla žena rázná a snad i trochu hysterická, a poté co svého muže našla, začala mu velmi hlasitě vyčítat, že místo toho, aby jí přišel naproti ke vlaku, zde pouze sedí, pije a hraje karty s karbaníky a uličníky. Do jejího křiku se vložil jeden

---

²⁷² SOkA Příbram, f. OkÚ Sedlčany – presidiální spisy (1919-1939), kart. 27, inv. č. 475.

²⁷³ SOkA Benešov, f. ČsČÚ, SSK (1936-1939), inv. č. 4.

z karetních spoluhráčů Kořeného, Kratochvíl, který prohlásil následující:²⁷⁴ „*Takhle se do hospody nechodí, na to stačí Váš muž a nás můžete vynechat.*“ Kořená odvětila: „*Vy držte hubu, já si jdu pro svého, Vy jeden kurevníku.*“ Kratochvíl následně oponoval: „*Když já jsem kurevník, Vy jste pak černá cikánka.*“ Poté už se vše seběhlo velmi rychle. Kořená Kratochvíla udeřila a tak rozpoutala ještě větší hádku a následně rvačku, do které se zapojil i Kořený a Krafta a díky které byli zraněni tři z účastníků a částečně poškozeno zařízení hostince. K žádným závažnějším zraněním ani škodám nedošlo, ale všichni zúčastnění byli udáni okresnímu soudu v Sedlci jako podezřelí z přestupku proti bezpečnosti těla.²⁷⁵

Patnáctý a šestnáctý březen 1939 prožili četníci z Červeného Újezdu alespoň po služební stránce poměrně klidně, neboť německé vojsko z důvodu nepřízně počasí a tím pádem těžko sjízdných komunikací dorazilo až 19. března. Úkolem četnictva poté bylo v obvodě udržet pořádek a zabránit střetům s okupanty. Dne 15. března nebyl na stanici přítomný strážmistr Josef Černý, který se tou dobou vracel ze soustředění na Slovensku, kde byl na nádraží v Rožumberoku spolu s ostatními zadržen a odzbrojen Hlinkovou gardou. O den později již vyšetřoval sebevraždu soukromníka Emanuela Poláka z Olomouce, který se zabil skokem pod vlak.

Další činnost stanice během okupace byla poznamenána dobovými politickými podmínkami. Jako obvykle měli četníci mnoho práce s cikánskými rodinami, které museli pravidelně kontrolovat a příležitostně vyšetřovat trestnou činnost nemluvě o běžné agendě, tzn. vyšetřování různých druhů přestupků, nehod, apod. Z nahlédnutí do důvěrné spisové agendy, ale vysvítá, že četnictvo vykonávalo i jiný, méně příjemný druh agendy – vyhledávání a dohlížení nad zákazem tradičních prvorepublikových oslav, např. narozenin TGM, zabavování nevhodných tiskovin, pátrání po různých osobách, v některých případech významných vojenských osobností, zde je ale nutno podotknout, že četníci stejně většinou neměli reálnou šanci dotyčné vypátrat, i kdyby se snažili, protože tyto osoby už většinou pobývali za hranicemi, případně v jiné oblasti protektorátu, dále dohled nad dodržováním nařízení týkajících se židovského obyvatelstva, atd.²⁷⁶ Dne 28. října 1944 se podařilo četníkům zdejší stanice zatknout nebezpečného udavače Jana Kasala z Votic, poté co několikrát nabádal jednoho občana

---

²⁷⁴ Pro zajímavost je zde rozhovor nebo spíše hádka uvedena v plné šíři.

²⁷⁵ SOkA Benešov, f. ČsČÚ, Spisy obyčejné, kart. 6, č. j. 37/39.

²⁷⁶ Tamtéž, Podací protokol důvěrný (1939-1945), inv. č. 53.

z Bonkovic k „Říši nepřátelské činnosti“. Protože odmítl vypovídat, byl četníky předán benešovskému gestapu, které ho ihned propustilo na svobodu.²⁷⁷

Z organizačního hlediska byl podstatný rok 1943, kdy byly v rámci vzniku cvičiště SS obsazeny Sedlčany a zdejší okresní četnické velitelství bylo zrušeno. Poté byla četnická stanice Červený Újezd zařazena zřejmě pod okresní četnické velitelství ve Voticích.²⁷⁸

Květnové povstání vypuklo ve zdejším kraji již 4. května, když místní obyvatelé začali odstraňovat německé nápisy, následujícího dne se jim podařilo odzbrojit pětáctyřicetičlennou vojenskou hlídku na nádraží ve Stupčicích. Újezdští četníci střežili od 7. května telefonní zesilovací stanici. Při této činnosti byl o den později v pět hodin odzbrojen strážmistr Antonín Kubát čtyřmi důstojníky SS. Četníci pak zesilovací stanici střežili až do 9. května, kdy je vystřídal velitel ochranné stráže poručík Kůrka, který už služeb četnictva prý nepotřeboval. V následujících dnech pak četníci ve spolupráci s několika členy ochranné stráže nebo se členy pomocných četnických orgánů pátrali po prchajících německých vojácích a během několika dnů zadrželi přes šedesát vojáků, které poté předali pořádkovému velitelství v Sedlci. Pátrání pokračovalo i v dalších dnech a mezitím se ve zdejším obvodu objevili 12. května vojáci Rudé armády. V červnu pátrali četníci po ruských vojácích, zběžích, kteří pokud byli dopadeni, byli předáni k dalšímu šetření sovětskému strážnímu oddílu, dále zadrželi jednu ženu kvůli kolaborantství.²⁷⁹ V tomto duchu pokračovala další služba zdejších četníků, kteří se museli přizpůsobit další změně politických poměrů a tím i změně nadřízených politických i četnických orgánů. Hodnocení činnosti zdejší četnické stanice v době okupace není snadnou záležitostí, z archivních materiálů nevysvítají veškerá fakta. Nicméně pamětníky je doloženo, že několik četníků ze zdejší stanice aktivně pomáhalo odbojovému hnutí – velitel stanice vrchní strážmistr František Vojta, strážmistr Josef Černý, štábní strážmistr Antonín Kubát a štábní strážmistr František Študera.²⁸⁰

---

²⁷⁷ Josef MATĚJKA, *Borotín v odboji v letech 1939-1945*, Borotín 1945, s. 28. SOkA Benešov, f. ČsČÚ, SSK (1943-1945), inv. č. 6.

²⁷⁸ SOkA Benešov, f. ČsČÚ, Podací protokol důvěrný (1939-1945), inv. č. 53.

²⁷⁹ Tamtéž, SSK (1943-1945), inv. č. 6.

²⁸⁰ J. MATĚJKA, *Borotín v odboji*, s. 33.

Činnost četnické stanice pokračovala i po roce 1945, ale již jako stanice SNB. K jejímu definitivnímu zrušení došlo 20. července 1950 a od té doby v obci žádný bezpečnostní sbor nefunguje.²⁸¹

5.4 Srovnání četnických stanic Čerčany a Červený Újezd

Při komparaci četnických stanic v Čerčanech a Červeném Újezdu budeme vycházet ze tří hledisek. V první řadě bude zhodnocena činnost stanic a jejich fungování v kontextu místních poměrů. Posléze bude srovnána v rámci možností personální otázka a nakonec samotné zázemí.

Obě četnické stanice zahájily svou činnost v listopadu 1919, tedy asi rok po vzniku Československé republiky. Stanice v Čerčanech pokračovala dále v nových politických podmínkách ve své činnosti po přesídlení z Poříčí, újezdská žádnou předchůdkyni neměla.

Odlišnost obou četnických stanic se projevovala ve dvou zásadních skutečnostech. U stanice v Čerčanech je nutno připomenout existenci železničního nádraží, na němž a v jeho okolí se denně pohybovalo velké množství lidí. Tato skutečnost předurčovala v mnohém činnost čerčanské stanice, sídlící v bezprostřední blízkosti objektu, jak mohou dosvědčit také zápisy staničních knih, kde jsou železniční přestupky jedním z nejčastějších trestných činů. Kromě vyšetřování železničních přestupků dbalo četnictvo obecně na bezpečnost na nádraží a střežilo také důležité objekty (železniční most). Oproti tomu újezdská stanice ve svém sídle nádraží neměla, dráha obcí vůbec neprocházela, a proto zde byl obecně menší ruch. Železniční stanice se nacházela až ve vzdálenějších Stupčicích. Sice patřila do obvodu zdejší stanice, ale vzhledem k velikosti obvodu logicky nemohla být hlídána a obcházena neustále.

Červený Újezd byl specifický přítomností několika cikánských rodin, jejichž členové se pravidelně pohybovali v různých částech obvodu četnické stanice. Tímto problémem, pokud tak můžeme soudit, nebyla čerčanská stanice zatížena vůbec. Pokud se zde někdy cikáni pohybovali, byl to pravděpodobně ojedinělý jev, který se v pravidelné činnosti zdejšího četnictva příliš neprojevoval.

V aktivitách obou stanic najdeme logicky také shodné prvky, a to především když vezmeme v potaz charakter venkovského prostředí, kde byla konána četnická služba.

---

²⁸¹ SOkA Benešov, f. ČsČÚ, Památník.

V tomto ohledu tedy obě stanice řešily stejné případy, tj. krádeže, rvačky, přestupky proti živnostenskému řádu, apod.

Terén, ve kterém se četníci při svých obchůzkách pohybovali, byl členitý v okolí Čerčan i Červeného Újezdu, v případě Čerčan snad poněkud více. Značnou fyzickou zdatnost ale museli projevit četníci obou stanic. Zejména, když si uvědomíme, že konali obchůzky za každého počasí, během tehdejších krutých zim, kdy se museli prodírat obrovskými sněhovými závějemi.

Z hlediska personálního obsazení stanic můžeme podle dostupných pramenů téměř s jistotou tvrdit, že se obou stanic nějakým způsobem dotkly mnichovské události, okupace v roce 1939 a vznik Slovenského štátu, kdy byla na stanice přidělena řada četníků z pohraničních oblastí nebo ze Slovenska. Pokud hovoříme o velitelích stanic, situace se různí. V Čerčanech byli všichni velitelé v hodnosti vrchního strážmistra, v Červeném Újezdu známe dva případy, kdy byl dočasně velitelem strážmistr a praporčík. Na této stanici pak nastala poněkud neobvyklá situace v roce 1939, kdy zde krátce sloužili zároveň dva vrchní strážmistři. Po dobu existence stanice se nestalo, aby byl některý z čerčanských četníků převelen na stanici újezdskou či naopak. V případě četníka Františka Vojty (viz. příloha 3 a 4) se jednalo o pouhou shodu jmen. Nejdéle sloužícím četníkem na stanici v Čerčanech byl František Maršál s osmnácti lety, který tak překonal Adolfa Augustina z Červeného Újezdu s jedenácti lety.

Zázemí činnosti četnictva se u obou sledovaných stanic lišilo. Četnická stanice v Červeném Újezdu získala ke konci první poloviny dvacátých let vlastní zbrusu novou budovu, kde sice sídlilo i několik dalších obecních podniků, ale četníci díky ní získali vlastní vyhovující zázemí, v několika případech i byty pro své rodiny. Četnická stanice v Čerčanech sídlila v budovách starších, většinou snad ale vyhovujících. Její četníci měli snad vlastní byty či domy buď v samotných Čerčanech, nebo v okolí, s výjimkou velitele Petra Knapa v letech 1930-1934, kdy byla stanice v jeho domě. Přímou potřebu stanice ale nebyla vybudována žádná ze tří budov, ve které četníci sídlili.

Rozdílů najdeme také v poválečném vývoji stanic. Zatímco četnická stanice v Čerčanech zde po několika proměnách setrvala až do dnešních dob, stanice v Červeném Újezdu byla zrušena už v roce 1950. Pokud hledáme příčinu, proč tomu tak bylo, musíme v případě Čerčan opět přihlídnout ke zdejšímu nádraží, železničnímu uzlu, kde se stýkala trať z Prahy do Tábora a do Posázaví, který si svou důležitost uchovává už desítky let. V Červeném Újezdu naproti tomu základní kámen činnosti

stanice, tj. rodiny kočovných cikánů, postupem času zmizel. V dnešní době zde tedy policie nesídlí a obvod stanice spadá nyní pod obvodní oddělení ve Voticích.

6. Závěr

Dějiny četnických stanic jsou neoddelitelnou součástí dějin bezpečnostních sborů. Přibližují nám totiž nezákladnější složku četnické organizace, tak jak se vyvíjela již od devatenáctého století včetně jejich zvláštností daných místními poměry a jejich příslušníků, kteří plnili službu vlasti.

Podobně tomu bylo i v případě četnických stanic sledovaných v této práci. Obě stanice existovaly v době meziválečné republiky a Protektorátu Čechy a Morava.

Čerčanská stanice se po svém přesunutí z Poříčí n. S. stala součástí postupně se formující obce, nabývající již od konce druhé poloviny devatenáctého století stále většího významu. Stalo se tak v důsledku vybudování železniční tratě, která zde podstatným způsobem zvýšila frekvenci obyvatelstva. Mnozí z cestujících vystoupili právě v Čerčanech, aby využili klidného prostředí v okolí řeky Sázavy k rekreaci. V obci byla mezitím vystavěna většina běžných institucí, tj. pošta, kampelička, škola. S některými z nich sdílela četnická stanice ve třicátých a čtyřicátých letech budovy. Stanice v Čerčanech pokračovala na rozdíl od stanice újezdské v další činnosti na novém působišti.

Stanice v Červeném Újezdu byla vytvořena zcela nově v jedné z mnoha obcí na Voticku. V případě, že by se zde neusídlily kočovné cikánské rodiny, je pravděpodobné, že zde žádná četnická stanice nemusela vůbec vzniknout. Červený Újezd totiž nebyl příliš velký, nebyl ani důležitou dopravní křižovatkou a nefungovala zde ani pošta, pouze kampelička a obecná škola (a později měšťanská škola).

Odlíšné důvody vzniku (přemístění) obě stanice provázely po celou dobu jejich existence, což se projevovalo na charakteru jejich činnosti. Mimo to ale stanice řešily běžné úkoly, jako ostatně všechny stanice v Československu. Vyšetřování přestupků, krádeží, vražd, sebevražd bylo všední součástí zdejší četnické služby. Početní stav stanic nebyl příliš vysoký, většinou zde sloužili tři četníci.

V druhé polovině třicátých let zasáhly stanice události, které mohly značně poznamenat jejich další chod. V případě četnické stanice v Červeném Újezdu byla ohrožena její další existence v obci, neboť se uvažovalo o jejím přesunutí do nedaleké obce Střezimíř. Četnickou stanicí v Čerčanech by oproti tomu mohlo ovlivnit plánované zřízení nové stanice v Poříčí. Ani jedna z událostí však nakonec nebyla realizována, a v případě četnické stanice v Čerčanech došlo pouze k jejímu personálnímu posílení.

Obě stanice spadaly do obvodu četnické pátrací stanice v Táboře a po vzniku Protektorátu po většinu času pod stejnou služebnu gestapa.

Jinak měly stanice rozdílné nadřízené orgány. Nadřízenými čerčanské stanice, jako jedné ze stanic benešovského okresu, bylo Okresní četnické velitelství v Benešově a Četnické oddělení v Benešově (případně v Praze). Oproti tomu nadřízenými stanice újezdské, nacházející se v sedlčanském okresu, Okresní četnické velitelství v Sedlčanech (posléze ve Voticích) a Četnické oddělení v Táboře.

Obou stanic se nějakým způsobem dotklo zřízení Protektorátu Čechy a Morava, kromě nových úkolů, které musely plnit. Platí to zejména pro rok 1943, kdy došlo k vystěhování částí Benešovska, Neveklovska a Sedlčanska za účelem zřízení cvičiště zbraní SS. Stanici v Čerčanech byl v důsledku těchto událostí zmenšen služební obvod a stanice v Červeném Újezdu přišla tímto o „své“ Okresní četnické velitelství v Sedlčanech. Služba četnictva na zdejších stanicích v době okupace znamenala pro většinu z nich velké riziko, neboť na obou stranách byli někteří z četníků buď přímo zapojeni v odboji, nebo odbojářům pomáhali.

V roce 1945 byly obě stanice přeměny na služebny Sboru národní bezpečnosti. V následujících letech poté buď zcela zanikly (stanice v Červeném Újezdu), nebo pokračovaly v další činnosti až do dnešních dnů (Čerčany).

Četnické stanice v Červeném Újezdu a v Čerčanech byly součástí rozsáhlé správní struktury Československé republiky. Byly výkonnou složkou úřadů politické správy (od roku 1928) v zemi české, dále v politickém okresu benešovském a sedlčanském. Jako takové byly pověřeny úkoly danými jednak jejich charakterem jakožto státní instituce, které podobně plnily i stanice v ostatních zemích republiky, jednak úkoly vyplývajícími ze specifických místních podmínek, ať už v celém okrese nebo v jejich bezprostředním okolí. Mezi ně patřily úkoly správní a samozřejmě bezpečnostní. Četnictvo také muselo do jisté míry spolupracovat i s orgány samosprávy reprezentované místními starosty. Tímto způsobem fungovaly stanice za standardních podmínek v dobách míru, za války přibývaly úkoly nové.

Čerčany a Červený Újezd byly obcemi převážně zemědělsky orientované oblasti ve vnitrozemí Čech, obydlené převážně obyvatelstvem české národnosti. Zdejší četnictvo tudíž logicky nebylo zaměstnáno úkoly, které musely plnit stanice v pohraničí, dennodenně přicházející do styku s příslušníky národnostních menšin a jejichž služba byla náročnější i co se týče vnějších podmínek.

Období standardní činnosti sledovaných stanic můžeme vymezit rokem 1919, tedy jejich vznikem, a rokem 1938, konkrétně podpisem mnichovské dohody a následným obsazením československého pohraničí. Již na podzim roku 1938 se tedy potýkaly s novými úkoly, spojenými především s uprchlickou otázkou. Další změny pak nastaly po okupaci, která ovlivnila nejen činnost četnictva, ale také jeho organizaci. Sledovaných četnických stanic se dotkla okupace podobně jako jiných v Čechách a na Moravě. K zásadním změnám na nejnižší úrovni četnické organizace totiž nedošlo, četnické stanice byly nadále zachovány. Proměněná situace se tedy projevila zejména ve způsobu úřadování a výkonu služby.

Při studiu problematiky dějin četnických stanic v Čerčanech a v Červeném Újezdu vyplynuly některé skutečnosti, které si zaslouží větší pozornost. Jelikož se však jedná o hypotézy, budou zde pouze nastíněny.

V prvé řadě stojí za zmínku samotné založení stanice v Červeném Újezdu. Příčina jejího vzniku, tedy zhoršená bezpečnostní situace v obci a v jejím okolí v důsledku příchodu několika cikánských rodin, je nepopiratelným faktem, nicméně zvaženy musí být i další skutečnosti. Jak bylo nastíněno výše, obec byla kvůli postavení nové budovy pro stanici ochotná zadlužit se na mnoho let dopředu. Proč tomu tak bylo? Obec se mohla tak vysoké investici jednoduše vyhnout, kdyby četnickou stanici přenechala nedaleké obci Střezimíř. Ušetřené finance by pak mohla investovat do jiných obecních podniků. To se ale nestalo, proto musíme uvažovat o tom, že stanice měla pro obec zvláštní význam nebo přesněji mohla mít zvláštní význam pro některé činitele obecní nebo četnické.

Další zajímavostí bylo umístění dvou vrchních strážmistrů současně na četnické stanici v Červeném Újezdu v roce 1939. Situace byla poněkud nezvyklá v tom, že jeden z nich na stanici musel sloužit jako řadový četník. V tomto případě je ale vysvětlení nasnadě. Druhý vrchní strážmistr, František Vrba, byl do Červeného Újezdu převelen v důsledku odtržení Slovenska v březnu 1939. Je možné, že zemské četnické velitelství pro Vrba zatím nenalezlo stanici, kde by mohl vykonávat funkci velitele, a proto byl prozatímně přeložen do Červeného Újezdu. Setrval zde až do podzimu téhož roku, kdy byl na vlastní žádost z rodinných důvodů přemístěn na stanici ve Vysokém Chlumci, kde již vykonával funkci velitele.

Četnické stanice byly sice nejnižší složkou organizace četnictva v našich zemích, přesto však složkou velmi důležitou. Veškerá nařízení ať už nadřízených orgánů četnických, či politických vykonávaly totiž především ony. Přitom nezáleželo na tom, zda byly podmínky příznivé či ne, četnická služba měla být a také byla vykonávána za všech okolností.

7. Seznam použitých pramenů a literatury

Archivní prameny:

Státní okresní archiv Benešov

SOkA Benešov, AoČ, Obecní kronika Čerčan (1921-1940), inv. č. 153.

SOkA Benešov, AoČ, Obecní kronika Čerčan (1941-1960), inv. č. 154.

SOkA Benešov, AoČÚ, Obecní kronika, inv. č. 420.

SOkA Benešov, ČsČ, Památník četnické stanice, inv. č. 63.

SOkA Benešov, ČsČ, Staniční služební kniha (1929-1930), inv. č. 64.

SOkA Benešov, ČsČ, Staniční služební kniha (1935), inv. č. 66.

SOkA Benešov, ČsČ, Staniční služební kniha (1939-1940), inv. č. 78.

SOkA Benešov, ČsČ, Staniční služební kniha (1941-1943), inv. č. 80.

SOkA Benešov, ČsČÚ, Památník četnické stanice (1919-1950), inv. č. 1.

SOkA Benešov, ČsČÚ, Podací deník (1926-1928).²⁸²

SOkA Benešov, ČsČÚ, Podací protokol důvěrný (1939-1945), inv. č. 53.

SOkA Benešov, ČsČÚ, Protokol o přehlídce (1919-1930), inv. č. 3.

SOkA Benešov, ČsČÚ, Spisy obyčejné (1939), kart. 6, č. j. 13/37.

SOkA Benešov, ČsČÚ, Spisy obyčejné (1939), kart. 6, č. j. 326/39.

---

²⁸² V SOkA Benešov je uložen v deskách staniční služební knihy (1929-1933), inv. č. 3.

SOkA Benešov, ČsČÚ, Spisy obyčejné (1939), kart. 6, č. j. 782/39.

SOkA Benešov, ČsČÚ, Spisy obyčejné (1939), kart. 6, č. j. 783/39.

SOkA Benešov, ČsČÚ, Spisy obyčejné (1939), kart. 7, č. j. 1258/39.

SOkA Benešov, ČsČÚ, Spisy obyčejné (1939), kart. 7, č. j. 1377/39.

SOkA Benešov, ČsČÚ, Spisy obyčejné (1939), kart. 7, č. j. 1530/39.

SOkA Benešov, ČsČÚ, Staniční služební kniha (1933-1936), inv. č. 1.

SOkA Benešov, ČsČÚ, Staniční služební kniha (1936-1939), inv. č. 4.

SOkA Benešov, ČsČÚ, Staniční služební kniha (1943-1945), inv. č. 6.

SOkA Benešov, FúČÚ (1909-1924), Farní kniha, inv. č. 320.

SOkA Benešov, OkÚ Benešov, presidiální spisy (1919-1939), kart. 48, inv. č. 5.

SOkA Benešov, OkÚ Benešov, presidiální spisy (1919-1939), kart. 54, inv. č. 630.

SOkA Benešov, OkÚ Benešov, presidiální spisy (1919-1939), kart. 57, inv. č. 846.

SOkA Benešov, OkÚ Benešov, presidiální spisy (1919-1939), kart. 63, inv. č. 655.

SOkA Benešov, OkÚ Benešov, presidiální spisy (1939-1945), kart. 68, inv. č. 1629.

SOkA Benešov, OkÚ Benešov, presidiální spisy (1939-1945), kart. 69, inv. č. 526.

SOkA Benešov, OšČÚ, školní kronika I. díl, inv. č. 237, kniha 222.

SOkA Benešov, OšČÚ, školní kronika II. díl, inv. č. 238, kniha 223.

SOkA Benešov, OšČÚ, školní kronika III. díl, inv. č. 239, kniha 224.

Státní okresní archiv Příbram

SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany (1855-1945), inv. č. 695, kniha 519.

SOkA Příbram, OkÚ Sedlčany (1855-1945), inv. č. 808, kniha 620.

SOkA Příbram, OkÚ v Sedlčanech – presidiální spisy II. (1919-1939), kart. 27, inv. č. 475.

SOkA Příbram, ONV Sedlčany (1945-1960), kart. 71, inv. č. 170.

Národní archiv

NA, ZČV Praha, kart. 1120, sign. Maršál František I. *1889

NA, ZČV Praha, kart. 1158, sign. Režný Václav *1913

NA, ZČV Praha, kart. 1169, sign. Vitáček František *1889

NA, ZČV Praha, kart. 1169, sign. Vojta František I. *1898

NA, ZČV Praha, kart. 1170, sign. Vrba František *1896

Tištěné prameny:

a) normativního charakteru

ERHART, Josef, *Rukověť četnictva*, Praha 1937.

PINKAS, Oldřich – ERHART, Josef, *Sbírka četnických předpisů*, Kroměříž 1923.

Jednací řád četnictva, Díl I. - II., Praha 1928.

Kasární předpis pro čs. četnictvo, Kroměříž 1936.

b) úřední povahy

Adresář republiky Československé pro průmysl, živnosti, obchod a zemědělství, Svazek I., Praha 1932.

Kalendář československého četnictva 1935, Praha 1934.

c) statistiky

Statistický lexikon obcí v republice československé, I. díl země česká, Praha 1924.

Statistický lexikon obcí v republice československé, I. díl země česká, Praha 1934.

d) odborné časopisy

Bezpečnostní služba.

Literatura:

DOSTÁL Jaroslav, *Posázaví*, Praha 1946.

DURDÍK, Tomáš, *Encyklopedie českých hradů*, Praha 1995.

FARA, František, *Četnické vzpomínky*, Praha 2002.

HABART, Čeněk: *Sedlčansko, Sedlecko a Voticko IV*, Sedlčany 1995.

HERTL, Jan – CHARVÁT, Jaroslav – PETRÁŇ, Josef – REINŠTEIN, Čeněk – TYWONIAK, Jiří, *Podblanicko proti okupantům*, Benešov u Prahy 1966.

HLEDÍKOVÁ, Zdeňka - JANÁK, Jan - DOBEŠ, Jan, *Dějiny správy v českých zemích od počátků státu po současnost*, Praha 2005.

HOBZEK, Josef – SAMÁNKOVÁ, Eva - PATERA, Václav, *Mapa kulturních památek ČSSR*, Praha 1976.

KLEČACKÝ, Martin, *Generálmajor Václav Řezáč – četnickým důstojníkem z monarchie do republiky*, in: Almanach příspěvků VII. konference policejních historiků, která se uskutečnila ve dnech 18. -20. října 2012 v Muzeu Policie České republiky, Praha 2012, s. 285-308.

KLEČACKÝ, Martin, *Národní výbor a četnictvo: převzetí rakouského četnictva do služeb nového československého státu (1918-1920)*, in: Moderní dějiny 2, 2012, s. 61-82.

Kol. *Benešovsko Podblanicko*. Praha 1985.

Kol. *Čerčany*. Praha 2006.

Kol. *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku VI. Východní Čechy*, Praha 1989.

Kol. *Středočeský kraj: města a obce Středočeského kraje*, Rožnov pod Radhoštěm 2011.

Kol. *Vranovsko 1352-2012*, Vranov 2012.

KOLAFOVÁ, L. – MACHATKOVÁ, R. – KREČ, J. – ŠTURZ, J. - NOSKOVÁ, A., *Zemské četnické velitelství Praha 1851-1945 (Inventář)*, Praha 1967.

- KOLÁŘ, Ondřej, *Jak se (ne)stát četníkem. Způsob přijímání nováčků k československému četnictvu*, in: *Fakta a svědectví* 10, 2011, s. 8-9.
- KREČ, J., *Inspektor uniformované policie 1942-1945, Praha (inventář)*, Praha 1971.
- KRŮTA, Václav, *Obrana národa – kraj Benešov*, in: *Středočeský sborník historický*, 26-27, 2001-2002, s. 111-136.
- MACEK, Pavel - UHLÍŘ, Lubomír, *Dějiny policie a četnictva I*, Praha 1997.
- MACEK, Pavel - UHLÍŘ, Lubomír, *Dějiny policie a četnictva II*, Praha 1999.
- MACEK, Pavel - UHLÍŘ, Lubomír, *Dějiny policie a četnictva III*, Praha 2002.
- MATĚJKA, Josef, *Borotín v odboji v letech 1939-1945*, Borotín 1945.
- OTTO, Jan, *Ottův slovník naučný*, sv. VI, Praha 1893.
- OTTO, Jan, *Ottův slovník naučný*, sv. XXVI, Praha 1907.
- POVOLNÝ, Daniel - MAREŠ Pavel, *Pomníky a pamětní desky obětem 1. a 2. světové války*, in: *Sborník vlastivědných prací z Podblanicka*, 38, 1998 s. 277-318.
- SZÁKOVÁ Marie, *Okresní úřad Benešov. Presidiální spisy (1919, 1. 3. – 1939, 3. 10.) (Katalog)*, Benešov u Prahy 1974.
- ŠTĚDRA, Milan, *Sto let železnice Čerčany – Kácov*, in: *Pod Blaníkem*, 1, 2002, s. 19-20.
- TYWONIAK, Jiří, *Historické památky okresu Benešov II*, Benešov 1987-1989.
- TYWONIAK, Jiří, *Léta okupace na Benešovsku I. (1939-1942)*. Benešov 1987.
- VAJSKEBR, Jan, *Organizační vývoj německé pořádkové policie na území Protektorátu Čechy a Morava od ukončení vojenské správy po reorganizaci na podzim 1939*, in: *Securitas imperii* 18, 2011, s. 168-199.
- VLASÁK, Antonín Norbert, *Okres Votický, nástin statisticko-historický*, Praha 1873.
- VOTOUPALOVÁ, Dana, *Velitelství vládní uniformované policie v Brně (1919) 1942-1945. Inventář*, Brno 1979.

Internetové zdroje:

Básník - kněz F. A. Lhotka a Lhotkové z Řevnova [online]. [cit. 28. 5. 2014]. Dostupné z: <<http://www.revnovskelisty.estranky.cz/clanky/o-revnove/basnik---knez-f.a.lhotka-a-lhotkove-z-revnova.html>>

Četnické pohotovostní oddíly [online]. [cit. 26. 4. 2014]. Dostupné z: <<http://www.cetnictvo.cz/cetnictvo/cetnicke-pohotovostni-oddily.htx>>

Četnické stanice v Čechách 1927 I. [online]. [cit. 28. 7. 2014]. Dostupné z: <<http://www.cetnickastanicejehnice.estranky.cz/clanky/cetnictvo---historie/cetnicke-stanice/cetnicke-stanice-v-cechach-1927.html>>

Praporčík Staňa vypráví (1. část) [online]. [cit. 7. 7. 2014]. Dostupné z: <<http://www.policista.cz/clanky/reportaz/665/>>

ROUBÍK, František, *Pokusy o zřízení četnictva v Čechách*, [online]. [cit. 7. 7. 2014]. Dostupné z: <<http://www.primaplana.net/txt/studie/roubik-pokusy-zrizeni-cetnictva.html>>

UHLÍŘ, Lubomír, *Osudy rakouských četníků.* [online]. [cit. 9. 7. 2014]. Dostupné z: <<http://www.primaplana.net/txt/varia/uhlir-osudy-rakouskych-cetniku.html>>

Vaňkův mlýn od okupace po vyvlastnění. [online]. [cit. 9. 7. 2014]. Dostupné z: <<http://www.vyvlastneni-pozemku.cz/vankuv-mlyn-okupace-vyvlastneni/>>

8. Seznam příloh

Příloha č. 1: Osobní spis štábního strážmistra Václava Režného	100
Příloha č. 2: Osobní spis vrchního strážmistra Františka Vojty z období Protektorátu	102
Příloha č. 3: Výkaz činnosti četnické stanice Červený Újezd v letech 1919-1925	104
Příloha č. 4: Přehled četníků sloužících na četnické stanici v Čerčanech v letech 1919 - 1945	104
Příloha č. 5: Přehled četníků sloužících na četnické stanici Červený Újezd od 1. 11. 1919 do 9. 5. 1945	105
Příloha č. 6: Četnické stanice Čerčany a Červený Újezd v Kalendáři československého četnictva na rok 1935.....	106
Příloha č. 7: Protokol o přehlídce na stanici Červený Újezd dne 24. a 25. 11. 1927 ..	108
Příloha č. 8: Čerčany v roce 1942.....	109
Příloha č. 9: Sídlo četnické stanice v Čerčanech v letech 1931-1934, dnešní ulice Růžkova č.p. 194	109
Příloha č. 10: Vrchní strážmistr Petr Knap, první velitel čerčanské četnické stanice ..	110
Příloha č. 11: Četníci čerčanské četnické stanice v období okupace, zleva strážmistr Josef Šimánek, strážmistr Václav Režný, vrchní strážmistr Bohumil Chvojka, strážmistr Antonín Cerha.....	110
Příloha č. 12: Dnešní stav budovy OČV Benešov, Tyršova 179	111
Příloha č. 13: Červený Újezd v roce 1941	112
Příloha č. 14: Náčrt četnické stanice v Červeném Újezdu.....	112
Příloha č. 15: Budova OČV Sedlčany, Tyršova 161	113
Příloha č. 16: Budova ZČV Praha, Karmelitská 388/2.....	114

9. Přílohy

Příloha č. 1: Osobní spis štábního strážmistra Václava Režného

Zemské četnické velitelství Praha.

OSOBNÍ ZÁZNAM

pro gážístu mimo služební třídy.

1	Jméno rodné a křestní		Režný Václav			
2	Hodnost	č.na zk. present.	strážm.	štrážm.	prap.	vrchní strážm.
3	Povýšen do této hodnosti	datum	1.4.1938	1.10.1938	1.7.1944	
		d.r.č.	15/1938	126/39	II-3/44	
4	Data narození, obec, okres, země		14.10.1913. Praha, Čechy			
5	Domovská příslušnost, obec, okres, země		Čerčany, okr. Benešov u Prahy, Čechy			
6	Národnost a náboženství		česká		římsko katolické	
7	Znalost cizích jazyků					
8	Stav	svobodný	#####			
		ženatý, od kdy ?	25. Juli 1942.			
9	Rok odvodu, vojenská hodnost a vojenské těleso		1935, svobodník, drag. pluk 4, Klatovy			
10	Předběžné vzdělání, školy, vyučovací jazyk a zaměstnání před vstupem k četnictvu		4. třídy reálného gymnasia s vyuč. jaz. českým obchodní příručí			
11	Absolvoval četnické školy, od - do, kde d.r.č.	pro výcvik četníků na zkoušku	od 1.4.1938 do 10.9.1938 v Trenč. Teplicích, d.r.č. 3/38 z 19.10.1938			
		prospěch, pořadí	dobrý 22/80, d.r.č. 126/39			
		pro výcvik vel.stanic				
		prospěch, pořadí				
		pro výcvik výk.důst.				
12	Absolvoval zvláštní kursy u vojska nebo u četn. a s jakým prospěchem od - do, kde ? d.r.č.	lyžařský				
		pátrací				
		letecký				
		radiotelegrafický				
		trubačský				
		psuvod				
		řidičů služebních motorových vozidel				
13	Zvláštní schopnosti a znalosti	cyklista, plavec				
14	Sloužil v zahraničním vojsku	v	od	do		

Landeskommando Bohmen
PERSONALP

15 Má vyznamenání a pochvaly ?

16 Rodné a křestní jméno manželky, její domovská příslušnost před sňatkem: Obec, okres, země: národnost
Anna Zákonová, Prag, Bez. Prag, tschechische.

17 Jména a data narození dětí: kterou školu / vyučovací jazyk: / a jakou třídu navštěvují
Miloš, geb. 26. 8. 1943.

18 Jména, povolání a bydliště rodičů, bratří a sester
a/ Václav a Marie Režná, Čerčany, okr. Benešov Prahy, otec voj. praporčík v. v.
b/ Václav Josef Rudolf Zákon, Schauspieler in Theater wohnhaft in Prag-Vyšehrad, Neklangasse Nr. 108, Mutter Emanuele Marie Zákon, Prag II. Svambergasse Nr. 14. Bruder Miroslaus Zákon, Radiomechaniker wohnhaft bei Mutter.

19 Kvalifikace

	1934	1935	1936	1937	1938	1939	1940	1941	1942	1943
						3	3	3		
	1944	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953

20 Data zařadění u četnictva

Stanice	Oddělení	Od kdy	Poznámka /d.r.č., neb rozkaz z.č.v./
Četn. pohot. oddíl Baňská Bystrica	B. Bystrica	10. 9. 1938	d.r. 3/38 z 19. 10. 1938.
Četn. poh. oddíl Rakovník	Příbram	18. 4. 1939	Presentován u ZČV Praha dne 10/3 1939, dr.č. 43/39 z 15/4. 38
Český Brod	Benešov u Pr.	30. 9. 1939	d.r. č. 43/39 z 15. 4. 1939.
Tschertschan	Beneschau	1. 8. 1942	Tgbf. NR. 75/1942.

Zdroj: NA, ZČV Praha, kart. 1158, sign. Režný Václav *1913

Příloha č. 2: Osobní spis vrchního strážmistra Františka Vojty z období Protektorátu

11-854
Nicht umlegen!

Gendarmerie-Landeskommando Böhmen.

PERSONALBOGEN.

1	Vor- und Zuname: Franz Vojta i. <i>P. 785</i>						
2	Dienstgrad	Probegend.-Anwärter	Gend.-Wachtm.	Gend.-Stwachtm.	Gend.-Fähnrich	Gend.-Obwachtm.	
3	Eingestellt seit, — bzw. befördert zum	Datum	17.12.1920	17.12.1921	1.2.1931	1.1.1934	25.6.1937
		Tgb. Nr.	130/20	148/21	12/31	4/34	45/37
4	Geburtsdaten, Ort, Bezirk, Land 3.10.1898 Ober Slowenitz, Budweis, Böhmen						
5	Heimats-Ort, Bezirk, Land Ober Slovenitz, Budweis, Böhmen						
6	Volkszugehörigkeit — Religion tschechische, — röm.kathol.						
7	Sprachkenntnisse	deutsch	in Wort: genügend		in Schrift: genügend		
		tschechisch	in Wort: sehr gut		in Schrift: sehr gut		
		andere Sprachen	in Wort: ./.		in Schrift: ./.		
8	Die deutsche Sprachprüfung		bestanden — ~~nicht bestanden~~ — ~~befreit~~ —				
	Die deutsche Wiederholungssprachprüfung		bestanden — nicht bestanden —				
9	Stand: verheiratet seit 28.4.1931						
10	Assentjahr, letzter Militärdienstgrad und Truppenkörper		1915, Gefreiter, Infanterie Reg. Nr.1.				
11	Vorbildung, — Schulen, welche Unterrichtssprache; Beschäftigung vor Eintritt zur Gendarmerie:		4 Klassen Volksschule, 3 Klassen Bürgerschule mit der tschechische Unterricht. Sprache. Musiker				
12	Absolvierte Gend.-Lehrgänge zur Ausbildung der — wo, wann, Tgb. Nr.	Probegendarmen Fortgang u. Reihenfolge	20.8.1921 Flavecké Podhradie, Slowakei, sehr gut, tgb.108/21, 146/21.				
		Führer der Gend.-Posten Fortgang u. Reihenfolge	1.9.1932 bis 30.6.1933 Presburg, sehr gut, „6“, tgb.45/33.				
		Offiziere d. V. D. Fortgang u. Reihenfolge	./.				
13	Absolvierte beim Militär oder Gend. den — wo, wann, Fortgang, Tgb. Nr. Zahl des GLK	Ski-	Lehrgang	./.			
		Fahndungs-		./.			
		Funker-		./.			
		Hundeführer		./.			
		Kraftfahrer		./.			
				./.			
14	War er Legionär? ja — nein		nein				

1301 — 248/43.

15	Besondere Fähigkeiten und Kenntnisse	keine										
16	Auszeichnungen und Belobungen	Eisene Verdienstkreuz ohne Krone.										
17	Geburts- u. Taufname seiner Ehegattin, Ort, Bezirk u. Land ihrer Heimatzuständigkeit vor der Eheschließung	Petrus Marie, Lomnitz an der Lainsitz, Bez. Witingau, Böhmen										
	Volkzugehörigkeit	tschechische										
18	Namen u. Geburtsdaten der Kinder, — Anführung der Schulen und Klassen, die sie besuchen, — Unterrichtssprache	Marie geb. 9.2.1932, Erste Klasse Hauptschule in Votiz, mit tschechische Unterrichtssprache Franz geb. 22.4.1934, 3 Klasse Volksschule in Rot-Aujest mit tschechische Unterrichtssprache										
19	Name, Beruf u. Wohnort der Eltern und Geschwister	a) des Gend.-Angehörigen	Vater gestorben, Mutter Marie, Ausgedingerte in Ober Slowenitz, Bez. Budweis. Brüder: Mathias, Landwirt, Ober Slowenitz, Bez. Budweis, Josef Polizeiinspektor in Budweis. Schwester: Marie verh. an Landwirt in Unter Slowenitz, Jakob Nevrdejs, Bez. Budweis, Elisabeth verh. an Eisenbahner Johan Polak in Budweis, Bez. Budweis, Anna, verh. an Landwirt Johan Riha in Stepánowitz, Bez. Budweis.									
		b) seiner Ehegattin	Vater Franz Petrus und Marie geb. Baštyř, Landwirte in Lomnitz, Bez. Budweis.									
20	Qualifikation	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947	1948	1949	
		sehr gut	sehr gut									
21	Diensteinteilung bei der Gendarmerie.											
Gend.-Posten		Gend.-Abteilung		seit		Bemerkung (Tgb. Nr. — Befehl des GLK)						
Pratislava - Dynamitka		Pressburg		13.1.1921		Tgb. 10/21						
Pressburg		Prešburg		31.8.1925		Tgb. 94/25						
Bačfa		Pressburg		1.6.1932		Tgb. 30/32						
Polomka		Rim. Sobota		15.5.1936		Tgb. 31/36						
Rot-Aujest		Beneschau		10.11.1937		Tgb. 143/37.						

Zdroj: NA, ZČV Praha, kart. 1169, sign. Vojta František I. *1898

Příloha č. 3: Výkaz činnosti četnické stanice Červený Újezd v letech 1919-1925

Rok	zatčení	zatčení z nařízení	oznámení	asistence	předvedení	nález mrtvoly	zranění dítěte	domovní prohlídka
1919	4	0	5	4	0	1	0	0
1920	30	0	87	8	0	0	0	0
1921	38	2	113	5	2	1	0	0
1922	52	3	181	6	0	1	0	0
1923	33	1	200	2	2	1	0	0
1924	8	0	179	0	0	2	1	0
1925	4	0	211	7	2	1	0	1

Zdroj: SOkA Benešov, f. ČsČÚ, Památník četnické stanice, inv. č. 1.

Příloha č. 4: Přehled četníků sloužících na četnické stanici v Čerčanech v letech 1919 -1945

Jméno	hodnost ²⁸³	na stanici	velitelem
Petr Knap	<i>vrchní strážmistr</i>	1919-1935	1919-1935
František Horák	<i>strážmistr</i>	1919-1920	x
František Wais	<i>strážmistr, štábní strážmistr</i>	1919-1924, 1936	x
Karel Teska	<i>výpomocný četník, četník n. z.</i>	1919-1920	x
Otakar Štědrý	<i>výpomocný četník</i>	1920	x
František Maršál	<i>strážmistr, štábní strážmistr</i>	1920-1938	x
Karel Brýna	<i>strážmistr</i>	1920-1942	x
František Vitáček	<i>vrchní strážmistr</i>	1935-1942	1935-1942
Josef Chvatlina	<i>strážmistr</i>	1936-1938	x
Josef Misík	<i>strážmistr</i>	1936	x
František Kašík	<i>strážmistr</i>	1936-1938	x
Josef Sadil	<i>strážmistr</i>	1938-1939	x
Eduard Rozkoš	<i>štábní strážmistr</i>	1938-1939	x
Jan Tuma	<i>štábní strážmistr</i>	1939	x
Václav Machoň	<i>štábní strážmistr</i>	1939	x
František Vnouček II.	<i>strážmistr</i>	1939	x
Josef Šimánek	<i>strážmistr</i>	1939-1948	x
František Vojta II.	<i>strážmistr</i>	1939	x
Bohumil Chvojka	<i>praporčík, vrchní strážmistr</i>	1942-1948	1942-1948
Václav Režný	<i>strážmistr, štábní strážmistr</i>	1942-1948	x
Antonín Cerha	<i>strážmistr</i>	1942- ²⁸⁴	x

Zdroj: SOkA Benešov, f. ČsČ, Památník četnické stanice, inv. č. 63.

²⁸³ Hodnosti, ve kterých četníci sloužili na zdejší stanici.

²⁸⁴ Strážmistr Cerha sloužil na stanici i v roce 1943 a lze předpokládat, že také v následujících letech. Pro potvrzení nám však chybí příslušné staniční knihy.

Příloha č. 5: Přehled četníků sloužících na četnické stanici Červený Újezd od 1. 11. 1919 do 9. 5. 1945

Jméno	hodnost	na stanici	velitelem
Jaroslav Rezek	<i>vrchní strážmistr</i>	1919-1925	1919-1925
Václav Kozák	<i>strážmistr</i>	1919-1920	x
Adolf Augustin	<i>strážmistr, štábní strážmistr</i>	1919-1930	x
František Brožek	<i>strážmistr</i>	1920-1921	x
Karel Němec	<i>strážmistr</i>	1921-1927	x
Jaromír Matějček	<i>četník na zkoušku, strážmistr</i>	1921-1925	x
Jáchym Dyntar	<i>strážmistr, štábní strážmistr</i>	1925-1928	1925-1928
Jan Šonka	<i>štábní strážmistr, praporčík</i>	1928-1936	1928-1936
František Bílý	<i>štábní strážmistr</i>	1930-1935	x
František Novák V.	<i>štábní strážmistr</i>	1930-1934	x
Antonín Mudra	<i>strážmistr</i>	1934	x
František Kuzmín	<i>strážmistr</i>	1935-1936	x
Václav Sláma II.	<i>strážmistr</i>	1936-1937	x
Bedřich Roubíček	<i>strážmistr</i>	1936-1937	x
František Vosecký	<i>četník na zkoušku – závodčí, strážmistr</i>	1936-1938	x
František Urbánek	<i>vrchní strážmistr</i>	1936-1937	1936-1937
Josef Černý VI.	<i>strážmistr</i>	1937-1945	x
Josef Hudec	<i>štábní strážmistr</i>	1937-1939	x
František Vojta	<i>vrchní strážmistr</i>	1937-1945	1937-1945
František Vrba	<i>vrchní strážmistr</i>	1939, 1945	1945-
Václav Sedláček	<i>strážmistr</i>	1939-1941	x
Karel Křivánek	<i>strážmistr</i>	1939	x
Jan Raba	<i>strážmistr</i>	1939-1943	x
František Študera	<i>strážmistr, štábní strážmistr</i>	1941-1945	x
Antonín Kubát	<i>štábní strážmistr</i>	1943-1945	x

Zdroj: SOKA Benešov, f. ČsČÚ, Památník četnické stanice, inv. č. 1.

Příloha č. 6: Četnické stanice Čerčany a Červený Újezd v Kalendáři československého četnictva na rok 1935.

František, Dědič II František Bystřice u Benešova: Pistulka Josef, vrch. strážm., vel., strážm.: Štícha Vojtěch, Štěpánek II Josef. Čerčany: Knap Petr, vrch. strážm., vel., šštrážm.: Maršál I František, Brýna Karel. Hvězdonice: Švec Josef, vrch. strážm., vel., šštrážm. Šimák Vojtěch. Ostředek: Vitáček František, vrch. strážm., vel., šštrážm. Mudruňka Josef. Petroupim: Peľunka Bohumír, vrch. strážm., vel., šštrážm. Roubal Ladislav Jan. Popovice: Havelka Jaroslav, prap., vel., šštrážm. Kùhlberger František. Postupice: Cihelka Karel, vrch. strážm., vel., strážm. Poláček II František. Václavice: Mauritz František, vrch. strážm., vel., šštrážm. Hadač František. Neveklov: Kubelka Čeněk, vrch. strážm., vel., šštrážm. Černý III Josef, strážm. Břicháček Adolf. Jablonná nad Vltavou: Polánka Karel, prap., vel., šštrážm. Kloubský Emanuel. Křečovice: Borecký Václav, vrch. strážm., vel., šštrážm. Podzimek Jaroslav. Maršovice: Slunečko Jan, vrch. strážm., vel., šštrážm. Jirovský František. Netvořice: Němec Ludvík, vrch. strážm., vel., šštrážm.: Drnek Václav, Štoviček Karel, Světlík Augustín, strážm. Valenta II Václav. Týnec nad Sázavou: Jedlička Vojtěch, vrch. strážm., vel., šštrážm.: Podhorský Jaroslav, Král III Antonín, strážm.: Stříbrský František, Ren Josef Otakar. Vlašim: Hojsák Karel, vrch. strážm., vel., Bína Ferdinand, prap., zást., šštrážm.: Procházka Bedřich, Kyselka Josef, Seliger Václav, Zach Antonín. Český Šternberk: Janda Josef Bedřich, prap., vel., šštrážm. Hrubý Karel. Divišov: Ambrož Eduard, vrch. strážm., vel., šštrážm. Popelka František. Chotýšany: Padrta Václav, vrch. strážm., vel., šštrážm. Fischer Arnošt. Louňovice pod Blaníkem: Motyčka Václav, vrch. strážm., vel., šštrážm.: Paták Václav Antonín, Hejna Karel. Načeradec: Větrovský Karel, vrch. strážm., vel., šštrážm.: Nový II Antonín, Bauer II Josef. Trhový Štěpánov: Stodola Karel, vrch. strážm., vel., šštrážm.: Vejvoda Josef, Ptáček Václav. Zdislavice: Saul František, vrch. strážm., vel., šštrážm. Erben Rudolf. Konopiště (prozat. četn. stanice): Váňa I Josef, vrch. strážm., vel., strážm. Stránský Ladislav Karel Emanuel, odkom.

Český Brod: Bakule Jan, kpt. výk., vel. **Stanice:** Český Brod: Volák František, vrch. strážm., vel., Brousek Petr, šštrážm., zást., šštrážm.: Malý František, Obolecký Antonín, Tautermann Václav Vojtěch, strážm. Bittner Oldřich. Kounice: Haselberger Emil, vrch. strážm., vel., šštrážm. Sláma

Šebánek Eduard Josef, vrch. strážm., vel., šstrážm.: Bláha Jan, Hanauske Otto. Milešov nad Vltavou: Vachel Jaroslav, vrch. strážm., vel., strážm. Janoušek Antonín František. Sepekov: Šugl Bohuslav, vrch. strážm., vel., šstrážm. Hovorka František, strážm. Strouhal Josef. Bechyně: Kraus František, vrch. strážm., vel., šstrážm.: Hanzlík Václav, Běhounek Augustin, strážm. Vidrna Václav. Bernartice u Tábora: Suttý Josef, prap., vel., šstrážm.: Fiala I Josef, Gübitz Josef. Opařany: Bílý I Václav, vrch. strážm., vel., šstrážm. Svoboda V Josef. Sodoměřice: Buneš Stanislav, vrch. strážm., vel., strážm.: Trešl Václav, Novák XIII Josef.

Sedlčany: Virth Václav, por. výk., vel. **Stanice:** Sedlčany: Jabůrek František Jan, vrch. strážm., vel., Zemanský František Josef, prap., zást., šstrážm.: Budka Bohumil, Třeštík František, Hrubeš Václav Jan, strážm.: Felkl Antonín, Fidranský Antonín Josef. Chlum u Sedlčan: Lammel Josef, prap., vel., šstrážm. Volf I Josef, strážm.: Adámek Antonín, Podlipský Jaroslav Josef. Jesenice u Sedlce: Míka Karel, vrch. strážm., vel., šstrážm. Kolář Václav, strážm. Mazanec Václav. Kamýk nad Vltavou: Zikmunda Václav, vrch. strážm., vel., šstrážm. Peterka Bohumil. Krásná Hora u Sedlčan: Makas Vojtěch, vrch. strážm., vel., strážm. Kukačka Jindřich. Petrovice u Sedlčan: Rod František Vincenc, vrch. strážm., vel., šstrážm.: Hess Jaroslav, Steininger Karel. Vysoký Chlumec: Vaňata Václav, vrch. strážm., vel., šstrážm. Schmidt Jindřich. Sedlec na Wils. dr.: Bureš Rudolf, vrch. strážm.: vel., šstrážm.: Boudník Josef, Reeh Bedřich, Záhrubský Bohumil. Nadějkov: Bidlo Antonín, vrch. strážm., vel., šstrážm. Jaroš II František, strážm. Hák František. Borotín: Stehno Jan Josef, prap., vel., šstrážm. Hák I Josef, strážm. Mirtl Josef. Votice: Hůlek František Josef, vrch. strážm., vel., šstrážm.: Matějček Jaromír František, Soukup Emilián, Polanecký Antonín. Červený Újezd: Šonka Jan, vrch. strážm., vel., šstrážm., Novák V František, Bílý František, strážm. Mudra Antonín, odkom. Jankov: Lukeš Antonín Josef, vrch. strážm., vel., šstrážm. Korecký Arnošt Antonín, strážm. Oságh Štěpán, odkom. Neustupov: Zikmund Josef, vrch. strážm., vel., strážm. Kroneisl Jan. Ouběnice: Hanzl Josef, vrch. strážm., vel., strážm.: Pokorný Alois, Mudra Antonín, odkom. Smilkov: Tušek Josef, vrch. strážm., vel., šstrážm. Šula Václav, strážm. Strejc Josef. Vojkov: Kovář I Josef, vrch. strážm., vel., šstrážm. Dvořák II

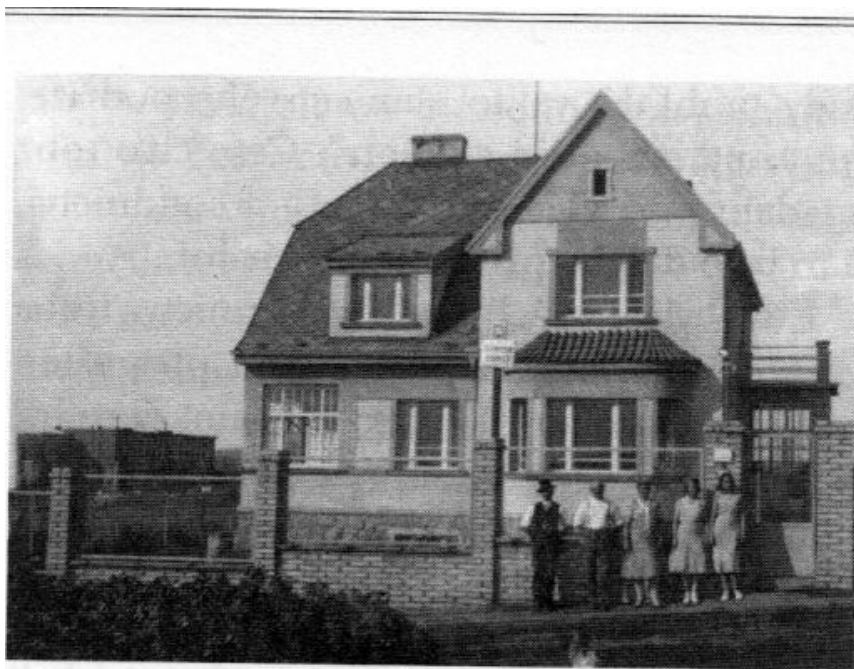

Příloha č. 8: Čerčany v roce 1942

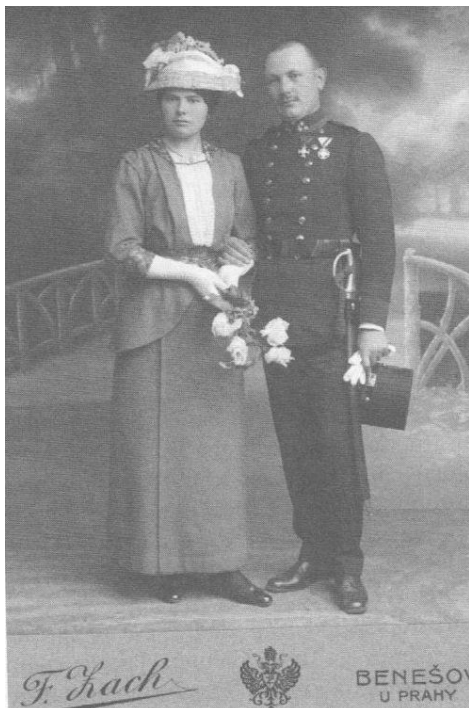
Zdroj: Historické fotografie – Středočeský kraj, okres Benešov, Čerčany. [online]. [cit. 2014-06-26]. Dostupné z: <<http://www.fotohistorie.cz/Stredocesky/Benesov/Cercany/Default.aspx>>

Příloha č. 9: Sídlo četnické stanice v Čerčanech v letech 1931-1934, dnešní ulice Růžkova č.p. 194

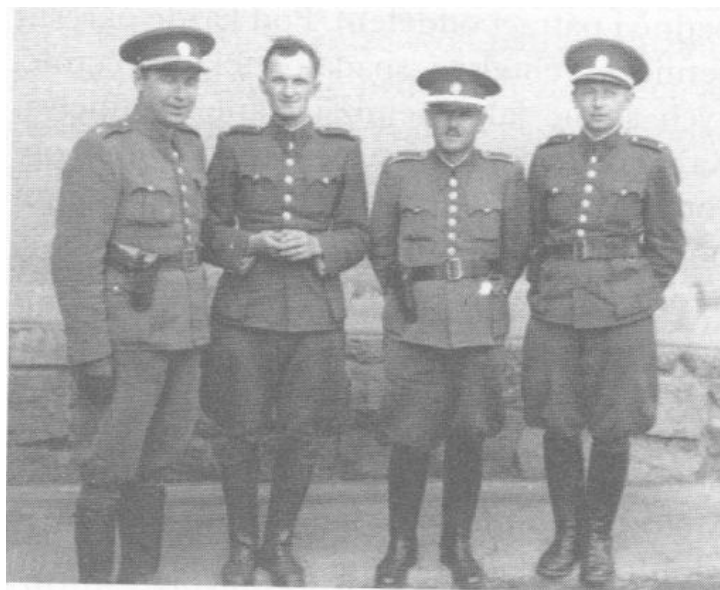
Zdroj: Kol. *Čerčany*. Praha 2006, s. 91.

Příloha č. 10: Vrchní strážmistr Petr Knap, první velitel čerčanské četnické stanice

Zdroj: Kol. *Čerčany*. Praha 2006, s. 90.

Příloha č. 11: Četníci čerčanské četnické stanice v období okupace, zleva strážmistr Josef Šimánek, strážmistr Václav Režný, vrchní strážmistr Bohumil Chvojka, strážmistr Antonín Cerha

Zdroj: Kol. *Čerčany*. Praha 2006, s. 92.

Příloha č. 12: Dnešní stav budovy OČV Benešov, Tyršova 179

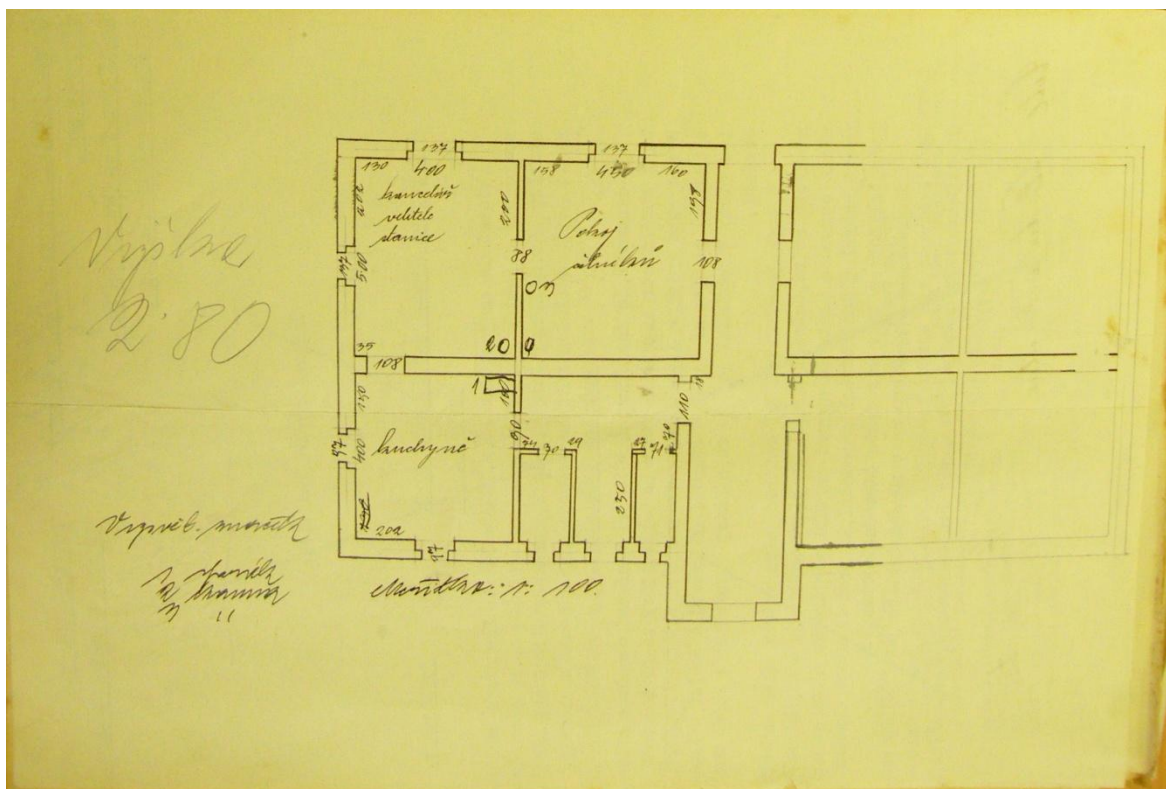
Zdroj: Google maps – Benešov, Tyršova 179 [online]. [cit. 2014-08-08]. Dostupné z: <<https://www.google.cz/maps/@49.781701,14.687014,3a,90y,335.03h,91.55t/data=!3m4!1e1!3m2!1sTojARzLY2Md719dCC-bEKA!2e0!6m1!!1e1>>

Příloha č. 13: Červený Újezd v roce 1941

Zdroj: Muzeum České Sibiře, Pohlednice z České Sibiře a blízkého okolí, Červený Újezd. [online]. [cit. 2014-06-26]. Dostupné z: <<http://www.ceskasibir.cz/foto/foto.php?650>>

Příloha č. 14: Náčrt četnické stanice v Červeném Újezdu

Zdroj: SOkA Benešov, f. ČsČÚ, Spisy obyčejné (1939), č. j. 13/37.

Příloha č. 15: Budova OČV Sedlčany, Tyršova 161

Zdroj: Jubilea města Sedlčany. [online]. [cit. 2014-06-26]. Dostupné z: <http://mesto-sedlcany.cz/sites/default/files/aktualita/9149/jubilea_text_1.pdf>

Příloha č. 16: Budova ZČV Praha, Karmelitská 388/2

Zdroj: Jiří PADEVĚT, *Průvodce protektorátní Prahou. Místa-události-lidé*, Praha 2013, s. 23.